

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Jerry William Silaa (Mb.) akiwasilisha wananchi wakati wa Kliniki ya Ardhi tarehe 6 Novemba 2023 iliyofanyika jijini Dodoma.

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

HOTUBA YA WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI, MHESHIMIWA JERRY W. SILAA (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA 2024/25

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Jerry William Sitaa (Mb.) (katikati) akiuwa katika picha ya pamoja Viongozi wa Wizara. Kulia kwake ni Naibu Waziri wake Mhe. Geofrey Mizengo Pinda (Mb.), kushoto kwake ni Katibu Mkuu Mhandisi Antony Damian Sanga na wa pili kulia kwake ni Naibu Katibu Mkuu Lucy Dominic Kabyemera.

Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt Philip Isdori Mpango akikabidhi Hatimiliki za Kimila kwa mwananchi wa Makete mkoa wa Njombe tarehe 27 Oktoba 2023. Katikati ni Naibu Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Geofrey Mizengo Pinda (Mb.)

**HOTUBA YA WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA
MAENDELEO YA MAKAZI, MHESHIMIWA
JERRY W. SILAA (MB.), AKIWASILISHA
BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA
MATUMIZI YA WIZARA KWA
MWAKA 2024/25**

VIONGOZI WA WIZARA

MHE. JERRY WILLIAM SILAA (MB.)
WAZIRI

MHE. GEOPHREY MIZENGO PINDA (MB.)
NAIBU WAZIRI

MHANDISI ANTONY D. SANGA
KATIBU MKUU

BI. LUCY D. KABYEMERA
NAIBU KATIBU MKUU

YALIYOMO

VIFUPISHO	ix
UTANGULIZI	1
Salamu za Pongezi	2
Salamu za Pole.....	5
MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2023/24 NA MALENGO YA MWAKA 2024/25.....	8
MAPATO NA MATUMIZI FUNGU 48	8
Ukusanyaji wa Maduhuli	9
MAPATO NA MATUMIZI YA FUNGU 03	11
Ukusanyaji wa Maduhuli	11
UANDAAJI WA HATIMILIKI NA USAJILI WA NYARAKA	12
Usimamizi wa Masharti ya Umiliki	15
Usimamizi wa Ardhi ya Uwekezaji	16
Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Kiutawala	18
Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Kupitia Kliniki za Ardhi.....	19
Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi katika Vijiji 975 ..	23
Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya.....	24
UTHAMINI WA MALI.....	25

UPANGAJI NA UENDELEZAJI WA MIJI NA MAKAZI.....	28
Utangazaji wa Maeneo ya Upangaji Miji.....	28
Uandaaji wa Mipango Kabambe.....	30
Uandaaji wa Mipangokina	32
Urasimishaji wa Makazi	34
Udhibiti na Usimamizi wa Uendelezaji Miji (mabadiliko ya matumizi ya ardhi).....	36
Usimamizi na Uratibu wa Sekta ya Nyumba	37
Mfuko wa Mikopo ya Nyumba kwa Watumishi wa Serikali	38
Ushirikiano na Taasisi za Kimataifa katika Uendelezaji wa Makazi	39
USIMAMIZI WA SEKTA YA MILKI	40
UPIMAJI NA RAMANI	42
Uwekaji wa Alama za Msingi za Upimaji Ardhi...	42
Upimaji wa viwanja na mashamba	44
Utayarishaji wa Ramani	45
Upimaji wa Mipaka ya Vijiji	46
Tafsiri na Uhakiki wa Mipaka ya Kiutawala na Hifadhi.....	47

Upangaji na Upimaji wa Viwanja Mbadala vya Waathirika wa Maporomoko ya Mlima Hanang’	48
Upangaji na Upimaji wa Viwanja na Mashamba kwa Ajili ya Wananchi Wanaohama kwa Hiari Kutoka Katika Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro	49
HUDUMA ZA TEHAMA	50
MAPITIO YA SERA NA SHERIA	53
MIRADI YA MAENDELEO	55
Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi.....	55
Mfuko wa Maendeleo ya Ardhi.....	59
Mradi wa Uboreshaji Usalama wa Milki za Ardhi (LTIP)	60
Mradi wa Uimarishaji wa Miundombinu ya Upimaji na Ramani (Land Data Infrastructure – LDI)	66
Mradi wa Uimarishaji wa Mipaka ya Kimataifa ..	68
USHIRIKI WA WIZARA KATIKA MIRADI YA KIMKAKATI	69
Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Mafuta.....	69
TAASISI NA BODI ZILIZO CHINI YA WIZARA	70
SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA (NHC)	70

Ujenzi wa Nyumba za Makazi na Majengo Mengine kwa ajili ya Kuuza na Kupangisha.....	71
TUME YA TAIFA YA MIPANGO YA MATUMIZI YA ARDHI	80
Uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya na Vijiji	81
Uandaaji wa Mipangokina ya Vijiji Katika Makazi na Mashamba	84
Uwezeshaji wa Mamlaka za Upangaji.....	85
Elimu kwa Umma	86
Uhuishaji na uhakiki wa Mipaka ya Vijiji	87
Tafiti	88
Uimarishaji wa Mfumo wa Taarifa na Utunzaji wa Kumbukumbu za Mipango ya Matumizi ya Ardhi.....	90
Ufuatiliaji na Tathmini ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi	91
BODI ZA KITAALAM	92
Bodi ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji	93
Bodi ya Usajili wa Wathamini.....	94
Baraza la Taifa la Wapima Ardhi	95
Vyuo vya Ardhi vya Morogoro na Tabora.....	95
MASUALA MTAMBUKA	97

Utawala na Rasilimali Watu	97
Kuwajengea Uwezo Watumishi	98
Habari na Elimu kwa Umma	99
SHUKRANI.....	100
HITIMISHO	101
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2024/25	102
Fungu 48: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi	102
Fungu 03: Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi.....	103
VIAMBATISHO	104
Jedwali Na. 1: Mchanganuo wa Fedha za Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo zilizopokelewa na kutumika hadi 15 Mei, 2024	104
Jedwali Na. 2: Maduhuli Yatokanayo na Kodi ya Ardhi Yaliyokusanywa kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024.....	105
Jedwali Na. 3: Mchanganuo wa Fedha za Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo Fungu 03 zilizopokelewa na kutumika hadi 15 Mei, 2024	107
Jedwali Na. 4: Fedha Zilizotokana na uhamasisha wadau na kuchangia Utekelezajikwa Fungu 03	

kwa Mwaka kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024	108
Jedwali Na. 5: Idadi ya Hatimiliki, Hati za Hakimiliki za Kimila, Hati za Sehemu ya Jengo, Vyeti vya Ardhi ya Vijiji, Miamala ya Hatimiliki na Nyaraka za Kisheria Zilizotolewa na Kusajiliwa Kuanzia Tarehe 01 Julai, 2023 Mpaka 15 Mei, 2024	111
Jedwali Na. 6: Mchanganuo wa maombi ya ardhi ya uwekezaji	113
Jedwali Na. 7: Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Kiutawala.....	114
Jedwali Na. 8: Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi katika Vijiji 975.....	116
Jedwali Na. 9A: Malipo ya Fidia kwa Wananchi Waliopo Katika Vijiji 975	118
Jedwali Na 9B: Mchanganuo wa maeneo yaliyolipwa fidia	122
Jedwali Na. 10: Uthamini wa Fidia Katika Miradi ya Kimkakati.....	124
Jedwali Na. 11: Idadi ya Maeneo Yaliyotangazwa Kuendelezwa Kimji na Maeneo ya Urasimishaji Yaliyotangazwa Kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei, 2024	126

Jedwali Na. 12: Vipande vya Ardhi Vilivyorasimishwa Kimkoa kuanzia Julai, 2023 Hadi 15 Mei 2024.....	144
Jedwali Na. 13: Viwanja na Mashamba Vilivyoandaliwa Kimkoa kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024	145
Jedwali Na. 14: Idadi ya Vijiji Vilivyohakikiwa na Kupimwa Kimkoa Kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024.....	150
Jedwali Na. 15: Hali ya Urejeshaji wa Fedha Zilizokopeshwa Kwa Halmashauri Kwa Ajili ya Utekelezaji wa Miradi ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi (KKK) kuanzia Mwaka 2021/22 hadi 15 Mei 2024	152
Jedwali Na. 16: Idadi ya Vijiji Vilivyoandaliwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi, Vilivyopimwa Mipaka, Vilivyoandaliwa Vyeti vya Ardhi Katika Wilaya 21 Zinazotekeleza Mradi wa Uboreshaji wa Usalama wa Milki za Ardhi (LTIP) Kwa Kipindi cha Julai 2023 hadi 15 Mei 2024.	155
Jedwali Na. 17: Ukarabati wa Majengo na Nyumba za Shirika la Nyumba la Taifa Kimkoa	156
Jedwali Na. 18: Idadi ya Vijiji Vilivyoandaliwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kwa Kipindi cha Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024	157

Jedwali Na. 19: Idadi ya migogoro ya Ardhi ya vijiji iliyotatuliwa na Tume Katika Halmashauri za wilaya 20 kwa Kipindi cha Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024 162

Jedwali Na. 20: Idadi Halisi ya Mahitaji ya Watumishi na Upungufu wa Watumishi hadi kufikia 15 Mei 2024 165

VIFUPISHO

ARIMO	Ardhi Institute - Morogoro
ARITA	Ardhi Institute - Tabora
BOT	Bank of Tanzania
CCM	Chama cha Mapinduzi
CORs	Continuously Operating Reference System
EACOP	East African Crude Oil Pipeline
e-GA	Electronic Government
EPZA	Export Processing Zones Authority
GN	Government Notice
GNSS	Global Navigation Satellite System
GPR Project	Golden Premier Project
GPSA	Government Procurement Services Agency
ILMIS	Integrated Land Management Information System
JKCI	Jakaya Kikwete Cardiac Institute
KKK	Kupanga Kupima na Kumilikisha
LDI	Land Data Infrastructure
LTIP	Land Tenure Improvement Project
NHC	National Housing Corporation
NIDA	National Identification Authority
NLIC	National Land Information Centre
NLUIS	National Land Use Information System
OC	Other Charges
PDRF	Plot Development Revolving Fund

PE	Personal Emolument
RCMRD	Regional Centre for Mapping of Resources Development
SDGs	Sustainable Development Goals
SGR	Standard Gauge Railway
SHS	Samia Housing Scheme
TAMISEMI	Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
TCRA	Tanzania Communication Regulatory Authority
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TIC	Tanzania Investment Centre
TMRC	Tanzania Mortgage Refinancing Company
TNGC	Tanzania National Geo-Innovation Center
TPDC	Tanzania Petroleum Development Corporation
TRA	Tanzania Revenue Authority
UN-HABITAT	United Nations HABITAT
VC	Village Council
VLC	Village Land Council
VLUM	Village Land-Use Management Committee
WHC	Watumishi Housing Company

UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba, kutokana na taarifa iliyowasilishwa leo ndani ya Bunge lako Tukufu na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii iliyochambua na kujadili Bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **03**); Bunge lako Tukufu lipokee na kujadili Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi (Fungu **48**) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu **03**) kwa mwaka 2023/24. Aidha, naomba Bunge lako Tukufu lijadili na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya mafungu hayo mawili kwa mwaka 2024/25.

2. Mheshimiwa Spika, awali ya yote napenda kutumia fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kutujalia uhai na afya njema na kutuwezesha kushiriki Mkutano wa **15** wa Bunge la **12** ambao ni mahsusi kwa ajili ya kujadili Bajeti ya Serikali. Aidha, kwa heshima na taadhima naomba kutumia fursa hii kipekee kumshukuru Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuniadini na kunitua kuwa Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Ninamuahidi kuwa nitaendelea kutekeleza majukumu aliyonikabidhi kwa juhudi, uadilifu na uweledi ili

kuleta ufanisi na kukuza ustawi na maendeleo ya wananchi kupitia sekta ya ardhi.

Salamu za Pongezi

3. Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutimiza miaka mitatu tangu ashike madaraka ya kuongoza Taifa letu. Katika kipindi hiki cha uongozi wake, Sekta ya Ardhi imepata mafanikio mbalimbali ambayo yanajumuisha uboreshaji wa sera, sheria, taratibu na mifumo ya utoaji wa huduma; kuongezeka kwa kasi ya upangaji, upimaji na umilikishaji wa ardhi; uendelezaji wa makazi; kurahisishwa kwa taratibu za upatikanaji wa haki za ardhi; utatuzi wa migogoro ya ardhi; na utoaji wa elimu kwa umma.

4. Mheshimiwa Spika, nawapongeza Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Dkt. Dotto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa umahiri wao katika kumsaidia Mheshimiwa Rais kusimamia na kuratibu shughuli za Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Nawashukuru kwa maelekezo na ushauri wanaonipa ambao umeniwezesha kutekeleza

majukumu ya kuongoza sekta hii muhimu kwa maendeleo ya Taifa letu. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kwa uongozi wake mahiri katika kusimamia maslahi na ustawi wa wananchi wa Zanzibar na kuendelea kudumisha Muungano wetu ambao umetimiza miaka **60**.

5. Mheshimiwa Spika, kipekee nakupongeza wewe binafsi pamoja na Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuongoza na kusimamia kwa umahiri shughuli za Bunge. Aidha, nawapongeza Mheshimiwa Najma Murtaza Giga (Mb.), kwa kuendelea kusimamia kwa ufanisi shughuli za Bunge kama Mwenyekiti wa Bunge. Vilevile, nawapongeza Mheshimiwa Dkt. Joseph Kizito Mhagama (Mb.) na Mheshimiwa Deodatus Philip Mwanyika (Mb.) kwa kuteuliwa kuwa Wenyeviti wa Bunge. Tunawaomba kwa Mwenyezi Mungu awajalie afya njema na hekima ili muweze kutekeleza majukumu ya kusimamia shughuli za Bunge kwa maslahi ya wananchi na Taifa kwa ujumla.

6. Mheshimiwa Spika, naomba kutumia fursa hii kumpongeza Mhe. Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa Hotuba yake ya Bajeti ambayo imewasilisha utekelezaji wa malengo ya Serikali kwa mwaka 2023/24, pamoja na mwelekeo wa

shughuli za Serikali kwa mwaka 2024/25. Kwa hakika, hotuba hiyo imetoa mwelekeo wa utekelezaji wa majukumu ya sekta ya ardhi katika kuongeza kasi ya upangaji, upimaji na umilikishaji ardhi pamoja na upimaji na uhakiki wa mipaka ya vijiji kama njia mojawapo ya kudhibiti migogoro ya ardhi. Ninaahidi kuwa, Wizara itayafanyia kazi masuala yote yaliyoainishwa katika hotuba hiyo ili kufikia malengo ya Serikali yaliyokusudiwa.

7. Mheshimiwa Spika, natoa shukrani zangu za dhati kwa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii chini ya uongozi wa Mwenyekiti Mheshimiwa Timotheo Paul Mzava (Mb.) na Makamu Mwenyekiti Mheshimiwa Najma Murtaza Giga (Mb.) kwa utekelezaji wa majukumu ya usimamizi wa Sekta ya Ardhi. Maoni na ushauri ambao wamekuwa wakiutoa mara kwa mara umesaidia kuongeza tija na ufanisi katika utoaji wa huduma za sekta ya ardhi. Tunawaahidi kuendelea kuzingatia maoni na ushauri wao ili kutimiza azma ya Serikali ya Awamu ya Sita ya kuhakikisha kuwa sekta ya ardhi inachangia ipasavyo katika ukuaji wa uchumi wa nchi, kuimarisha usalama wa milki na kudhibiti migogoro ya ardhi.

8. Mheshimiwa Spika, nampongeza Mheshimiwa Dkt. Dotto Mashaka Biteko (Mb.) kwa kuteuliwa kuwa Naibu Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Waziri wa Nishati. Aidha, nawapongeza Mheshimiwa Deogratius John

Ndejemi, Mbunge wa Chamwino kwa kuteuliwa kuwa Waziri wa Nchi Ofisi ya Waziri Mkuu (Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu); Mheshimiwa Daniel Baran Sillo, Mbunge wa Jimbo la Babati Vijijini kwa kuteuliwa kuwa Naibu Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi; Mheshimiwa Alexander Pastory Mnyeti, Mbunge wa Misungwi kwa kuteuliwa kuwa Naibu Waziri wa Mifugo na Uvuvi; Mheshimiwa David Mwakiposa Kihenzile, Mbunge wa Mufindi Kusini kwa kuteuliwa kuwa Naibu Waziri wa Uchukuzi; na Mheshimiwa Zainab Athumani Katimba, Mbunge wa Viti Maalum kwa kuteuliwa kuwa Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais - TAMISEMI. Vilevile, nampongeza Mheshimiwa Bahati Keneth Ndingo, kwa kuchaguliwa kuwa Mbunge wa Jimbo la Mbarali. Ninawatakia kila la heri katika utekelezaji wa majukumu yao.

Salamu za Pole

9. Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kutoa pole kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi, wanafamilia wote, Bunge lako Tukufu, ndugu, jamaa, marafiki na Watanzania kwa ujumla kwa kuondokewa na kiongozi wetu mpendwa Hayati Ali Hassan Mwinyi aliyekuwa Rais wa Awamu ya Pili wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Hakika tutaendelea kumuenzi kwa kuleta mageuzi ya kiuchumi na kisiasa nchini.

10. Mheshimiwa Spika, mwezi Februari, 2024, Taifa letu lilipata msiba wa kuondokewa na aliyewahi kuwa Mbunge wa Jimbo la Monduli na Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mheshimiwa Edward Ngoyai Lowassa. Nitumie fursa hii kumpa pole Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, wanafamilia, ndugu, jamaa, marafiki na Watanzania wote kwa kumpoteza kiongozi huyo mahiri. Aidha, natoa pole kwa Mheshimiwa Fredrick Edward Lowassa, Mbunge wa Jimbo la Monduli kwa kuondokewa na Baba yake mpendwa.

11. Mheshimiwa Spika, natoa pole kwako wewe binafsi, Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Waheshimiwa Wabunge, Watumishi wa Ofisi ya Bunge, familia na Watanzania kwa ujumla kwa kuondokewa na Mheshimiwa Ahmed Yahya Abdulwakil, aliyekuwa Mbunge wa Kwahani, Zanzibar na Mheshimiwa Francis Leonard Mtega, aliyekuwa Mbunge wa Mbarali. Hakika michango yao itaendelea kukumbukwa.

12. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kuwapa pole Watanzania wote waliopoteza ndugu, jamaa na mali kutokana na maafa, ajali na majanga yaliyosababisha athari mbalimbali zikiwemo vifo, majeruhi, uharibifu wa mali na mazingira yaliyotokea katika maeneo mbalimbali nchini. Tunamwomba Mwenyezi Mungu awajalie uponyaji wa haraka watanzania wenzetu waliojeruhiwa ili waweze kupona na kurejea katika shughuli zao za kila siku za ujenzi wa Taifa. Aidha, tunamwomba Mwenyezi Mungu awalaze mahali pema peponi. Amina.

13. Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo ya utangulizi, naomba sasa nitoe taarifa kuhusu utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2023/24 pamoja na makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka 2024/25. Bajeti ya Wizara imeandaliwa kwa kuzingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025); Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020; Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/22–2025/26); Mpango Mkakati wa Wizara; Mikataba; Itifaki; Mipango na Makubaliano ya Kikanda na Kimataifa; Sera, Sheria, Kanuni, Taratibu na Miongozo mbalimbali ya Sekta ya Ardhi; na maelekezo ya Viongozi Wakuu wa Serikali. Maeneo ya kipaumbele yatakayotiliwa mkazo na Wizara katika mwaka 2024/25 ni pamoja na:-

- i). Kuongeza kasi ya upangaji, upimaji na umilikishaji wa ardhi mijini na vijijini;
- ii). Kuimarisha mifumo ya utatuzi wa migogoro ya ardhi;
- iii). Kuimarisha mifumo ya TEHAMA katika utunzaji wa kumbukumbu, utoaji wa huduma na upatikanaji wa taarifa za ardhi;
- iv). Kuhakikisha uwepo wa nyumba bora, ukuaji wa sekta ya milki na maendeleo ya makazi kwa ajili ya maendeleo ya kiuchumi na kijamii; na
- v). Kuimarisha mipaka ya kimataifa.

MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA KWA MWAKA 2023/24 NA MALENGO YA MWAKA 2024/25.

MAPATO NA MATUMIZI FUNGU 48

14. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 Wizara iliidhinishiwa jumla ya shilingi bilioni **163.17** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni **43.43** ziliidhinishwa kwa ajili ya Mishahara (PE); shilingi bilioni **37.61** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC) na shilingi bilioni **82.13** kwa ajili ya miradi ya maendeleo (DEV). Kati ya fedha za miradi ya maendeleo, shilingi bilioni **14.01** ni fedha za ndani na shilingi bilioni **68.12** ni fedha za nje. Aidha, Wizara iliongezewa bajeti ya shilingi bilioni **287.66** kwa ajili

ya kulipa madeni ya Wazabuni, Watumishi na Wakandarasi. Ongezeko hilo limefanya bajeti ya Wizara kufikia shilingi bilioni **450.83**.

15. Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 15 Mei, 2024, jumla ya shilingi bilioni **423.13** zilipokelewa, sawa na asilimia **93.86** ya bajeti ya shilingi bilioni **450.83**. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni **34.72** ni mishahara ya watumishi wa Wizara na Taasisi sawa na asilimia **79.94** ya bajeti husika; shilingi bilioni **21.94** ni matumizi mengineyo ya Wizara na Taasisi sawa na asilimia **56.24** ya bajeti husika na shilingi bilioni **366.47** ni miradi ya maendeleo sawa na asilimia **99.48**. Kati ya fedha za miradi ya maendeleo zilizopokelewa, shilingi bilioni **309.53** ni fedha za ndani sawa na asilimia **99.52**; na shilingi bilioni **56.94** ni fedha za nje sawa na asilimia **99.26**. (**Jedwali Na.1**).

Ukusanyaji wa Maduhuli

16. Mheshimiwa Spika, ardhi ni miongoni mwa rasilimali muhimu ambazo zinachangia pato la Taifa kupitia ukusanyaji wa maduhuli yatokanayo na kodi ya pango la ardhi, ada na tozo nyingine za utoaji huduma za sekta ya ardhi. Katika mwaka 2023/24, Wizara kupitia Fungu **48** ilipanga kukusanya shilingi bilioni **300**. Hadi kufikia tarehe 15 Mei, 2024, Wizara imekusanya shilingi bilioni **136** sawa na asilimia **45.3** ya lengo (**Jedwali Na.2**).

17. Mheshimiwa Spika, pamoja na jukumu la ukusanyaji wa maduhuli kuhamishiwa Ofisi ya Rais - TAMISEMI, Wizara imeendelea kuwasiliana na Wizara ya Fedha kupendekeza jukumu la kukusanya kodi ya pango la ardhi liendeleo kutekelezwa na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi na iwezeshe kwa kurudishiwa sehemu ya fedha (*retention*) kwa ajili ya makusanyo. Pendekezo hili linatokana na sababu mbalimbali zikiwemo: ukusanyaji wa kodi ya pango la Ardhi ni jukumu la kisheria lililoainishwa chini ya kifungu cha 25 na 33 cha Sheria ya Ardhi (Sura 113); ukusanyaji unahitaji wataalamu wa sekta ya ardhi ambao Wizara ndio mamlaka yao ya ajira na nidhamu; na mfumo wa TEHAMA wa Wizara unaotunza kumbukumbu za wamiliki umeunganishwa na shughuli kuu za kissekta za upangaji, upimaji, uthamini na umilikishaji ardhi na hivyo kupunguza changamoto za ukusanyaji zilizokuwepo hapo awali.

18. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, Wizara imekadiria kukusanya shilingi bilioni **250**. Lengo hili litafikiwa kwa kuendelea kuimarisha mfumo wa TEHAMA kwa lengo la kurahisisha ukusanyaji wa maduhuli kidigitali; kuongeza kasi ya upangaji, upimaji na usajili wa ardhi; kuendelea kufuatilia madeni ya kodi ya pango la ardhi kutoka katika mashirika, taasisi za umma na wamiliki binafsi; na kutoa elimu kwa umma kuhusu umuhimu wa kulipa kodi ya pango la ardhi kwa wakati.

MAPATO NA MATUMIZI YA FUNGU 03

19. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (**Fungu 03**) iliidhinishiwa shilingi bilioni **8.19**. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni **2.49** ni Mishahara ya watumishi (PE); shilingi bilioni **2.29** ni fedha za Matumizi Mengineyo (OC); na shilingi bilioni **3.41** ni fedha za ndani kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya Maendeleo. Aidha, wakati wa utekelezaji wa Bajeti, Tume ilipata nyongeza ya bajeti ya mishahara kiasi cha shilingi milioni **627.12** kwa ajili ya mishahara kutokana na ongezeko la watumishi hivyo kufanya Bajeti ya Tume kufikia shilingi bilioni **8.82**.

20. Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 15 Mei, 2024, Tume imepokea jumla ya shilingi bilioni **7.33** kati ya bajeti ya shilingi bilioni **8.82** sawa na asilimia **83.11** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha zilizopokelewa, shilingi bilioni **1.37** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC); shilingi bilioni **2.55** ni Mishahara; na shilingi bilioni **3.41** fedha za ndani kwa ajili ya utekelezaji wa mradi wa Maendeleo (**Jedwali Na.3**).

Ukusanyaji wa Maduhuli

21. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Tume imeendelea kutekeleza jukumu la kukusanya maduhuli kutoka katika vyanzo mbalimbali. Katika mwaka 2023/24, Tume ilipanga kukusanya shilingi Milioni **18** kutokana na kodi ya pango la nyumba zilizopo Tabora. Hadi, tarehe 15 Mei, 2024 shilingi Milioni **9.5** zimekusanywa sawa na asilimia **52.78** ya lengo. Aidha, Tume ilipanga kuhamasisha wadau kuchangia kiasi cha shilingi milioni **700** kwa ajili ya shughuli za upangaji wa Matumizi ya Ardhi. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 jumla ya shilingi bilioni **2.77** zilipokelewa kutoka kwa wadau mbalimbali sawa na asilimia **395.71** ya lengo (**Jedwali Na.4**). Ongezeko hili limetokana na mwitikio mkubwa wa wadau kuchangia kazi za upangaji wa matumizi ya ardhi.

UANDAAJI WA HATIMILIKI NA USAJILI WA NYARAKA

22. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuandaa, kusajili na kutoa nyaraka mbalimbali ikiwemo Hatimiliki na Hati za Hakimiliki za Kimila kwa wamiliki wa ardhi. Hati hizo huimarisha usalama wa miliki na hivyo kuwezesha udhibiti na kupunguza migogoro ya ardhi, kudhibiti umegaji wa ardhi kiholela, kuwezesha utambuzi wa maeneo katika zoezi la uwekaji wa Anwani za Makazi na kutumia ardhi kama dhamana katika Taasisi za fedha na vyombo vya sheria.

*Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe.
Dkt Phillip Isdori Mpango akiwa pamoja na wananchi wa Makete
aliowakabidhi Hati za Kimila mkoani Njombe Oktoba 2023.*

23. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara iliahidi kuandaa Hatimiliki **500,000**, Hati za Hakimiliki za Kimila **520,000** na Hati za Sehemu ya Jengo **1,000**. Aidha, Wizara iliahidi kusajili miamala ya hatimiliki na Nyaraka za Kisheria **100,000** na kutoa Vyeti vya Ardhi ya Kijiji **100**. Hadi tarehe **15 Mei, 2024**, Wizara imeandaa na kusajili Hatimiliki **87,240** sawa na **asilimia 17.4** ya lengo na Hati za Hakimiliki za Kimila **86,994** sawa na asilimia **16.73** ya lengo. Kwa upande wa Vyeti vya Ardhi ya Kijiji, jumla ya vyeti **362** vimeandaliwa sawa na asilimia **324** ya lengo, Hati za Sehemu ya Jengo **324** sawa na asilimia **32.4** ya lengo na miamala ya Hatimiliki na Nyaraka za Kisheria **95,456** sawa na asilimia **95.46** ya lengo zimesajiliwa (**Jedwali Na.5**).

24. Mheshimiwa Spika, zipo changamoto mbalimbali zilizosababisha kutofikia malengo ya uandaaji wa Hatimiliki. Changamoto hizo ni pamoja na uwepo wa madai ya fidia kwenye baadhi ya maeneo yaliyopangwa na kupimwa, uwepo wa migogoro ya ardhi kwenye baadhi ya maeneo, kutokamilishwa kwa malipo ya viwanja vilivyopangwa na kupimwa, wananchi wengi kutochangia gharama za urasimishaji na baadhi ya watumishi kutozingatia misingi ya haki, weledi na uadilifu.

25. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza kasi ya umilikishaji, Wizara imeendelea kuchukua hatua mbalimbali zikiwemo utekelezaji wa Mradi wa Usalama wa Milki za Ardhi; Kushirikiana na sekta binafsi na Taasisi za Umma; Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi; kuboresha mifumo ya TEHAMA katika utoaji wa huduma; na kuchukua hatua za kinidhamu kwa watumishi na kampuni zinazofanya kazi za urasimishaji zilizokiuka maadili. Aidha, Serikali kupitia Sheria ya Fedha ya mwaka 2023 ilichukua hatua ya kupunguza gharama za umilikishaji kwa zaidi ya asilimia 50. Hatua hizo zimeongeza kasi ya umilikishaji wa ardhi ambapo hati zilizomilikishwa zimeongezeka kutoka Hatimiliki **76,746** kwa kipindi cha Julai, 2022 hadi Mei, 2023 mpaka Hatimiliki **87,240** kwa kipindi cha Julai, 2023 mpaka Mei, 2024. Vilevile, utoaji wa hatimiliki umeongezeka kutoka Hatimiliki **67,331** mwaka 2020/21 hadi Hatimiliki **86,398** mwaka 2022/23 kutokana na huduma za ardhi kuanza kutolewa katika Ofisi za Ardhi za Mikoa. **Nawahimiza wananchi kote nchini kuendelea kutumia Ofisi za Ardhi za Mikoa kupata huduma na fursa ya punguzo la tozo za umilikishaji kuhakikisha kuwa wanamilikishwa maeneo yao kwa mujibu wa sheria.**

26. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, Wizara imepanga kuandaa na kutoa Hati za Hakimiliki za Kimila **520,000**, Hatimiliki **500,000**,

Vyeti vya Ardhi ya Kijiji **1,000** na Hati za Sehemu ya Jengo **1,000**. Vilevile, miamala ya Hatimiliki na Nyaraka za kisheria **100,000** zitasajiliwa.

Usimamizi wa Masharti ya Umiliki

27. Mheshimiwa Spika, wamiliki wa ardhi wana wajibu wa kuzingatia masharti yanayoainishwa katika nyaraka za umiliki ikiwemo kuendeleza ardhi husika kwa wakati. Ukiukaji wa masharti ya umiliki, umekuwa ukisababisha athari hasi kiuchumi na kijamii ikiwemo kuibuka kwa migogoro ya ardhi inayotokana na maeneo husika kuvamiwa. Katika kusimamia utekelezaji wa masharti ya uendelezaji hususani wa mashamba, mwaka 2023/24, Wizara iliahidi kukagua mashamba na viwanja **230** ili kubaini uzingatiaji wa masharti ya umiliki. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, ukaguzi wa mashamba na viwanja **156** ulifanyika na kubaini kuwa viwanja na mashamba **124** hayajaendelezwa. Aidha, Wizara ilichukua hatua dhidi ya wamiliki waliokiuka masharti ya uendelezaji ambapo jumla ya milki za viwanja na mashamba **124** zimebatilishwa. Katika mwaka 2024/25, Wizara itakagua mashamba na viwanja **230** na kuchukua hatua kwa mujibu wa sheria kwa watakaobainika kukiuka masharti ya umiliki. **Natoa rai kwa wamiliki wote wa ardhi kuhakikisha wanazingatia masharti ya umiliki kama yalivyoainishwa kwenye nyaraka zao za umiliki. Aidha, natoa muda wa siku 90 kwa wamiliki wa ardhi ambao**

hawajaendeleza maeneo yao kwa mujibu wa sheria watekeleze wajibu wao, baada ya muda huo nitapendekeza ubatilisho wa milki zao.

Usimamizi wa Ardhi ya Uwekezaji

28. Mheshimiwa Spika, Wizara inaratibu na kusimamia ardhi ya uwekezaji kwa kushirikiana na taasisi za uwekezaji nchini ili kuhakikisha ardhi kama rasilimali muhimu inaleta tija kiuchumi na kijamii. Usimamizi huu unahusisha ugawaji na usimamizi wa ardhi kwa wawekezaji wa ndani na nje ya nchi kupitia Kamati ya Kitaifa ya Ugawaji Ardhi. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, maombi **216** ya ardhi ya uwekezaji yenye ukubwa wa hekta **11,292.14** yaliidhinishwa kwa ajili ya uwekezaji ambapo kati ya hayo maombi **65** ni ya raia wa Tanzania na **151** ni ya wawekezaji kutoka nje ya nchi. Uwekezaji wa nje una mtaji wenye thamani ya Dola za Marekani milioni **58.95** sawa na shilingi bilioni **152.98 (Jedwali Na.6)**.

29. Mheshimiwa Spika, Wizara imeshiriki katika Timu ya pamoja ya Wataalam wa Serikali inayoandaa Mwongozo wa Usimamizi wa Ardhi ya Uwekezaji na Wawekezaji. Lengo la Mwongozo huo ni kuhahikisha kuwa ardhi iliyotolewa kwa uwekezaji inaleta tija iliyotarajiwa kiuchumi na kijamii. Timu ya Wataalam inahusisha Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ofisi ya Rais - Mipango na Uwekezaji; Ofisi ya Rais-

TAMISEMI; Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA); Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC) na Mamlaka ya Uzalishaji kwa Mauzo ya Nje (EPZA). Hadi tarehe 15 Mei, 2024 Timu hiyo imewatembelea wawekezaji **38** katika mikoa ya Dar es Salaam na Pwani kwa lengo la kuona hatua za uwekezaji wao na kupokea maoni yao yenye lengo la kuboresha mazingira ya kiuwekezaji. Katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kuratibu na kusimamia maeneo ya ardhi ya uwekezaji ikiwa ni pamoja na uhakiki wa matumizi ya ardhi iliyotolewa kwa wawekezaji na kuwa na vikao na wadau wa uwekezaji wakiwemo wawekezaji wenyewe ili kuhakikisha ardhi ya uwekezaji inaleta tija inayotarajiwa.

Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Kiutawala

30. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na utatuzi wa migogoro ya ardhi kiutawala kwa kutumia njia mbalimbali ikiwemo uendeshaji wa Kliniki za ardhi kwenye Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa, madawati ya kushughulikia kero na malalamiko, Timu na Kamati Maalum za Wataalam wa Serikali na ziara za viongozi wa Wizara katika maeneo mbalimbali nchini. Utatuzi huo unahusisha masuala ya fidia; utoaji wa viwanja mbadala; urekebishaji wa mipaka ya vijiji, viwanja au mashamba na utoaji elimu. Katika mwaka 2023/24 Wizara ilipanga kutatua migogoro **6,550** kiutawala ambapo hadi tarehe 15 Mei, 2024 migogoro **7,885** imetatuliwa (**Jedwali Na.7**).

Vilevile, rejista za migogoro katika Ofisi za Ardhi za Mikoa na Halmashauri zimeendelea kuhuishwa ili kuwa na kumbukumbu sahihi za migogoro ya ardhi nchini.

31. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kushughulikia malalamiko na migogoro ya ardhi kupitia moduli ya mfumo wa kielektroniki wa ILMIS inayotarajiwa kuanza kutumika mwezi Julai, 2024. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na wadau, itaendelea kupanga matumizi ya ardhi na kutoa elimu kwa umma kuhusu umiliki wa ardhi na madhara ya migogoro.

Utatuji wa Migogoro ya Ardhi Kupitia Kliniki za Ardhi

32. Mheshimiwa Spika, kliniki za Ardhi ni mpango wa Wizara wenye lengo la kuhakikisha kuwa wananchi wote wenye kuhitaji huduma au wenye changamoto za ardhi wanapatiwa huduma karibu na maeneo wanayoishi kwa haraka na ufanisi unaotarajiwa na jamii. Kwa kutambua hilo, Wizara kwa kushirikiana na mamlaka nyingine za Serikali imekuwa ikiendesha zoezi la kliniki za ardhi kwenye Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa ambapo wataalam wa kada zote za ardhi wanakuwepo eneo moja kwa wakati mmoja hivyo kuwezesha upatikanaji wa huduma zote za ardhi papo kwa papo. Katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Mei, 2024 kliniki za ardhi zimefanyika

katika Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa chini ya Viongozi wa Wizara, Waheshimiwa Wakuu wa Mikoa na Wilaya. Kwa kutambua umuhimu wa kliniki za ardhi na matokeo chanya yanayopatikana, Viongozi Wakuu wa Wizara wamefanya ziara kwenye majiji yote nchini na kushirikiana na viongozi wa maeneo hayo kushughulikia changamoto za wananchi na kuzitafutia ufumbuzi. Majiji hayo ni Dar es Salaam, Arusha, Mwanza, Mbeya, Dodoma na Tanga. **Napenda kutoa pongezi kwa Waheshimiwa Wakuu wa Mikoa na Wilaya kote nchini ambao wameshirikiana kwa karibu sana na Makamishna wa Ardhi Wasaidizi wa Mikoa na wataalamu wa sekta ya ardhi katika kuendesha na kusimamia Kliniki za ardhi katika maeneo yao.**

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Jerry William Silaa (Mb.) akiwasikiliza wananchi wakati wa Kliniki ya Ardhi tarehe 6 Novemba 2023 iliyofanyika jijini Dodoma.

33. Mheshimiwa Spika, kliniki za ardhi zimeonesha mafanikio kutokana na wananchi wengi kujitokeza kusikilizwa kwa uhuru na uwazi kisha changamoto zao kupatiwa ufumbuzi kwa haraka. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, wananchi **35,963** walihudumiwa katika mikoa **22** iliyoendesha kliniki za ardhi. Migogoro na malalamiko **7,444** yalipokelewa ambapo **4,565** imetatuliwa na **2,879** inaendelea kushughulikiwa. Aidha, Hatimiliki **17,553** zilikamilishwa na kukabidhiwa kwa wamiliki na maombi mapya ya hati **13,289** yalipokelewa. Katika kliniki hizo, jumla ya shilingi bilioni **3.03** zilikusanywa kama tozo na ada mbalimbali za kisheria.

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Jerry Silaa (kushoto), Mwenyekiti wa Kamati ya kudumu ya Bunge ya Ardhi Maliasili na Utalii Mhe. Timotheo Mzava (wa pili kushoto) na wajumbe wa Kamati hiyo wakati wa Kliniki ya Ardhi Bunju jijini Dar es Salaam.

34. Mheshimiwa Spika, kufuatia uendeshaji wa zoezi la Kliniki za Ardhi, Wizara imebaini vyanzo mbalimbali vya malalamiko na migogoro ya ardhi. Vyanzo hivyo ni pamoja na madai ya fidia, utolewaji wa milki pandikizi, uvamizi wa maeneo ya umma na binafsi, udanganyifu na utapeli kwa kutumia nyaraka za kughushi, ucheleweshaji wa huduma, mwingiliano wa mipaka, madai ya mali za urithi au wanandoa, utekelezaji wa miradi ya urasimishaji

na upimaji shirikishi na uelewa mdogo wa baadhi ya wananchi kuhusu masuala ya umiliki wa ardhi.

35. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kushirikiana na Taasisi nyingine za Serikali kuchukua hatua kwa wananchi wanaotumia nyaraka za kughushi au kuvamia viwanja vyenye umiliki kwa kuwafikisha mahakamani na kurejesha maeneo hayo kwa wamiliki halali. Aidha, Wizara imeanzisha Dawati Maalum katika Ofisi za Ardhi za Mikoa ili kuwezesha wananchi wenye migogoro ya ardhi hasa yenye sura ya jinai kuwasilisha malalamiko yao ili yapatiwe ufumbuzi. **Natoa wito kwa Wananchi na wadau wote wa ardhi wenye changamoto zinazotokana na vitendo vya dhuluma kuendelea kujitokeza kutoa malalamiko yao ili kuiwezesha Wizara kuchukua hatua stahiki**

36. Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi katika Vijiji 975

37. Mheshimiwa Spika, Wizara inaratibu utekelezaji wa Maelekezo ya Baraza la Mawaziri kuhusu utatuzi wa migogoro ya matumizi ya ardhi ya vijiji na Mitaa **975** nchini. Katika utekelezaji wa maamuzi haya, tathmini imebainisha kuwa vijiji na mitaa yenye migogoro ni **1,004** (vijiji 981 na mitaa 23) badala ya **975** kama ilivyokuwa imebainishwa hapo awali.

38. Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 15 Mei, 2024 utekelezaji wa uamuzi katika vijiji **438** na mitaa **13** umekamilika na utekelezaji katika vijiji **543** na mitaa **10** unaendelea (**Jedwali Na.8**). Utekelezaji huo umewezesha ardhi yenye ukubwa wa ekari milioni **2.4** kumegwa na kurejeshwa kwa wananchi ikijumuisha ekari milioni **1.65** kutoka kwenye maeneo ya hifadhi, ranchi na mashamba ya Serikali; ekari **707,962** kutoka kwenye Mapori Tengefu **12** na ekari **46,715** kutoka kwenye Hifadhi za Misitu saba (**7**). Vilevile, maeneo **18** kati ya **20** yamefanyiwa uthamini na kiasi cha shilingi bilioni **178.57** kinahitajika kwa ajili ya kuhamisha wananchi kutoka kwenye maeneo ya Hifadhi na vyanzo vya maji. Kati ya maeneo yaliyothaminiwa, wananchi wa maeneo sita (**6**) wamelipwa fidia kiasi cha shilingi bilioni **20.07** (**Jedwali Na.9 A&B**)

39. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha usimamizi wa mipaka ya Hifadhi, vingi **32,838** vimesimikwa na mkuza kuchongwa kuzunguka maeneo ya Hifadhi za Taifa **21** na Mapori ya Akiba 29 na Hifadhi za Misitu **416**. Pia, Serikali kupitia Tangazo la Serikali Na. 754 la tarehe 20/10/2023 imerekebisha mpaka wa Hifadhi ya Taifa ya Ruaha kwa kumega eneo lenye ukubwa wa kilometa za mraba **478** kwenda kwa wananchi. Utekelezaji wa maagizo ya Baraza la Mawaziri utakamilishwa kwa kumaliza kazi za uthamini na kulipa fidia; upimaji upya wa vijiji vinavyomegewa maeneo; kushughulikia maeneo yenye changamoto zaidi ambayo

yanahusisha baadhi ya vijiji vitakavyoondolewa katika maeneo ya hifadhi, vyanzo vya maji na maeneo muhimu kwa ajili ya ulinzi na usalama wa Nchi. Utekelezaji wa kazi hizo umepangwa kukamilika ifikapo Juni, 2024. Mwelekeo wa Wizara ni kuweka mifumo thabiti ya usimamizi na ufuatiliaji kwa kushirikiana na wadau wote muhimu ili kupunguza migogoro mikubwa kama hii kuendelea kujitokeza.

Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya

40. Mheshimiwa Spika, Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya ni miongoni mwa vyombo vilivyoanzishwa kwa mujibu wa Sheria ya Mahakama za Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi, Sura 216 kwa ajili ya kushughulikia migogoro ya ardhi. Wizara imeendelea kuhakikisha kuwa Mabaraza haya yanaundwa na kufanya kazi katika Wilaya zote nchini. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 jumla ya Mabaraza **139** yameundwa ambapo kati ya hayo Mabaraza **104** yanatoa huduma. ***Napenda kutumia fursa hii kuzihimiza Sekretarieti za Mikoa pamoja na Ofisi za Wilaya kuwezesha upatikanaji wa majengo ya ofisi na wajumbe wa baraza ili Mabaraza 35 yaliyobaki yaweze kutoa huduma.***

41. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kushughulikia mashauri **33,250**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 Wizara imeshughulikia mashauri **29,573** ambapo mashauri mapya ni

14,093 na mashauri ya zamani ni **15,480**. Kati ya hayo, mashauri **15,550** yameshughulikiwa na kutolewa uamuzi na mashauri **14,023** yanaendelea kushughulikiwa. Aidha, Wizara imeendelea kufanya maboresho ya Mfumo wa Kielektroniki wa Kusimamia Mashauri katika Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya ili kuongeza ufanisi. Katika mwaka 2024/25 Wizara itashughulikia mashauri **14,023** yaliyobaki na mengine yatakayojitokeza.

UTHAMINI WA MALI

42. Mheshimiwa Spika, Wizara pamoja na majukumu mengine ina jukumu la kuratibu, kusimamia na kutoa huduma za uthamini kwa madhumuni mbalimbali ikiwemo kuiwezesha Serikali na Taasisi nyingine katika ulipaji wa fidia, ukadiriaji tozo na kodi za Serikali, mizania ya hesabu, dhamana, rehani na mirathi. Katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kuratibu na kusimamia uandaaji na uidhinishaji wa taarifa za uthamini **54,000** ambapo kati ya hizo, taarifa za uthamini wa kawaida ni **20,000** na taarifa za fidia zenye wafidiwa **34,000** na kushughulikia malalamiko **30** ya uthamini wa fidia.

43. Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 15 Mei, 2024, Wizara imeidhinisha taarifa za uthamini **57,285** sawa na asilimia **111.66** ya lengo ambapo kati ya hizo, taarifa za uthamini wa kawaida ni **22,311** na taarifa za uthamini wa fidia **34,974**.

Aidha, malalamiko **91** ya fidia yalipokelewa na kushughulikiwa. Sehemu ya utekelezaji huu umehusisha mazoezi mbalimbali ya uthamini kwa ajili ya fidia kwa wananchi wanaopisha miradi ya kimkakati na maeneo ya hifadhi (**Jedwali Na.10**). Vilevile, Wizara imeendelea kushirikiana na Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro kufanya uthamini wa mali za wananchi wa Ngorongoro wanaohama kwa hiari kupisha shughuli za uhifadhi. Uthamini umefanyika kwa awamu sita (**6**) katika kata **11** na vijiji **25** ambapo mali za kaya **650** zenye thamani ya shilingi bilioni **3.79** zimefanyiwa uthamini.

44. Mheshimiwa Spika, kumekuwa na changamoto ya uhalisia wa viwango vya thamani ya ardhi, hali inayoathiri ukadiriaji na ukusanyaji wa mapato ya sekta ya ardhi na utoaji wa huduma za uthamini. Kufuatia hali hii, Wizara imeanza kuandaa vitalu vya thamani ya ardhi vitakavyoakisi thamani halisi ya ardhi ili kuiwezesha Serikali kukusanya mapato stahiki yanayotokana na sekta ya ardhi. Aidha, vitalu vya thamani vitatumika kurahisisha kazi ya uthamini na hivyo kupunguza muda na gharama. Taarifa za vitalu hivyo zitatumika katika Mfumo Unganishi wa Taarifa za Ardhi (ILMISv3). Kazi ya kuandaa vitalu vya thamani ya ardhi kwa awamu ya kwanza imeanza katika Mikoa ya Arusha, Dar es Salaam, Dodoma, Mbeya, Mwanza, Tanga, Pwani, Tabora na Kigoma.

45. Mheshimiwa Spika, kumekuwepo malalamiko yanayohusu ulipaji wa fidia kutoka katika maeneo mbalimbali nchini. Malalamiko hayo yanatokana na wananchi kutofahamu kwa hakika wadau wanaohusika na ulipaji wa fidia; baadhi ya taasisi kufanya uthamini wa fidia bila kuwepo fedha kwa ajili ya malipo ya fidia; na kutozingatiwa kwa taratibu za uhakiki wa taarifa za uthamini wa fidia kwa mujibu wa Sheria ya Uthamini na Usajili wa Wathamini, Sura 138. Ili kuondoa malalamiko ambayo yamekuwa yakijitokeza mara kwa mara, Wizara imetoa Waraka wa Uthamini na Fidia Na. 1 wa Mwaka 2024 ambao pamoja na mambo mengine unaelekeza taratibu zinazopaswa kuzingatiwa wakati wa shughuli za uthamini, uhakiki wa taarifa za uthamini na ulipaji wa fidia. **Naomba ifahamike kuwa, jukumu la Wizara ni kuratibu uthamini na wajibu wa kulipa fidia ni wa taasisi itakayonufaika na uthamini huo. Aidha, natoa wito kwa wadau wote wa uthamini kuhakikisha wanazingatia Waraka wa Uthamini na Fidia.**

46. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, Wizara itaratibu na kusimamia uandaaji wa taarifa za uthamini **54,000**. Kati ya hizo, taarifa za uthamini wa kawaida ni **20,000** na taarifa za uthamini wa fidia **34,000**. Aidha, Wizara itaendelea kuratibu utekelezaji wa mazoezi mbalimbali ya uthamini wa mali na kushiriki katika miradi mbalimbali inayotekelezwa na Serikali. Vilevile, malalamiko yatokanayo na uthamini wa fidia yataendelea

kushughulikiwa kadri yatakavyojitokeza.

UPANGAJI NA UENDELEZAJI WA MIJI NA MAKAZI

47. Mheshimiwa Spika, Wizara imedhamiria kuboresha usimamizi na utekelezaji wa upangaji wa miji na makazi. Upangaji miji na makazi ni mojawapo ya majukumu ya msingi ya Wizara ambayo yanaratibiwa na kutekelezwa kwa mujibu wa sera, sheria, kanuni na taratibu za uendelezaji miji. Utekelezaji wa jukumu hili unalenga kuwa na makazi yaliyopangwa, kuhifadhi mazingira na kuwa na uhakika wa ardhi kwa ajili ya matumizi mbalimbali ikiwemo uwekezaji.

Utangazaji wa Maeneo ya Upangaji Miji

48. Mheshimiwa Spika, makazi ya vijiji ni miji ya baadaye. Baadhi ya makazi hayo yanakua kwa haraka katika sura ya kimji kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo ongezeko la idadi ya watu, shughuli za kiuchumi, mabadiliko ya mitazamo ya kimaisha, kuboreshwa kwa huduma za kijamii na miundombinu ya msingi mathalan; barabara, umeme, maji, shule, huduma za afya na uwekezaji wa miradi mikubwa ya kimkakati katika maeneo hayo. Kufuatia hali hiyo, Wizara imeendelea kutangaza katika Gazeti la Serikali maeneo ya vijiji yaliyoiva na kuwa na sifa ya kupangwa, kusimamiwa na kuendelezwa kimji kwa mujibu wa

Sheria ya Mipangomiji, Sura 355. Maeneo haya hutangazwa baada ya kupokea na kuridhia mapendekezo kutoka Mamlaka za Upangaji kwa kuzingatia vigezo vilivyowekwa. Aidha, makazi ya vijiji ambayo hayajakidhi vigezo vya kuendelezwa kimji, yataendelea kuendelezwa na kusimamiwa kwa kuzingatia Mwongozo wa Upangaji na Ujenzi wa Nyumba Bora Vijijini wa mwaka 2021.

49. Mheshimwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara iliendelea kushirikiana na Mamlaka za Upangaji kutambua na kutangaza maeneo yaliyoiva kwa ajili ya kupangwa, kusimamiwa na kuendelezwa kimji. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 jumla ya maombi ya maeneo **317** kutoka kwenye mamlaka za upangaji **49** yalipokelewa ambapo maombi **88** yalitangazwa katika Gazeti la Serikali na maombi **229** yapo katika hatua mbalimbali za utangazaji. Kati ya hayo, maombi **65** ni maeneo mapya na maombi **252** ni maeneo ya urasimishaji makazi (**Jedwali Na.11**). ***Nazihimiza Mamlaka za Upangaji nchini kuendelea kutambua na kuwasilisha mapendekezo ya maeneo yaliyoiva kupangwa, kusimamiwa na kuendelezwa kimji ili yatangazwe katika Gazeti la Serikali kuwa maeneo ya upangaji kwa mujibu wa Sheria.***

Uandaaji wa Mipango Kabambe

50. Mheshimiwa Spika, Mipango Kabambe hutoa dira ya matumizi ya jumla ya ardhi na hivyo kuzisaidia Mamlaka za upangaji (Majiji, Manispaa, Miji na Miji Midogo) katika udhibiti, usimamizi, ukuaji na uendelezaji wa miji. Mipango Kabambe ni dira ya utoaji wa huduma mbalimbali za kiuchumi, kijamii na kimazingira pamoja na usalama wa ustawi wa miji na watu wake. Mipango hii huandaliwa kwa mujibu wa Sheria ya Mipangomiji, Sura 355 ambapo Wizara ina jukumu la utoaji wa mwongozo wa uandaaji wa mipango kabambe, uidhinishaji wa mipango, ufuatiliaji wa utekelezaji, uidhinishaji wa marekebisho ya matumizi ya ardhi pamoja na uhuishaji wa mipango hiyo pindi utekelezaji wake unapofikia ukomo au kujitokeza kwa mahitaji ya ulazima.

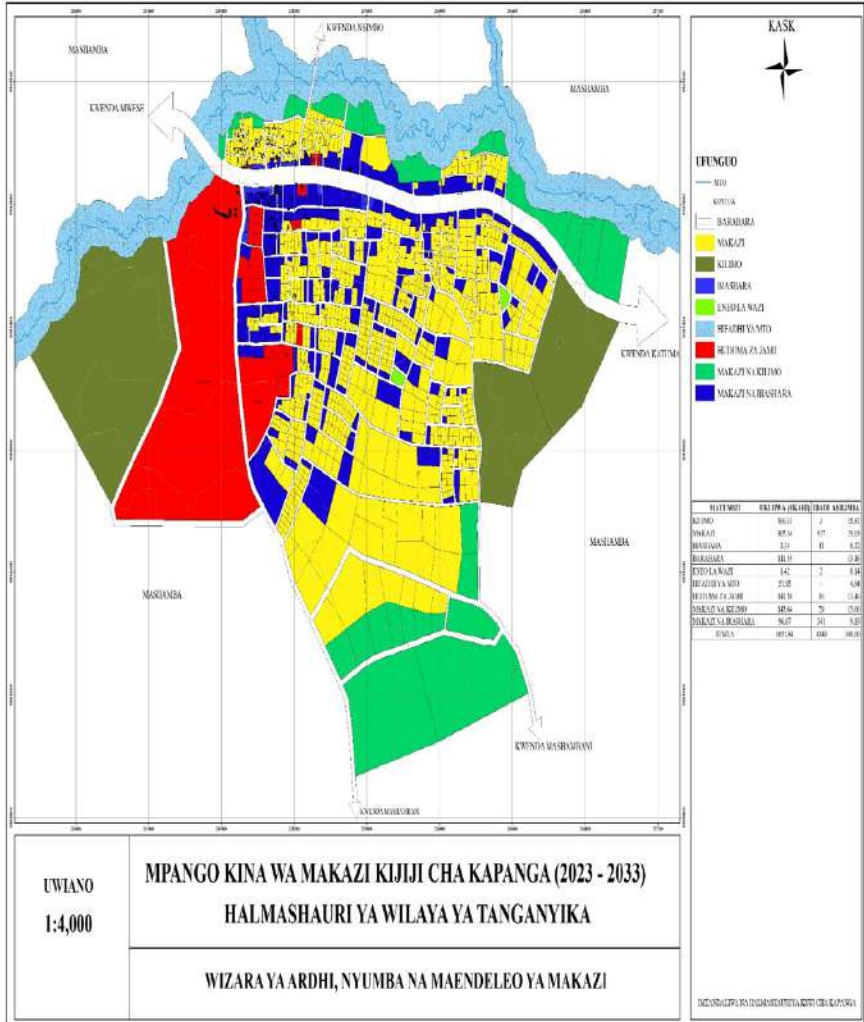
51. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia umuhimu huo, Wizara katika mwaka 2023/24, iliahidi kuendelea kushirikiana na Mamlaka za Upangaji katika uandaaji na utekelezaji wa Mipango Kabambe kwa mujibu wa Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo iliyopo. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 Mipango Kabambe wa Mji wa Bagamoyo umekamilika na kuidhinishwa. Mipango Kabambe mitatu **(3)** ya Miji ya Kahama na Mafinga na Jiji la Kibiashara la Kwala ipo katika hatua mbalimbali za uandaaji. Aidha, ufuatiliaji wa utekelezaji wa Mipango Kabambe ya Miji mitano **(5)** katika Halmashauri za Jiji la Arusha, Manispaa ya Iringa, Miji ya Babati, Tunduma na Njombe umefanyika.

52. Mheshimiwa Spika, ufuatiliaji huo ulibaini utekelezaji usioridhisha, ushirikishwaji duni wa wadau na wananchi, upungufu wa wataalam na vitendea kazi. Kutokana na changamoto hizo, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais - TAMISEMI imezielekeza Mamlaka za Upangaji kusimamia kikamilifu utekelezaji wa Mipango Kabambe na Mipangokina na kuendelea kutenga bajeti kwa ajili ya kuihuisha na kuifanyia marekebisho ya matumizi kadri ya mahitaji yanavyojitokeza.

53. Mheshimwa Spika, katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kushirikiana na Mamlaka za Upangaji kusimamia utekelezaji na uzingatiaji wa Mipango Kabambe katika Mamlaka za Upangaji minne (4) ambayo ni Jiji la Tanga, Manispaa ya Moshi na Halmashauri za Miji ya Korogwe na Kibaha. Vilevile, Wizara itasimamia ukamilishaji wa uandaaji wa Mipango Kabambe miwili (2) ya Halmashauri za Mji wa Mafinga na Manispaa ya Kahama. Pia, Wizara itaratibu uandaaji wa mipango ya uendelezaji wa maeneo matatu (3) yaliyochakaa katika Majiji ya Dar es Salaam, Mwanza na Arusha kwa lengo la kuyaboresha maeneo hayo ili yaendane na mahitaji ya kijamii na kiuwekezaji ya sasa na baadae.

Uandaaji wa Mipangokina

54. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ina jukumu la kuratibu uandaaji na uidhinishaji wa Mipangokina ili kuelekeza ukuaji, uboreshaji wa makazi, hifadhi ya mazingira, kuondoa ukinzani wa matumizi ya ardhi na kutoa uhakika wa upatikanaji wa maeneo kwa ajili ya matumizi mbalimbali yakiwemo ya uwekezaji, makazi, biashara, miundombinu na huduma za jamii. Mipangokina huandaliwa kama sehemu ya utekelezaji wa mapendekezo ya matumizi ya ardhi yaliyomo katika mipango kabambe kupitia Mamlaka za Upangaji. Mipangokina inawezesha upimaji wa viwanja ardhini na uendelezaji wa maeneo ya huduma kama barabara, simu, umeme, mawasiliano na kurahisisha umilikishaji.

Mpango kina wa makazi Kijiji cha Kapanga kilichopo halmashauri ya wilaya ya Tanganyika mkoani Katavi

55. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kuidhinisha michoro ya Mipangokina **2,000** kutoka kwenye Mamlaka za Upangaji nchini. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 michoro ya Mipangokina **1,783** yenye jumla ya viwanja **244,519** vya matumizi mbalimbali imeidhinishwa sawa na asilimia **89.1** ya lengo. Katika mwaka 2024/25, Wizara inatarajia kuidhinisha Mipangokina **2,000** kutoka katika Mamlaka za Upangaji nchini.

Urasimishaji wa Makazi

56. Mheshimiwa Spika, Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995 na Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000 zinaelekeza kuwa maeneo ya makazi yaliyoendelezwa bila kupangwa yatarasimishwa. Katika kutekeleza matakwa ya sera hizi, Wizara imeendelea kuratibu urasimishaji wa makazi yaliyoendelezwa bila kupangwa kwa kuishirikisha jamii, asasi za kiraia na sekta binafsi.

57. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kurasimisha makazi 300,000. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, jumla ya makazi **237,424** sawa na asilimia **79.14** yamerasimishwa (**Jedwali Na.12**). Katika mwaka 2024/25 Wizara itarasimisha makazi **500,000**. Aidha, Wizara itakamilisha tathmini ya utekelezaji wa Programu ya Kurasimisha Makazi na Kudhibiti Makazi yasiyopangwa Mijini (2013-2023) ili kubaini mafanikio, changamoto zilizojitokeza na matarajio ya baadaye. Pia, Wizara kwa

kushirikiana na Mamlaka za Upangaji na Sekta Binafsi inaendelea kufanya uhamasishaji kwa wananchi ambao bado makazi yao hayajarasimishwa ili kukamilisha zoezi hilo na kuendeleza kliniki za ardhi ili kukwamua urasimishaji katika maeneo ambayo hayajakamilisha miradi ya urasimishaji makazi yasiyopangwa.

58. Mheshimiwa Spika, Ili kufikia lengo la kurasimisha makazi **500,000** katika mwaka 2024/25, Wizara itaanza na kukwamua urasimishaji ambao ulikwama kutokana na sababu mbalimbali zikiwemo uchangiaji hafifu wa wananchi na baadhi ya kampuni zilizofanya urasimishaji kutokamilisha kazi kwa wakati. Mathalan, katika mkoa wa Dar es Salaam urasimishaji haukukamilika katika mitaa **270**. Ili kukwamua kazi hizo Wizara itaajiri wataalam wa muda wa mipangomiji na upimaji na kuhakikisha kazi hizo zinakamilika. Zoezi hili limeanza kutekelezwa katika mitaa **13** ya mkoa wa Dar es Salaam. ***Natoa Wito kwa wananchi ambao makazi yao hayajarasimishwa kujitokeza kurasimishiwa.***

Udhibiti na Usimamizi wa Uendelezaji Miji (mabadiliko ya matumizi ya ardhi)

59. Mheshimiwa Spika, kutokana na kuongezeka kwa shughuli za kiuchumi na kijamii kumekuwepo na ongezeko la ukuaji wa miji na kusababisha hitaji kubwa la kubadili matumizi ya ardhi, Wizara

imefanya marekebisho ya Kanuni za Viwango vya Kupanga Ukubwa wa Ardhi kwa matumizi mbalimbali ili kukidhi mahitaji ya sasa na ya baadaye. Pia, imeboresha Kanuni ya Makundi ya Matumizi na Madaraja ya Matumizi ili kuwezesha matumizi ya ardhi kushabihiana hivyo kuondoa migogoro ya matumizi ya ardhi. Vilevile, katika Kanuni hiyo mchakato wa mabadiliko ya matumizi ya ardhi umeboreshwa ambapo maombi yatajadiliwa katika ngazi ya mtaa na Kamati ya Ulinzi na Usalama ya Wilaya ndipo yajadiliwe na Kamati za Halmashauri ili kuimarisha ushirikishwaji wa wadau hivyo kupunguza migogoro ya ardhi.

60. Mheshimiwa Spika, maeneo ya wazi yanapaswa kusimamiwa, kutunzwa na kulindwa ili yatumike kwa maslahi mapana ya umma. Hata hivyo, maeneo hayo yamekuwa yakivamiwa na kubadilishwa matumizi au kutumiwa vinginevyo kutokana na sababu nyingi zikiwemo uvamizi wa makusudi, kutolipwa fidia kwa wamiliki wa asili, kutumika kama vyanzo vya mapato ya Halmashauri na usimamizi usioridhisha wa Mamlaka zilizopewa kusimamia maeneo hayo. Ili kukabiliana na matumizi holela ya maeneo hayo, matumizi ya maeneo ya wazi yamewekewa utaratibu wa kuidhinishwa na Wizara endapo yatahitajika kutumika kwa maslahi ya umma. **Napenda kasisitiza kuwa maeneo ya wazi ni lazima yatunzwe, yalindwe na kudumishwa ili**

yatumike kwa manufaa ya umma yakiwemo kufanyia mikutano ya hadhara, kupendezesha mandhari na mazingira ya mji, michezo kwa watoto katika mitaa, watu kupumzika, kufanyia chanjo kwa umma na kutumika kama hifadhi ya watu na misaada wakati wa maafa, majanga au dharura.

61. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kuratibu na kuidhinisha mabadiliko ya matumizi ya ardhi **500**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, jumla ya maombi **465** sawa na asilimia **93.2** ya mabadiliko ya matumizi ya ardhi yaliidhinishwa. Katika mwaka 2024/25 Wizara itaendelea kupokea na kuidhinisha maombi ya mabadiliko ya matumizi ya ardhi **500** kwa kuzingatia sheria na kanuni za mipangomiji.

Usimamizi na Uratibu wa Sekta ya Nyumba

62. Mheshimiwa Spika, sekta ya nyumba imeendelea kuwa na mchango muhimu kiuchumi na kijamii kwa mtu mmoja mmoja na Taifa kwa ujumla. Upatikanaji wa nyumba ni mojawapo ya kiashiria cha kukua kwa uchumi wa nchi na kupungua kwa umasikini wa kipato. Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imeendelea kuweka mazingira wezeshi ya upatikanaji wa huduma za uendelezaji nyumba ikiwemo upatikanaji wa mikopo ya nyumba yenye masharti nafuu. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 Serikali kupitia *Tanzania*

Mortgage Refinancing Company (TMRC) imewezesha taasisi za fedha **31** kutoa mikopo ya nyumba yenye riba nafuu kiasi cha shilingi bilioni **587**.

Mfuko wa Mikopo ya Nyumba kwa Watumishi wa Serikali

63. Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Mikopo ya Nyumba kwa Watumishi wa Serikali unalenga kuongeza upatikanaji wa makazi bora kwa watumishi wa Serikali, kuwawezesha kukarabati, kukamilisha au kujenga nyumba mpya. Katika mwaka 2023/24, Wizara kupitia Mfuko ilipanga kukopesha watumishi **100**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 mfuko umewezesha watumishi **87** kupata mikopo ya nyumba yenye thamani ya shilingi Billioni **1.06** hivyo kufanya watumishi waliopata mikopo kufikia **1,706** ikiwa na thamani ya shilingi bilioni **10.75**. Katika mwaka 2024/25 watumishi wa Serikali **100** watawezesha kupata mikopo ya nyumba yenye thamani ya shilingi billioni **2.2**.

Ushirikiano na Taasisi za Kimataifa katika Uendelezaji wa Makazi

64. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kushirikiana na taasisi mbalimbali za kimataifa ikiwemo Shirika la Makazi Duniani (*UN-Habitat*) katika masuala ya uendelezaji makazi nchini. Ushirikiano huo, licha ya kuimarisha mahusiano ya kidiplomasia baina ya nchi yetu na nchi nyingine

Duniani, umekuwa ni jukwaa la kujifunza na kupata uzoefu katika kutekeleza Ajenda Mpya ya Makazi Duniani ambayo inatekelezwa na nchi zote wanachama wa umoja wa mataifa.

65. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa maendeleo ya makazi iliandaa maadhimisho ya Siku ya Makazi Duniani yaliyofanyika tarehe 02 Oktoba, 2023 Jijini Dodoma yakiongozwa na kauli mbiu ya *“Resilient Urban Economies - Cities as Drivers of Growth and Recovery”* ikimaanisha *“Uchumi Himilivu wa Miji - Miji Kichocheo cha Ukuaji na Ufufuaji wa Uchumi*. Maadhimisho haya yalitolewa kwa njia ya mjadala na mafunzo ambapo wawakilishi **150** kutoka Wizara, Taasisi za elimu, Jiji la Dodoma, Taasisi zinazotoa huduma, NHC na WHC walishiriki. Katika mkutano huo, wadau walijadili namna ya kufanya miji kuwa kichocheo cha ukuaji na ufufuaji wa uchumi hasa baada ya janga la UVIKO 19 na namna ya kujipanga na majanga yajayo.

66. Mheshimiwa Spika, Wizara ilishiriki Mkutano wa Umoja wa Mataifa kuhusu Malengo ya Maendeleo Endelevu uliofanyika mwezi Julai, 2023 Jijini New York, Marekani. Mkutano huo ulilenga kuwasilisha taarifa ya utekelezaji wa hiari wa Malengo ya Mendeleo Endelevu (SDGs) ya Umoja wa Mataifa ambayo kwa hapa nchini, malengo hayo huratibiwa na Wizara ya Fedha. Katika wasilisho

hilo, Wizara sambamba na Wizara nyingine, imehusika kitaalamu na Lengo Na. 11 kati ya malengo 5 yaliyokuwa yanatolewa taarifa katika mkutano huo kuhusu kufanya “Majiji na Makazi kuwa Jumuishi, Salama, Stahimilivu na Endelevu”. Katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kuimarisha uhusiano na taasisi hizo za kimataifa katika masuala ya maendeleo ya makazi.

USIMAMIZI WA SEKTA YA MILKI

67. Mheshimiwa Spika, pamoja na majukumu mengine, Wizara ina jukumu la kusimamia Sekta ya Milki nchini. Sekta ya Milki inajumuisha ardhi iliyopangwa na kupimwa kwa kujengwa nyumba za makazi, majengo ya biashara, viwanda, maeneo ya burudani na majengo ya matumizi maalum. Wadau wa Sekta ya Milki wanajumuisha wawekezaji, wamiliki wa majengo, wapangaji, taasisi za fedha, mawakala, wanunuzi wa nyumba na viwanja na watafiti wa soko la nyumba. Sekta hii imeendelea kukua na kuvutia wadau wengi zaidi kutokana na fursa za uwekezaji katika nyanja mbalimbali ikiwemo soko la fedha na nyumba za kupangisha.

68. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha usimamizi wa sekta hii, katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kukamilisha uandaaji wa Sheria na kanuni za kusimamia Sekta ya Milki, kutoa elimu kwa wadau na kuandaa kanzidata ya Waendelezaji Milki pamoja na mawakala wa Milki. Napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa Mapendekezo ya Kutunga

Sheria ya Milki yameandaliwa na kuwasilishwa kwenye mamlaka ya uamuzi. Mapendekezo hayo pamoja na mambo mengine yanalenga kuanzisha Mamlaka ya Kusimamia Sekta ya Milki '*Real Estate Regulatory Authority*' ili kuongeza tija na ufanisi katika usimamizi na uratibu wa sekta hii muhimu kwa uchumi wa nchi.

69. Mheshimiwa Spika, Wizara iliratibu Mkutano wa wadau wa Sekta ya Milki uliofanyika tarehe 19 – 20 Januari, 2024 jijini Dar es Salaam ukiwa na lengo la kuwatambua mawakala na kujadili namna bora ya utekelezaji wa shughuli zao. Kauli mbiu ya Mkutano huo ilikuwa ni "*Urasimishaji wa Shughuli za Mawakala wa Milki kwa Maendeleo ya Taifa*". Mkutano huo ulihudhuriwa na wawakilishi kutoka kampuni za uendelezaji milki; mawakala wa milki; na taasisi za umma na binafsi. Aidha, kupitia mkutano huu Wizara imeweza kuboresha taarifa za kanzidata ya mawakala na wadau mbalimbali wa sekta ya milki.

70. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, Wizara imepanga kuanzisha kanzidata kwa ajili ya usajili wa miradi ya uendelezaji milki. Aidha, Wizara itaendelea kutoa elimu kwa wadau kuhusu shughuli za sekta ya milki ikiwa ni pamoja na kuwashirikisha katika kuboresha mazingira ya kuvutia uwekezaji na biashara katika Sekta ya Milki. ***Natoa wito kwa wadau wote wa sekta ya milki kuhakikisha wanajitokeza ili shughuli***

zao ziweze kutambuliwa na Serikali.

UPIMAJI NA RAMANI

71. Mheshimiwa Spika, Wizara ina jukumu la kusimamia na kuratibu shughuli za upimaji ardhi wa nchi kavu na ndani ya maji; utayarishaji wa ramani kwa ajili ya utekelezaji wa mipango mbalimbali ya Serikali; na kutoa miongozo, kanuni na taratibu zinazohusu upimaji ardhi kulingana na mabadiliko ya teknolojia na mahitaji.

Uwekaji wa Alama za Msingi za Upimaji Ardhi

72. Mheshimiwa Spika, alama za msingi ni miongoni mwa miundombinu muhimu katika kazi za upimaji ardhi. Wizara inaendelea kuratibu na kuongeza alama za msingi za upimaji ili kuwezesha na kurahisisha kazi, kupunguza muda pamoja na gharama za upimaji ardhi. Katika mwaka 2023/24, Wizara iliahidi kuweka alama mpya za msingi **267** katika maeneo mbalimbali nchini. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 alama za msingi za upimaji **378** zimewekwa katika mikoa ya Dodoma (**47**), Manyara (**13**), Tanga (**40**), Tabora (**22**), Singida (**10**), Iringa (**26**), Pwani (**27**), Mara (**14**), Kigoma (**12**), Geita (**24**), Kagera (**12**), Kilimanjaro (**10**) na Shinyanga (**47**) na hivyo kuwa na jumla ya Alama za Msingi za Upimaji **1,423**. Katika mwaka 2024/25, Wizara itaweka alama mpya za msingi **150** katika Halmashauri mbalimbali nchini. Lengo la Wizara ni kuwekeza

zaidi kwenye usimikaji wa Vituo vya Kielektroniki vya Upimaji (*Continuously Operating Reference Station- CORS*) ambavyo vitawezesha kazi za upimaji kufanyika kwa ufanisi zaidi.

Alama za Msingi za upimaji wa ramani.

73. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara iliahidi kuanza hatua za awali za ujenzi wa vituo **22** vya kielektroniki vya upimaji (*Continuously Operating Reference Station - CORS*) katika makao makuu ya mikoa **22**. Vituo hivyo ni maalum kwa ajili ya kutuma taarifa za upimaji (*GNSS signals*) kwa wapima ardhi. Mkandarasi atakayefanya kazi ya kusimika vituo hivyo amepatikana, makubaliano yamefanyika na kazi ya usimikaji wa

vituo hivyo itafanyika katika mwaka 2024/25.

Upimaji wa viwanja na mashamba

74. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kuratibu, kusimamia na kuidhinisha viwanja **500,000** na mashamba **500**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, viwanja **249,340** na mashamba **7,559** yamepimwa na kuidhinishwa sawa na asilimia **49.87** ya lengo la viwanja na asilimia **1,511.8** ya lengo la mashamba (**Jedwali Na.13**). Ongezeko kubwa la mashamba yaliyopimwa na kuidhinishwa linatokana na mpango wa Serikali wa kuhamisha wananchi kutoka katika eneo la hifadhi ya Ngorongoro kwenda Msomera na Saunyi mkoani Tanga. Katika mwaka 2024/25, Wizara itasimamia upimaji na uidhinishwaji wa viwanja **500,000** na mashamba **500**.

Utayarishaji wa Ramani

75. Mheshimiwa Spika, Ramani ni zao la kazi za upimaji ardhi, ambalo huweza kupatikana katika mfumo wa nakala ngumu au nakala tete. Ramani huzalishwa kutokana na taarifa za msingi za kijiografia. Ramani zinazotayarishwa zinajumuisha za viwanja, mashamba, mipaka ya kiutawala na kimataifa na Hifadhi za Taifa. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, ramani za mipaka ya kiutawala ya Wilaya **17** katika Mikoa ya Dar es Salaam (**5**), Kagera (**7**), Dodoma (**2**), Tanga (**1**), Arusha (**1**) na Mbeya (**1**)

zimeandaliwa. Katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kuandaa ramani za mipaka ya kiutawala ya Wilaya **25**. Mwelekeo wa Wizara ni kuwa na Ramani za kidigitali ili kurahisisha upatikanaji wa ramani.

76. Mheshimiwa Spika, kumekuwepo na changamoto ya uandaaji wa ramani unaofanywa na baadhi ya taasisi na sekta binafsi bila kuzingatia sheria na ubora hali inayosababisha kuwepo kwa tafsiri zisizo sahihi za mipaka ya kimataifa na kiutawala. Matokeo yake ni kuwepo kwa migogoro ambayo ingeweza kuzuilika endapo taratibu za uandaaji wa ramani zingezingatiwa kwa mujibu wa Sheria ya Upimaji, Sura 324. **Naelekeza taasisi zote za umma na binafsi zizingatie takwa la kisheria linalompa mamlaka Mkurugenzi wa Upimaji na Ramani kuandaa na kuidhinisha ramani zote zikiwemo za mipaka ya kiutawala na kimataifa.**

Upimaji wa Mipaka ya Vijiji

77. Mheshimiwa Spika, Wizara ina jukumu la kuratibu na kupima mipaka ya vijiji ambapo katika mwaka 2023/24 ilipanga kuhakiki na kupima mipaka ya vijiji **100**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, jumla ya vijiji **742** vimehakikiwa na kupimwa mipaka. Kati ya hivyo, vijiji **475** vimehakikiwa mipaka na vijiji **267** vimepimwa (**Jedwali Na.14**). Aidha, migogoro ya mipaka ya vijiji vitano (**5**) vya Bangalala, Mwembe, Makanya, Mgwasi na Nasuro katika Wilaya ya Same imetatuliwa. Vilevile, mgogoro wa

mipaka kati ya shamba la Malonje (Efatha) na vijiji vitano (5) vya Sikaungu, Msandamuungano “A”, Msandamuungano “B”, Songambe Azimio na Malonje katika Wilaya ya Sumbawanga umetatuliwa. Katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kushirikiana na Ofisi ya Rais-TAMISEMI kuhakiki na kupima mipaka ya vijiji 1,000 nchini. ***Natoa rai kwa mamlaka za Serikali za Mitaa na Sekretarieti za Mikoa kuhakikisha kuwa Vijiji vinavyoanzishwa vinapimwa mipaka yake kabla ya kutangazwa katika gazeti la Serikali.***

Tafsiri na Uhakiki wa Mipaka ya Kiutawala na Hifadhi

78. Mheshimiwa Spika, Wizara ina jukumu la kutafsiri ardhini Matangazo ya Serikali (GNs) ya mipaka ya utawala na hifadhi kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – TAMISEMI, Wizara za kisekta na Mamlaka mbalimbali ili kutatua changamoto za mipaka. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, matangazo ya mipaka ya kiutawala saba (7) yametafsiriwa katika Wilaya za Sumbawanga na Momba (2), Wanging’ombe na Makete (2), Shinyanga na Nyang’hwale (2), Kilindi na Kiteto (1). Vilevile, Tangazo la Serikali namba 235 la mwaka 1968 la Hifadhi ya Taifa ya Serengeti limetafsiriwa na kuwezesha utatuzi wa mgogoro wa mpaka wa vijiji saba (7) vya Nyambuli, Machochwe, Mbalibali, Bisarara, Bonchugu, Nyamakendo na Merenga katika Wilaya ya Serengeti.

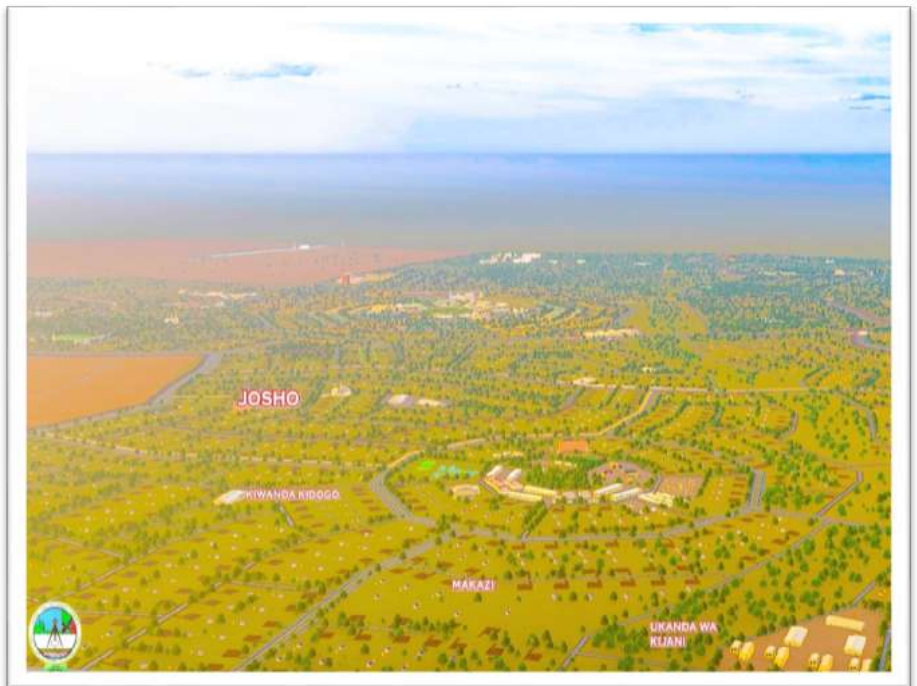
Upangaji na Upimaji wa Viwanja Mbadala vya Waathirika wa Maporomoko ya Mlima Hanang'

79. Mheshimiwa Spika, nchi yetu imekumbwa na maafa yaliyotokana na mvua nyingi ambazo zimeendelea kunyesha katika maeneo mbalimbali nchini. Miongoni mwa maeneo yaliyokumbwa na maafa hayo ni Wilaya ya Hanang'. Kufuatia maafa yaliyotokea katika Wilaya ya Hanang' kutokana na kuporomoka kwa sehemu ya Mlima Hanang', Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais-TAMISEMI imepanga na kupima viwanja mbadala vya waathirika wa maporomoko hayo. Viwanja hivi vimepimwa kutoka katika eneo la ekari 100 zilizomegwa kutoka shamba la Jeshi la Magereza lililopo katika kijiji cha Gidagamowd, Wilaya ya Hanang'. Jumla ya viwanja **269** vimepimwa kwa ajili ya matumizi mbalimbali ikiwemo makazi (235), makazi na biashara (15), biashara (7) na huduma za jamii (12). Aidha, waathirika wote **108** wamepatiwa viwanja kwa ajili ya makazi.

Upangaji na Upimaji wa Viwanja na Mashamba kwa Ajili ya Wananchi Wanaohama kwa Hiari Kutoka Katika Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro

80. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii (Mamlaka ya Hifadhi ya Eneo la Ngorongoro) inaendelea na upimaji wa viwanja na mashamba kwa ajili ya makazi, kilimo na ufugaji. Kazi hii inafanyika

katika vijiji vya Msomera (Handeni) na Saunyi (Kilindi) katika Mkoa wa Tanga ambapo lengo ni kupima viwanja **10,000** na mashamba **8,500**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, viwanja **5,031** vya makazi vyenye wastani wa ukubwa wa ekari **2.5** na mashamba **7,897** yenye ukubwa wa wastani wa ekari **5** yamepimwa. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, pamoja na changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji ikiwemo mvua kubwa zilizonyesha, Wizara imejipanga kukamilisha upimaji wa mashamba ifikapo Juni, 2024.

Muonekano wa mpango wa matumizi ya ardhi katika eneo la Msomera wilayani Handeni mkoa wa Tanga.

HUDUMA ZA TEHAMA

81. Mheshimiwa Spika, mpango wa Wizara ni kuifanya TEHAMA kuwa nyenzo muhimu ya kuendesha shughuli za sekta ya ardhi. Lengo la hatua hiyo ni kuongeza uwazi, ufanisi, uwajibikaji na kupunguza gharama na muda wa utoaji huduma. Wizara imekamilisha usanikishaji wa Mfumo wa Usimamizi wa Huduma za Ardhi kwa kutumia wataalam wa ndani. Hatua inayoendelea ni kuhamisha taarifa kutoka kwenye mifumo ya zamani na majalada kwa awamu kwenda kwenye Mfumo ulioboreshwa. Aidha, mfumo utaanza kutumika kwa awamu ya kwanza katika Mikoa ya Arusha, Tanga, Mbeya, Mwanza na Dodoma ifikapo Juni, 2024. Manufaa ya mfumo huu ni pamoja na: -

- (i) Kuwezesha wananchi kuomba huduma bila kulazimika kwenda Ofisi za Ardhi;
- (ii) Kufahamu muda ambao huduma inayoombwa itakamilika. Hii itawapa wananchi uwezo wa kutoa taarifa endapo watacheleweshewa huduma;
- (iii) Kuondoa changamoto ya upotevu wa nyaraka zinazowasilishwa na wananchi kwani zitakuwa zinawasilishwa kupitia mfumo (online);
- (iv) Kuongeza uwazi na uwajibikaji katika ngazi zote za utendaji kazi kwa kuwa viongozi wataweza kufuatilia mwenendo wa utekelezaji wa majukumu unavyoendelea;

- (v) Kuunganishwa na mifumo mingine ya Serikali ili kurahisisha utoaji wa huduma; na
- (vi) Kuondoa changamoto ya miliki pandikizi na hivyo kudhibiti migogoro ya ardhi.

82. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara iliahidi kusimika na kusambaza miundombinu wezeshi ya TEHAMA katika Ofisi za Ardhi za Mikoa **25** na Halmashauri **132**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, usimikaji wa miundombinu wezeshi ya TEHAMA katika Halmashauri **44** imekamilika na kazi ya usimikaji wa miundombinu hiyo inaendelea katika Halmashauri **41**. Pamoja na huduma nyingine, miundombinu hii itatumika katika utoaji wa huduma za ardhi kupitia Mfumo wa Usimamizi wa Huduma za Ardhi.

83. Mheshimiwa Spika, Wizara pia, iliahidi kuanzisha wavuti ya wateja (*Self-Service Web Portal*) kwa lengo la kuwawezesha wananchi kupata huduma kupitia wavuti hiyo bila kulazimika kwenda ofisi za ardhi na hivyo kupunguza gharama na muda wa kupata huduma. Napenda kuliarifu Bunge lako tukufu kwamba usanikishaji wa Wavuti hiyo pamoja na *Mobile App* umekamilika na huduma zimeanza kutolewa kupitia wavuti hiyo. Katika mwaka 2024/25, Wizara itakamilisha usambazaji wa Mfumo wa Usimamizi wa Huduma za Ardhi katika Mikoa iliyobaki hatua kwa hatua. Pia, itawajengea uwezo watumiaji wa Mfumo huo

katika ngazi ya Wizara, Mikoa na Halmashauri. Vilevile, wananchi watajengewa uwezo kuhusu matumizi ya Mfumo kwa njia mbalimbali ikiwemo vipeperushi, mitandao ya kijamii, vyombo vya habari, mabango na kwa njia ya video zitakazopatikana kwenye Mfumo.

MAPITIO YA SERA NA SHERIA

84. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kuwa, Sera, Sheria na Kanuni za Sekta ya Ardhi zinafanyiwa marekebisho ili kukidhi mahitaji. Katika kutekeleza azma hiyo, Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995 na Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000 zimeendelea kufanyiwa marekebisho ambapo Sera ya Taifa ya Ardhi ya mwaka 1995 (Toleo la mwaka 2023) imeidhinishwa. Hatua inayofuata ni kutoa elimu kwa umma, kufanya marekebisho ya sheria mbalimbali na kuanza utekelezaji wa mkakati wa kutekeleza Sera. Aidha, Sera ya Taifa ya Maendeleo ya Makazi ya mwaka 2000 inaendelea kufanyiwa marekebisho ambapo pamoja na kuhuisha masuala ya makazi, itajumuisha masuala mahsusi ya usimamizi wa sekta ya nyumba ili kuongeza tija na ustawi wa wananchi na Taifa kwa ujumla.

85. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kukamilisha taratibu za kutunga na kurekebisha sheria mbalimbali za sekta ya ardhi. Napenda kuliarifu Bunge lako

Tukufu kuwa Mapendekezo ya Kutunga Sheria ya Chuo cha Ardhi, Sheria Mpya ya Upimaji na Usajili wa Wapima Ardhi na Sheria ya Milki yameandaliwa na yapo katika hatua za ukamilishaji. Aidha, marekebisho ya Sheria ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji, Sura 426 yamefanyika ili pamoja na masuala mengine, kuainisha na kuongeza wigo wa madaraja ya Wataalam wa Mipangomiji na sifa za usajili kwa kila daraja.

86. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha utaratibu wa utekelezaji wa shughuli za Madalali na Wasambaza Nyaraka wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya, Kanuni za Uteuzi, Malipo na Nidhamu kwa Madalali wa Baraza na Wasambaza Nyaraka zimefanyiwa marekebisho na kutangazwa kwenye Gazeti la Serikali Na. 61 la tarehe 26 Januari, 2024. Aidha, Kanuni za Ada kwa Huduma za Uthamini na Ushauri wa Kitaalam za mwaka 2023 zimetungwa na kutangazwa kwenye Gazeti la Serikali Na. 548 la tarehe 4 Agosti, 2023. Kanuni hizi zinalenga kuboresha huduma za uthamini na zitatumika kwa Wathamini waliosajiliwa na kutoa huduma za uthamini na ushauri wa kitaalam kwa sekta binafsi. Vilevile, Kanuni za Uthamini na Usajili wa Wathamini (Mafunzo na Mitihani) za mwaka 2023 zimefanyiwa marekebisho na kutangazwa kwenye Gazeti la Serikali Na. 450 la tarehe 7 Julai, 2023.

87. Mheshimiwa Spika, Wizara imetunga upya Kanuni mbili (2) za Sheria ya Mipangomiji, Sura 355. Kanuni hizo ni Kanuni ya Viwango vya Kupanga Maeneo kwa Matumizi Mbalimbali ya Ardhi na Kanuni ya Makundi ya Matumizi na Madaraja ya Matumizi. Madhumuni ya kutunga upya kanuni hizi ni kujumuisha matumizi mapya ambayo hayakuzingatiwa katika kanuni zilizokuwepo; baadhi ya vigezo na viwango vya upangaji kutokidhi mahitaji; mabadiliko ya miji yaliyoainishwa katika taarifa ya Sensa ya Watu na Makazi ya Mwaka 2022 pamoja na Sensa ya Majengo ya Mwaka 2022 yanayohitaji kufanyika kwa mabadiliko ya kanuni; kukidhi mahitaji ya kila matumizi ya ardhi; na mabadiliko ya kiuchumi na sura za miji kuhitaji mwongozo mpya wa kikanuni. Taratibu za kukamilisha utungaji wa kanuni hizo zinaendelea.

88. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25 Wizara itakamilisha marekebisho ya Sera ya Maendeleo ya Makazi pamoja na kufanya marekebisho ya sheria na kanuni mbalimbali za sekta ya ardhi kadri itakavyohitajika.

MIRADI YA MAENDELEO

Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi

89. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 Wizara iliidhinishiwa shilingi bilioni **4.5** kwa ajili ya kuendelea na utekelezaji wa Programu ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha ardhi. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, Wizara imepokea shilingi bilioni **3.6** kwa ajili ya utekelezaji wa Programu sawa na asilimia **80**. Katika kipindi hicho, viwanja **10,463** vimepangwa, viwanja **9,463** vimepimwa na viwanja **8,177** vimemilikishwa kwenye Halmashauri **14**.

90. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2021/22 Wizara ilizikopesha Mamlaka za Serikali za Mitaa **57**, Ofisi ya Ardhi Mkoa wa Iringa, Chuo Kikuu Ardhi na Vyuo vya Ardhi vya Morogoro (ARIMO) na Tabora (ARITA) shilingi bilioni **50** kwa ajili ya kuongeza kasi ya kupanga, kupima na kumilikisha ardhi. Wizara imeendelea kufuatilia marejesho ya fedha hizo kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – TAMISEMI. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, shilingi billioni **23.71** zimerejeshwa na Halmashauri **55** ambapo Halmashauri **13** zimerejesha mikopo yao kwa asilimia **100**; Halmashauri **42** zimerejesha sehemu ya fedha; na Halmashauri mbili (**2**) za Manispaa ya Shinyanga na Wilaya ya Musoma hazijarejesha kabisa (**Jedwali Na.15**). Napenda kuzipongeza Halmashauri ya Jiji la Mwanza;

Manispaa za Morogoro, Ilemela na Kigamboni; Halmashauri za Moshi, Meru, Kilosa, Geita, Kaliua, Mbozi; na Halmashauri za Miji ya Tunduma na Bariadi zilizotekeleza wajibu wa kurejesha fedha kwa mujibu wa makubaliano. ***Naungana na Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais TAMISEMI, kuzitaka Halmashauri na Taasisi ambazo hazijarejesha au hazijakamilisha marejesho, kurejesha fedha wanazodaiwa ifikapo Juni, 2024 ili kuziwezesha Halmashauri nyingine kunufaika na fedha hizo. Kwa halmashauri ambazo hazitatekeleza agizo hilo, fedha hizo zitakatwa moja kwa moja kutoka kwenye ruzuku zao.***

91. Mheshimiwa Spika, ili kuepuka changamoto zilizojitokeza kwenye utaratibu wa utoaji wa mikopo kwa awamu ya kwanza, Wizara imefanya maboresho katika utaratibu huo. Maboresho yaliyofanyika yanahusisha fedha kutolewa kupitia Ofisi za Ardhi za Mikoa; fedha kutolewa kwa awamu kwa kuzingatia hatua ya kazi iliyofikiwa; na fedha za mauzo ya viwanja kuwekwa kwenye akaunti maalum ya Mfuko wa Maendeleo ya Ardhi.

92. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara imebuni na kusanifu Mradi wa *Msalato Satellite City* katika Jiji la Dodoma utakaokidhi mahitaji ya watu zaidi ya **14,776**. Mradi huo utawezesha ujenzi wa makazi bora yenye miundombinu na huduma muhimu za jamii na

biashara za aina mbalimbali hivyo kupunguza msongamano wa wananchi wanaofuata mahitaji katikati ya mji. Katika mwaka 2024/25, Wizara imepanga kubuni na kusanifu miji ya Satelaiti miwili (2) katika majiji ya Dodoma (Msalato) na Arusha (AFCON City) ili kuwa na miji nadhifu na kudhibiti makazi holela. Aidha, Wizara itaendelea kusimamia kikamilifu matumizi ya fedha za mfuko ili kuwezesha halmashauri kupanga na kupima miradi iliyoandaliwa.

Muonekano wa Mradi wa Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi wa Msalato Satellite City jijini Dodoma

93. Mheshimiwa Spika, Wizara imeandaa mpango wa uendelezaji wa maeneo ya mijini yenye thamani kubwa yaliyochakaa ambayo hayatumiki kwa tija. Utekelezaji wa mpango huu utawezesha uboreshaji mandhari ya miji, kuchochea shughuli za kiuwekezaji na kuongeza thamani ya ardhi katika maeneo hayo. Ili kuwezesha utekelezaji, Wizara imeandaa Mwongozo wa Upangaji na Uendelezaji Upya wa Maeneo Yaliyochakaa unaoweka utaratibu wa utekelezaji ambao utasambazwa kwenye Mamlaka za Upangaji ili uweze kutumika. Katika mwaka 2024/25, Wizara itaanza utekelezaji wa Mpango wa Uendelezaji Upya wa Maeneo Yaliyochakaa katika majiji ya Mbeya na Dar es Salaam.

94. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25 Wizara kupitia Programu ya KKK itapanga, kupima na kumilikisha viwanja **100,000** kwa ajili ya matumizi mbalimbali kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji pamoja na sekta binafsi. Aidha, Wizara itaandaa mipango ya uendelezaji upya wa maeneo kongwe katika mikoa ya Dar es Salaam, Mwanza na Arusha. Vilevile, utafanyika uhakiki wa matumizi ya ardhi katika Majiji matano (5) ya Dodoma, Mbeya, Mwanza, Arusha na Tanga na Manispaa tatu (3) za Kahama, Morogoro na Kigoma.

Mfuko wa Maendeleo ya Ardhi

95. Mheshimiwa Spika; mwaka 1991/92, Serikali ilianzisha Mfuko Maalum wa Kupima Viwanja (Plot Development Revolving Fund – PDRF) ambao ulilenga kuwezesha upangaji, upimaji na umilikishaji viwanja. Hata hivyo, mwaka 2016 Serikali ilisitisha matumizi ya akaunti za mifuko mbalimbali nchini ikiwemo akaunti ya Mfuko huu. Kusitishwa kwa matumizi ya akaunti kuliikosesha Wizara chanzo cha uhakika cha fedha za upangaji, upimaji na umilikishaji wa ardhi.

96. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia umuhimu wa upangaji, upimaji na umilikishaji wa ardhi nchini, Serikali imeridhia kurejeshwa kwa matumizi ya akaunti ya Mfuko wa Maendeleo ya Ardhi. Kwa kuanzia, Serikali imetoa mtaji wenye thamani ya shilingi bilioni **15.4** na imeridhia marejesho ya fedha kiasi cha shilingi bilioni **50** za Kupanga, Kupima na Kumilikisha zinazodaiwa kwenye mikopo ya Halmashauri ziingizwe kwenye Mfuko huu. Ili kuwezesha uendelevu wa mfuko na ufanisi katika utekelezaji, Mwongozo wa Uratibu na Usimamizi wa Mfuko umeandaliwa. **Wizara inatoa shukrani za dhati kwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kurejesha matumizi ya akaunti ya mfuko.**

Mradi wa Uboreshaji Usalama wa Milki za Ardhi (LTIP)

97. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutekeleza Mradi wa Uboreshaji Usalama wa Milki za Ardhi (LTIP). Mradi huu unatekelezwa kwa miaka mitano (**5**) (2022/23 – 2026/27) katika mikoa yote **26** na unalenga kutatua changamoto mbalimbali zinazoikabili Sekta ya Ardhi ikiwemo uboreshaji wa miundombinu ili kurahisisha utoaji huduma za kupanga, kupima, kumilikisha ardhi, uthamini na maboresho ya sera na sheria mbalimbali.

98. Mheshimiwa Spika, Wizara ilipokea na kutekeleza maelekezo ya Bunge ya kufanya mapitio ya mpango wa utekelezaji wa Mradi wa LTIP ili kuongeza mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba, Wizara ilifanya mapitio ya mpango wa utekelezaji wa Mradi na kuongeza mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji kutoka mpango wa awali wa vijiji **250** hadi kufikia vijiji **1,667**.

99. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara kupitia Mradi huu ilipanga kupima mipaka ya vijiji **700**; kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi na mipangokina ya vijiji **700**; kuandaa na kuidhinisha Hati za Hakimiliki za Kimila **200,000** na kukarabati ofisi za ardhi za Halmashauri **41**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, jumla ya mipaka ya vijiji

407 imepimwa na kuhakikiwa, vyeti vya ardhi ya kijiji **320** vimetolewa na mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji **843** imeandaliwa katika Halmashauri **21 (Jedwali Na.16)**. Mipango hii imewezesha kupangwa kwa ardhi yenye ukubwa wa jumla ya Hekta **5,013,087** kwa ajili ya matumizi mbalimbali ikiwemo malisho (**564,691**), makazi (**267,595**), hifadhi za misitu (**363,935**), makazi na kilimo (**1,230,898**), kilimo (**2,538,750**), huduma za kijamii (**44,476**) na ardhi ya akiba (**2,742**). Aidha, vipande vya ardhi **381,509** vimetambuliwa kwa ajili ya kutoa Hati za Hakimiliki za Kimila katika Wilaya sita (**6**) za Tanganyika (**69,216**), Maswa (**85,182**), Mbinga (**56,547**), Mufindi (**72,991**), Songwe (**77,514**) na Chamwino (**20,059**).

100. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 jumla ya makazi **500,000** yalipangwa kurasimishwa katika Halmashauri **23**; kuanza kusimika vituo **22** vya upimaji na kuweka alama za msingi za upimaji **276**. Hadi tarehe 15 Mei 2024, vipande vya ardhi **62,200** vimerasimishwa katika Halmashauri za Jiji la Dodoma (**7,545**), Wilaya ya Chalinze (**12,112**), Manispaa ya Kigoma (**6,171**), Mji wa Nzega (**11,796**), Manispaa ya Kahama (**10,860**) na Manispaa ya Shinyanga (**13,716**); na Alama za Msingi za Upimaji **327** zimewekwa katika Halmashauri **26** sawa na asilimia **118** ya lengo. Aidha, zabuni kwa ajili ya urasimishaji makazi **400,000** imetangazwa Vilevile, Mkandarasi kwa ajili ya ujenzi wa vituo **22** vya upimaji amepatikana na kazi ya ujenzi itaanza katika mwaka 2024/25.

101. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara ilipanga kuanza ujenzi wa majengo **25** ya Ofisi za Ardhi za Mikoa na kujenga kumbi za mihadhara nne (**4**) katika vyuo vya ardhi vya Tabora na Morogoro. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 washauri elekezi wa ujenzi wa majengo **25** ya Ofisi za Ardhi za Mikoa na kumbi nne (**4**) za mihadhara za Vyuo vya Tabora na Morogoro wamepatikana na wamekamilisha rasimu za ubunifu wa majengo. Washauri elekezi waliopatikana ni wataalam wa ndani. Hii ni katika kuendeleza azma ya Awamu ya Sita ya kuimarisha sekta binafsi nchini.

102. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuwajengea uelewa wananchi kuhusu utekelezaji wa mradi katika ngazi za Mitaa, Kata na Wilaya katika maeneo ya mradi. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 wananchi **282,593** wamejengewa uelewa kuhusu sheria za ardhi na utekelezaji wa Mradi ambapo wanaume walikuwa **158,118** na wanawake **124,475**. Vilevile, katika kuimarisha mifumo ya utatuzi wa migogoro, Mradi umewezesha kumaliza mashauri **496** katika mabaraza matano (**5**) ya Bagamoyo, Musoma, Tarime, Tabora na Ifakara na hivyo kupunguza mlundikano wa kesi katika mabaraza hayo. Vilevile, mradi umeboresha mazingira ya kufanyia kazi kwa kuwezesha ununuzi wa samani za ofisi, vitendeakazi na magari **18**. Aidha, taratibu za ununuzi wa magari mengine **52** zinaendelea na zinatarajiwa kukamilika mwaka 2024/25. Hatua hii itapunguza changamoto ya usafiri iliyopo katika sekta ya Ardhi.

Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Jerry William Silaa, akimkabidhi magari Katibu Mkuu Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhandisi. Anthony Damian Sanga kwa ajili ya utekelezaji wa Mradi wa LTIP.

103. Mheshimiwa Spika, kazi zilizopangwa kutekelezwa katika mwaka 2024/25 kupitia Mradi wa Uboreshaji Usalama wa Milki za Ardhi (LTIP) ni: -

- i). Kuhakiki na kupima mipaka ya vijiji na kutoa vyeti vya vijiji **1,000**;
- ii). Kuandaa mipango ya matumizi ya ardhi ya vijiji **1,000**;

- iii). Kuandaa Mipangokina ya vijiji **100** na kuandaa Hati za Hakimiliki za Kimila **300,000**;
- iv). Kurasimisha vipande vya ardhi **100,000** kupitia wataalam wa Serikali na vipande **400,000** kupitia kampuni zinazofanya kazi za urasimishaji;
- v). Kubadilisha Nyaraka za ardhi (Data conversion) **1,921,758** kutoka analojia kwenda kidijitali;
- vi). Kuwezesha upatikanaji wa miundombinu kwa ajili ya usambazaji wa mfumo wa ILMIS kwa Ofisi za Ardhi **67**;
- vii). Kusanifu na kusimika Vituo vya Kieletroniki vya Upimaji (CORs) **22**;
- viii). Kujenga mfumo wa kidigitali wa Vitalu vya Thamani ya Ardhi nchini;
- ix). Kujenga Ofisi za Ardhi za Mikoa **25**;
- x). Kujenga kumbi za mihadhara katika Vyuo vya Ardhi vya Tabora - ARITA (2) na Morogoro - ARIMO (**2**);
- xi). Kuwezesha ubunifu na ujenzi wa Jengo la Taifa la Kuhifadhi Kumbukumbu za Ardhi;
- xii). Kukarabati Ofisi za ardhi katika Halmashauri **34**;
- xiii). Kununua vifaa, kuhuisha mitaala na kuwezesha ukuzaji wa ujuzi wa watumishi wa Vyuo vya Ardhi Tabora na Morogoro;
- xiv). Kuboresha utendaji kazi wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya **30**; na

xv). Kuandaa na kuboresha sera, sheria na miongozo mbalimbali.

Mradi wa Uimarishaji wa Miundombinu ya Upimaji na Ramani (Land Data Infrastructure – LDI)

104. Mheshimiwa Spika, mradi wa Uimarishaji wa Miundombinu ya Upimaji na Ramani una thamani ya Dola za Kimarekani **milioni 65** na unalenga kuweka miundombinu ya upimaji na ramani ambayo itaongeza kasi ya upangaji, upimaji ardhi na uandaaji wa ramani kwa matumizi mbalimbali. Pamoja na shughuli nyingine, Mradi utawezesha ujenzi wa Vituo vya Kielektroniki vya Upimaji (CORs) **30**, ununuzi wa vifaa vya kisasa vya upimaji na uandaaji wa ramani ikiwemo ndege moja (**1**) yenye rubani na ndege **17** zisizo na rubani (drones) na vifaa vya kisasa vya kielektroniki vya kuchakata ramani. Utaratibu wa kumpata mshauri mwelekezi wa mradi umekamilika na mkataba kati ya Wizara na Mshauri Mwelekezi uliwekwa saina tarehe 9 Mei, 2024. Kazi atakazofanya ni usanifu wa mradi, kuandaa viwango na miongozo ya upimaji na uandaaji wa ramani za kidigitali pamoja na kusimamia utekelezaji wa mradi kwa kushirikiana na wataalam wa ndani.

105. Mheshimiwa Spika, katika hatua za awali za utekelezaji wa mradi wa LDI, Wizara imeanzisha Kituo cha Mafunzo na Ubunifu (TNGC) kitakachotumika kuwajengea uwezo watumishi

katika matumizi ya teknolojia ya mifumo ya taarifa za kijiografia na kumbukumbu za ardhi. Aidha, Kituo hicho kitaongeza uwezo wa wataalamu wa ndani kutekeleza miradi ya ardhi na hivyo kuokoa matumizi ya fedha za kigeni zinazotumika kuajiri wataalam kutoka nje ya nchi. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 wataalam **10** wamepata mafunzo ya ukufunzi nchini Tanzania na Korea Kusini.

Mtaalamu wa kurusha Ndege isiyo na Rubani akijiandaa kurusha ndege.

106. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea na utekelezaji wa mradi kwa kukamilisha ununuzi wa vifaa na

kuandaa ramani za msingi za uwiano wa **1:2,500** kwa miji mikuu ya mikoa na uwiano wa **1:25,000** kwa nchi nzima.

Mradi wa Uimarishaji wa Mipaka ya Kimataifa

107. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha mipaka ya kimataifa kwa kujenga na kuongeza alama, kuzipima, kukarabati zilizoharibika, kuandaa ramani za mipaka na kuandaa mikataba ya mipaka. Katika mwaka 2023/24, Wizara iliahidi kuimarisha sehemu ya mpaka wa kimataifa kati ya Tanzania na Kenya yenye urefu wa kilomita **80** pamoja na mpaka wa Tanzania na Burundi yenye urefu wa kilomita **100**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, Wizara iliendelea na uimarishaji wa mpaka wa Tanzania na Kenya kwenye kipande cha kilomita **110** kutoka Namanga hadi Tarakea ambapo kazi hiyo imekamilika. Kazi ya uimarishaji wa sehemu ya mpaka wa Tanzania na Kenya yenye urefu wa kilomita **100** kutoka Tarakea mpaka Ziwa Jipe inaendelea na itakamilika katika mwaka 2024/25. Aidha, ramani **65** za sehemu ya mpaka wa Tanzania na Kenya kutoka Ziwa Viktoria (Rorya) hadi Tarakea (Rombo) yenye urefu wa kilomita **238** kati ya kilometa **458** zilizoimarishwa zimekamilika. Katika mwaka 2024/25, Wizara itakamilisha uimarishaji wa sehemu ya mpaka wa Tanzania na Burundi yenye urefu wa kilomita **100** pamoja na kuendelea na uandaaji wa ramani za mipaka ya kimataifa.

Naibu Waziri wa Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Geophrey Pinda (wa nne kushoto) akiwa na wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi Maliasili na Utalii wakikagua mpaka wa Tanzania na Kenya eneo la Namanga mkoani Arusha.

USHIRIKI WA WIZARA KATIKA MIRADI YA KIMKAKATI

Mradi wa Ujenzi wa Bomba la Mafuta

108. Mheshimiwa Spika, Wizara ilifanya kazi ya upimaji wa mkuza wa Bomba la Mafuta Ghafi la Afrika Mashariki (EACOP) katika upande wa Tanzania wenye urefu wa Kilomita **1,146**. Mkuza uliopimwa unaanzia Mtukula (Kagera) hadi Chongoleani (Tanga). Ramani za mkuza huo unaopita katika mikoa nane (**8**) na Halmashauri **28**

zimeandaliwa na kuidhinishwa. Aidha, Wizara imeshiriki katika kukamilisha utwaaji wa ardhi ya nyongeza ya hekta **12.75** iliyopo katika vijiji vya Mwighanji (Singida), Serya (Kondoa) na Kelema Mashariki (Chemba).

109. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kunakuwepo na usalama wa milki kwenye njia ya Mradi, Wizara imekamilisha uandaaji na usajili wa Hatimiliki kwa Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania (TPDC) katika Halmashauri **28** za mikoa nane (**8**) inayopitiwa na bomba hilo. Katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kushirikiana na Taasisi zote za utekelezaji wa mradi huu na miradi mingine ya kimkakati kuhakikisha inakuwa na milki salama kwa kadri itakavyotakiwa.

TAASISI NA BODI ZILIZO CHINI YA WIZARA

SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA (NHC)

110. Mheshimiwa Spika, Shirika la Nyumba la Taifa lina jukumu la kujenga nyumba za makazi na majengo mengine kwa ajili ya kuuza na kupangisha; kujenga majengo kulingana na mipango iliyoidhinishwa na Serikali; kuzalisha na kuwezesha uzalishaji wa vifaa vya ujenzi; kusimamia milki za majengo; kufanya ukarabati; kukusanya kodi ya pango; kutoa huduma ya ushauri elekezi, upangaji wa maeneo na ukandarasi wa majengo. Majukumu hayo yanatekelezwa kupitia Mpango Mkakati wa Shirika wa miaka 11 (2015/16 – 2025/26).

Ujenzi wa Nyumba za Makazi na Majengo Mengine kwa ajili ya Kuuza na Kupangisha

(i) Mradi wa Kawe 711, Golden Premier Residence na Morocco Square

111. Mheshimiwa Spika; katika mwaka 2023/2024 Shirika lilipanga kukamilisha ujenzi wa miradi mikubwa ikiwemo mradi wa nyumba **422** wa Kawe 711 wenye thamani ya shilingi bilioni **169** na nyumba **196** wa *Golden Premier Residence* wenye thamani ya shilingi bilioni **71** iliyokuwa imesimama tangu mwaka 2018. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, ujenzi wa Mradi wa Kawe 711 unaendelea na umefikia asilimia **35** na unatarajiwa kukamilika mwezi Aprili 2026. Aidha, mradi wa *Golden Premier Residence* (GPR) bado umesimama na majadiliano kati ya Shirika na mkandarasi yanaendelea.

112. Mheshimiwa Spika; Shirika limeendelea na uuzaji na upangishaji wa majengo katika Mradi uliokamilika wa Morocco Square, ambapo katika jengo lenye nyumba za makazi **100**, tayari nyumba **71** zimeshauzwa na mauzo ya nyumba zilizobakia yanaendelea. Aidha, upangishaji wa Hoteli yenye vyumba **81** umefanyika kwa asilimia **100**, Maduka (Retail Mall) asilimia **94** na ofisi asilimia **42**.

Hotel ya King Jada ni moja ya majengo ya Mradi wa Morocco Square jijini Dar es salaam

(ii) Mradi wa Samia Housing Scheme

113. Mheshimiwa Spika; katika mwaka 2023/24 Shirika lilipanga kutekeleza mradi wa ujenzi wa nyumba **560** uliopo Kawe Jijini Dar es Salaam na nyumba **500** katika Jiji la Dodoma maeneo ya Njedengwa, Iyumbu na Medeli. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, ujenzi wa nyumba **560** awamu ya kwanza katika eneo la Kawe Jijini Dar es Salaam umefikia asilimia **60** na unatarajiwa kukamilika mwaka 2024/25.

Ujenzi wa Majengo ya Biashara

114. Mheshimiwa Spika; katika mwaka 2023/24 Shirika lilipanga kuendelea na ujenzi wa majengo ya biashara katika Mikoa ya Kagera (Bukoba), Mwanza, Dodoma, Shinyanga (Kahama), Morogoro, Mtwara (Masasi) na Lindi. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 ujenzi wa majengo ya maduka **50** katika Mji wa Kahama umefikia asilimia **14** na ujenzi wa jengo la biashara katika mji wa Masasi umeanza.

Utekelezaji wa Sera ya Ubia ya Shirika

115. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 Shirika lilipanga kutekeleza miradi **24** ya ubia yenye thamani ya shilingi bilioni **340** kupitia Sera yake ya Ubia ambapo hadi tarehe 15 Mei, 2024, Shirika limeidhinisha na kusaini mikataba ya miradi **21** yenye thamani ya shilingi bilioni **271**. Miradi hii itatekelezwa kwa muda wa miezi **24** ambapo utekelezaji umeanza Januari, 2024 katika Mikoa ya Dar es Salaam (**17**), Mwanza (**3**) na Iringa (**1**).

116. Mheshimiwa spika, kupitia miradi hii, Shirika linatarajia kupata manufaa mbalimbali ikiwemo kuongeza idadi ya nafasi za upangaji, mathalan katika eneo la Kariakoo nafasi za upangishaji zitaongezeka kutoka **324** hadi **2,691**. Hivyo, mapato, thamani ya mali za Shirika na faida ya uwekezaji kwa kuzingatia eneo (Return on Investments) itaongezeka.

(iii) Ukarakabati wa Nyumba za Shirika

117. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24 Shirika limekamilisha ukarakabati wa majengo **181** ambayo yana nyumba **3,111** katika mikoa **23** ya Shirika. Aidha, jumla ya majengo **83** ambayo yana nyumba **451** yaliyopo katika mikoa mbalimbali ya Shirika yanaendelea kufanyiwa ukarakabati (**Jedwali Na. 17**).

(iv) Ukusanyaji wa Mapato ya Shirika

118. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2023/24, Shirika lilipanga kukusanya shilingi bilioni **274** kutokana na vyanzo mbalimbali ambavyo ni kodi ya pango shilingi bilioni **105**, ukandarasi shilingi bilioni **99** na shilingi bilioni **70** kutokana na mauzo ya nyumba na viwanja. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, Shirika limekusanya jumla ya Shilingi bilioni **208.5** sawa na asilimia **76.1** ya lengo. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni **90.4** ni makusanyo ya kodi ya pango, makusanyo ya mauzo ya nyumba na viwanja ni shilingi bilioni **50.8** na shilingi bilioni **60.9** ni mapato yanayotokana na miradi ya ukandarasi pamoja na ushauri elekezi na shilingi bilioni **6.4** ni mapato mengineyo.

(v) Ukusanyaji wa Madeni ya Shirika

119. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, shirika limekusanya shilingi bilioni **7.2** ambapo kiasi cha shilingi bilioni **4.1** ni deni la pango la nyumba, shilingi bilioni **2.7** kutoka kwenye miradi ya ukandarasi na shilingi milioni **400** ni madeni mengineyo ikiwemo ya uuzaji wa nyumba. Madeni hayo yamepungua kutoka shilingi bilioni **25.7** Julai, 2023 hadi shilingi bilioni **18.5** Mei, 2024 sawa na asilimia **28**. Hata hivyo, Shirika bado linakabiliwa na changamoto ya wadaiwa sugu wa kodi ya pango; miradi ya ukandarasi na wanunuzi wa nyumba kutokukamilisha malipo yao kwa wakati. Hivyo, Shirika limeweka mikakati ifuatayo ili kukabiliana na changamoto hizo;

- i). Kuingia mikataba na wapangaji ili kuwaruhusu kulipa madeni yao kwa awamu;
- ii). Kuvunja mikataba ya upangaji kwa wapangaji waliokaidi kulipa madeni yao na kuwaondoa kwenye nyumba na kukamata mali zao kwa ajili ya kuuza ili kufidia madeni yao;
- iii). Kuwatangaza wadaiwa sugu katika vyombo vya habari;
- iv). Kuhakikisha kuwa, kila mpangaji mpya anayepangishwa analipa amana ya pango ya miezi mitatu (security deposit); na

- v). Kuingia makubaliano na *Credit Information Reference Bureau* ili kusajili majina ya wadaiwa sugu na kuwanyima fursa ya kupata mikopo katika taasisi za fedha.
- vi). Kuingia mikataba na wapangaji ili kuwaruhusu kulipa madeni yao kwa awamu;
- vii). Kuvunja mikataba ya upangaji kwa wapangaji waliokaidi kulipa madeni yao na kuwaondoa kwenye nyumba na kukamata mali zao kwa ajili ya kuuza ili kufidia madeni yao;
- viii). Kuwatangaza wadaiwa sugu katika vyombo vya habari;
- ix). Kuhakikisha kuwa, kila mpangaji mpya anayepangishwa analipa amana ya pango ya miezi mitatu (security deposit); na
- x). Kuingia makubaliano na *Credit Information Reference Bureau* ili kusajili majina ya wadaiwa sugu na kuwanyima fursa ya kupata mikopo katika taasisi za fedha.

Natoa wito kwa wapangaji kulipa ankara zao kwa wakati na wadaiwa wote kulipa madeni yao mapema kabla hatua zaidi hazijachukuliwa kwa ukiukaji wa mikataba.

(vi) Ujenzi wa Miradi ya Ukandarasi

120. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2023/24 Shirika limendelea na utekelezaji wa miradi ya ukandarasi ikiwemo ujenzi wa Majengo ya Ofisi za Wizara nane (8) Jijini Dodoma, ujenzi wa Jengo la Shule ya Uchumi ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, Ujenzi wa majengo manne (4) ya Wakala wa Huduma za Ununuzi Serikalini (GPSA), Kituo cha biashara ya madini ya Tanzanite Mirerani, ujenzi wa Jengo la Kitengo cha Moyo cha Jakaya Kikwete (JKCI) ambapo hadi tarehe 15 Mei, 2024, utekelezaji wake ni kama ifutavyo:-

- i). Ujenzi wa majengo ya Ofisi za Wizara nane (**8**) yenye thamani ya shilingi bilioni **194** Katika Mji wa Serikali Mtumba umefikia wastani wa asilimia **81**;
- ii). Ujenzi wa jengo la Shule ya Uchumi ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam wenye thamani ya shilingi bilioni **9.8** umefikia asilimia **75**;
- iii). Ujenzi wa majengo manne (**4**) ya Wakala wa Ununuzi wa Serikali (GPSA) katika mikoa ya Simiyu, Songwe, Dodoma na Pwani yenye

thamani ya shilingi bilioni **2.8** umekamilika kwa asilimia **100**;

- iv). Ujenzi wa Kituo cha biashara ya madini ya Tanzanite wenye thamani ya shilingi bilioni **5.5** katika mji wa Mirerani Mkoa wa Manyara umefikia asilimia **85**; na
- v). Ujenzi wa jengo la Kitengo cha Moyo cha Jakaya Kikwete (JKCI) wenye thamani ya shilingi bilioni **3.1** Jijini Dar Es Salaam umefika asilimia **99**.

Mpango wa Utekelezaji wa Shughuli za Shirika kwa mwaka 2024/25

121. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, shirika limepanga kutekeleza kazi zifuatazo: -

- (i) Kuendelea na ujenzi wa nyumba **422** katika mradi wa Kawe 711 ambapo unatarajiwa kufikia asilimia **75** ya utekelezaji ifikapo Juni, 2025. Lengo ni kukamilisha ujenzi ifikapo Aprili, 2026;
- (ii) Kuendelea na ujenzi wa nyumba **196** katika mradi wa Golden Premier Residence (GPR) ifikapo Juni, 2025;
- (iii) Kuanza ujenzi wa nyumba **560** za Mradi wa *Samia Housing Scheme* (SHS) awamu ya pili katika eneo la Kawe Jijini Dar es Salaam;

- (iv) Kuendelea na ujenzi wa nyumba **150** za *Samia Housing Scheme* katika eneo la Medeli na Iyumbu Jijini Dodoma kwa ajili ya kuuzia wananchi;
- (v) Kukamilisha ujenzi wa majengo ya biashara katika mkoa wa Shinyanga (Kahama) na kuanza ujenzi katika mji wa Masasi (Mtwara);
- (vi) Kuanza ujenzi wa majengo ya biashara katika miji ya Moshi, Arusha, Tanga, Tabora, Lindi, Morogoro, Bukoba na Dar es Salaam;
- (vii) Kuendelea na ujenzi na kusimamia miradi **21** ya ubia yenye thamani ya shilingi billioni **271** na kukaribisha wawekezaji wengine kutoka sekta binafsi ili kufanya uendelezaji wa majengo ya biashara na makazi kupitia sera ya ubia;
- (viii) Kuendelea kukusanya mapato ikiwemo madeni ya kodi ya nyumba, miradi ya ukandarasi, uuzaji wa nyumba, viwanja na madeni mengineyo ambapo mikakati madhubuti imewekwa ili kukusanya madeni hayo;
- (ix) Kuendelea kutekeleza mpango wa matengenezo kwa kukarabati majengo **250**;
- (x) Kuendelea na utekelezaji wa miradi ya ukandarasi ikiwemo kukamilisha ujenzi wa jengo la Shule ya Uchumi ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, kituo cha biashara ya madini ya Tanzanite Mirerani na miradi mingine itakayojitokeza;

- (xi) Kuendelea kutekeleza shughuli za utaalim elekezi/ushauri katika miradi mbalimbali nchini;
- (xii) Kuendelea na ujenzi wa mradi wa jengo la Ofisi ya Mamlaka ya Udhhibiti wa Mawasiliano Tanzania (TCRA) Jijini Dodoma na Zanzibar;
- (xiii) Kukamilisha uandaaji wa Mpango Kabambe wa matumizi ya ardhi katika maeneo ya Mwashiwawala – Mbeya, Kwala – Pwani na kufanya mapitio ya mpango wa Kitovu cha Mji eneo la Kawe; na
- (xiv) Kufanya utafiti kuhusu teknolojia sahihi katika ujenzi wa nyumba za gharama nafuu.

TUME YA TAIFA YA MIPANGO YA MATUMIZI YA ARDHI

122. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ina jukumu la kusimamia shughuli za Upangaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kupitia Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi. Aidha, Tume hii, ina jukumu la kuandaa, kuratibu, kuwezesha na kusimamia utekelezaji wa mipango ya matumizi ya ardhi nchini, Kufanya Ufuatiliaji, Tathmini, Uzingativu wa Mipango pamoja na kufanya tafiti za Matumizi ya Ardhi zinazohusiana na ardhi. Utekelezaji wa majukumu hayo unazingatia Mpango Mkakati wa Tume (2021/22-2025/26).

123. *Mheshimiwa Spika*, Mipango ya matumizi ya ardhi huwezesha kutenga maeneo kwa ajili ya matumizi mbalimbali ikiwemo maeneo ya malisho,

kilimo, makazi, uwekezaji, miundombinu ya barabara, huduma za jamii, hifadhi za misitu na mapitio ya wanyamapori (shoroba). Upangaji huu huleta tija katika uzalishaji, kuimarisha usalama wa milki na kudhibiti migogoro baina ya watumiaji wa ardhi. Mipango hii huandaliwa katika ngazi ya Vijiji, Wilaya, Mkoa, Kanda na Taifa.

Uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya na Vijiji

124. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara kupitia Tume ilipanga kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya tano **(5)** na Vijiji **210** katika Halmashauri mbalimbali nchini. Mipango hii huandaliwa kwa njia shirikishi na kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji na wadau. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, Wizara kupitia Tume imewezesha uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji **339** katika wilaya **30** sawa na asilimia **161.4** ya lengo la mwaka (**Jedwali Na. 18**). Ongezeko la vijiji vilivyoandaliwa mipango ya matumizi ya ardhi linatokana na utekelezaji wa Mradi wa Umarishaji Usalama wa Milki za Ardhi na mwitikio wa wadau wa ndani na nje ya nchi kuchangia uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi. Uandaaji wa Mipango hii umefanya kuwa na jumla ya Vijiji **4,126** vilivyoandaliwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kati ya vijiji **12,318** vilivyopo nchini.

Wananchi wa Kijiji cha Kibuye, kilichopo katika Kata ya Bukuba, Wilayani Buhigwe wakimsikiliza Bw. Emmanuel Mbula, mtaalamu kutoka Tume ya Matumizi ya Ardhi akitoa elimu juu ya Sheria za Usimamizi Rasilimali Ardhi ikiwa ni maandalizi ya upangaji matumizi ya ardhi ya Kijiji hicho

125. Mheshimiwa Spika, Mipango ya Matumizi ya Ardhi iliyoandaliwa kwa mwaka 2023/24 imewezesha kupangwa maeneo ya matumizi ya ardhi katika Vijiji vya Halmashauri za Wilaya mbalimbali nchini. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 jumla ya hekta **1,287,534.46** zimepangwa kwa ajili ya matumizi mbalimbali ikiwemo uwekezaji (**12,167.27**), malisho (**91,611.28**), hifadhi za misitu (**150,377.92**), misitu ya uvunaji (**24,394.10**), makazi (**107,426.30**) kilimo na makazi (**229,767.75**), kilimo (**608,586.81**),

huduma za jamii **(15,494.13)**, miundombinu **(12,866.02)** na hifadhi za vyanzo vya maji **(34,842.88)**. Katika mwaka 2024/25, Wizara kupitia Tume itaendelea kuratibu na kuwezesha uandaaji wa mipango ya matumizi ya Ardhi ya Vijiji **422** kwa kushirikiana na Mamlaka za Upangaji na wadau wa kimkakati katika maeneo mbalimbali ya miradi ya kimkakati, migogoro, mpakani na yenye uzalishaji mkubwa wa mazao.

126. Mheshimiwa Spika, pamoja na uandaaji wa Mipango ya Vijiji, Wizara kupitia Tume ilipanga kuandaa Mpango wa Matumizi ya Ardhi wa Wilaya moja katika mwaka fedha 2023/24. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 Tume imewezesha uandaaji wa Mpango wa Matumizi ya Ardhi wa Wilaya katika Halmashauri ya Bukombe Mkoani Geita. Aidha, katika mwaka wa fedha 2024/25, Tume itaendelea kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Wilaya tano (5). ***Natoa wito kwa Halmashauri za Wilaya zote nchini kutoa kipaumbele katika kutenga fedha za uandaaji na utekelezaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ili kuongeza kasi ya uandaaji wa mipango ya matumizi ya ardhi.***

Uandaaji wa Mipangokina ya Vijiji Katika Makazi na Mashamba

127. Mheshimiwa Spika, katika mwaka **2023/24**, Tume ilipanga kuandaa mipango kina ya makazi na mashamba katika vijiji vitano (**5**) itakayowezesha utoaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila **5,200**. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, jumla ya mipangokina ya makazi na mashamba katika vijiji **66** imeandaliwa katika Halmashauri za Wilaya **19** na kufikisha jumla ya Vijiji **88** vilivyoandaliwa Mpangokina nchini. Aidha, mipango hii imewezesha uwekaji wa miundombinu ya huduma za jamii na utoaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila **18,125** katika Halmashauri za Wilaya **17**. Hati hizi zimewawezesha wananchi kuwa na milki salama na kuwawezesha asilimia **15** ya wananchi kuzitumia kama dhamana kupata mikopo kutoka Taasisi za Fedha.

128. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa Fedha 2024/25, Tume itaendelea kuwezesha uandaaji wa mipangokina **40** katika maeneo yanayotengwa kwa matumizi ya makazi, mashamba, misitu na hivyo kuwezesha utoaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila **8,200**. Hii itawawezesha wananchi kiuchumi na kuimarisha usalama wa milki.

Uwezeshaji wa Mamlaka za Upangaji

129. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24 Tume ilipanga kuzijengea uwezo timu shirikishi za upangaji **255** katika Mamlaka za Upangaji za Wilaya na Vijiji na kutoa elimu kwa umma. Elimu iliyopangwa kutolewa ilihusu Sheria za Ardhi, Miongozo na Taratibu za uandaaji, utekelezaji na usimamizi wa mipango ya matumizi ya ardhi, usuluhishi wa migogoro, uhifadhi wa mazingira, wanyamapori, vyanzo vya maji na uzingatiaji wa mipango na mabadiliko ya tabianchi.

130. Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 15 Mei, 2024, Wizara kupitia Tume imezijengea uwezo Mamlaka za upangaji za Vijiji **339** na Halmashauri za Wilaya **30** kuhusu uandaaji, usimamizi na utekelezaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi. Jumla ya wajumbe **16,090** wakiwemo wajumbe **241** wa Halmashauri za Wilaya **30**, Wajumbe **7,797** wa Halmashauri za Vijiji (VC) ikiwemo Wajumbe **2,712** wa Kamati za Usimamizi wa Matumizi ya Ardhi za Vijiji (VLUM); Wajumbe **2,373** wa Mabaraza ya Ardhi ya Vijiji (VLC); Wajumbe **594** wa Kamati ya Uhakiki wa Maslahi ya Ardhi (VLAC) na wajumbe **2,373** wa Kamati za Uhakiki wa Mipaka walijengewa uwezo katika Halmashauri mbalimbali nchini. Aidha, katika mwaka 2024/25 Tume itaendelea kuzijengea uwezo Mamlaka za Upangaji **420**.

Katibu Mkuu wa Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi Mhandisi Antony Sanga (aliyesimama) akizungumza na wananchi wa Kijiji cha Kigala, mkoa wa Njombe wakati wa zoezi la uandaji wa mpango wa matumizi ya ardhi ya Kijiji hicho.

Elimu kwa Umma

131. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24 Tume ilipanga kurusha vipindi **30** vya elimu kwa umma kuhusu upangaji wa matumizi ya ardhi. Hadi tarehe 15 Mei 2024, vipindi **102** vimerushwa kupitia runinga, redio, tovuti na mitandao ya kijamii. Aidha, Tume iliendesha mikutano mbalimbali uwandani yenye lengo la uelimishaji Jamii kuhusu majukumu na kazi zinazotekelezwa na Tume. Katika mwaka

2024/25, Tume itaendelea kuziwezesha Mamlaka za upangaji na kutoa elimu kwa umma kwa vipindi **40** kuhusu sheria za ardhi, miongozo na taratibu za upangaji, usimamizi na utekelezaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi nchini.

Uhuishaji na uhakiki wa Mipaka ya Vijiji

132. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Tume imeweza uhuishaji na uhakiki wa mipaka ya kiutawala ya vijiji **194** katika Halmashauri za Wilaya **20**. Aidha, migogoro ya Ardhi ya vijiji **183** imetatuliwa katika Halmashauri za Wilaya **20** (**Jedwali Na.19**). Vilevile, Vyeti vya Ardhi ya Vijiji **46** vimeandaliwa na kutolewa kwa kushirikiana na wadau katika Halmashauri za Wilaya Saba (**7**) za Tunduru (**11**), Makete (**1**), Ruangwa (**1**), Liwale (**5**), Butiama (**23**), Morogoro (**2**), Mpimbwe (**3**). Katika mwaka 2024/25, Tume itaendelea kuhakiki na kuhuisha mipaka ya vijiji wakati wa uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi, kushirikiana na Mamlaka za Upangaji kutoa vyeti vya ardhi vya vijiji na kuimarisha mipaka ya kiutawala ya vijiji.

Wapima Ardhi wa Wizara wakishirikiana na wananchi katika zoezi la kupima mipaka ya vijiji katika halmashauri ya Ushetu Septemba, 2023.

Tafiti

133. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Tume imeendelea kufanya tafiti mbalimbali zinazohusiana na Sekta ya Ardhi na upangaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi. Tafiti hizi husaidia kujenga uelewa kwa wadau na kuhuisha Sheria na Miongozo mbalimbali ndani ya Sekta ya Ardhi. Katika mwaka 2023/24, Tume ilipanga kufanya tafiti mbili **(2)** zinazohusu matumizi ya Ardhi na Maendeleo ya Vijiji katika Halmashauri mbalimbali nchini.

134. Mheshimiwa Spika, Tume imekamilisha kufanya tafiti mbili zinazohusiana na matumizi ya Ardhi kuhusu changamoto na fursa za upangaji wa matumizi ya ardhi na matokeo yake katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi. Tafiti zilifanyika katika vijiji saba **(7)** vya Mgaraganza, Mkongoro, Mwamgongo katika Mkoa wa Kigoma; Vijiji vya Kizerui, Mbomole na Sakale katika Mkoa wa Tanga na Makuka katika Mkoa wa Iringa. Tafiti hizi zililenga katika kubaini masuala chanya au hasi yanayoweza kuathiri uandaaji na utekelezaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi na athari zinazoweza kujitokeza ili kukabiliana na mabadiliko ya tabia nchi kwa maeneo yenye umuhimu kwa uhifadhi nchini.

135. Mheshimiwa Spika, matokeo ya tafiti hizi yamebainisha kuwa kuandaliwa kwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kumepunguza migogoro kati ya wakulima na wafugaji, shughuli za kibinadamu na uhifadhi katika maeneo. Mipango ya Matumizi ya Ardhi imesaidia kuhifadhi vyanzo vya maji na misitu na kusababisha kuboreshwa kwa hali ya uzalishaji wa mazao ya kilimo na upatikanaji wa maji katika maeneo yao. Vilevile, Mipango ya Matumizi ya Ardhi imesaidia kutengwa kwa maeneo ya misitu ambayo imechangia kwa kiasi kikubwa kupungua kwa hali joto na kuongezeka kwa mvua na upatikanaji wa maji. Serikali itaendelea kuimarisha mbinu shirikishi za uandaaji, utekelezaji na usimamizi wa uzingatiaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi nchini. Aidha,

mikakati endelevu itaendelea kuwekwa ili kuwezesha wananchi kumilikishwa maeneo yao na kuendelea kupewa elimu inayolenga kutunza maeneo yao na kusimamia utekelezaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kwa kuzingatia kanuni ndogo. Katika mwaka 2024/25, Wizara kupitia Tume itafanya tafiti mbili (2) zinazohusiana na upangaji na Usimamizi wa Matumizi ya Ardhi.

Uimarishaji wa Mfumo wa Taarifa na Utunzaji wa Kumbukumbu za Mipango ya Matumizi ya Ardhi

136. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi imeendelea kuboresha na kusimamia Mfumo wa Taarifa na Utunzaji wa Kumbukumbu za Mipango ya Matumizi ya Ardhi (NLUIS). Mfumo huu unawezesha kuandaa na kuhifadhi kumbukumbu za Mipango ya Matumizi ya Ardhi ili kurahisisha upatikanaji wa taarifa za Mipango ya Matumizi ya Ardhi. Aidha, katika mwaka 2024/25 Tume itaendelea kuboresha Mfumo wa Taarifa na Utunzaji wa Kumbukumbu za Mipango ya Matumizi ya Ardhi, kusambaza katika Halmashauri za Wilaya na kuwezesha utumiaji wa mfumo.

137. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2023/24, Wizara kupitia Tume ilipanga kuhifadhi Mipango ya Matumizi ya Ardhi **810** katika Mfumo wa Taifa wa Utunzaji wa Taarifa na Kumbukumbu

za Mipango ya Matumizi ya Ardhi pamoja na kuendelea kuboresha mfumo huu. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, jumla ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji **534** imehifadhiwa hivyo kuwa na mipango iliyohifadhiwa kufikia **1,252** kati ya Mipango **3,283** iliyoandaliwa na Tume na wadau mbalimbali. Aidha, katika mwaka 2024/25, Wizara kupitia Tume itaendelea kuhifadhi taarifa za Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji **850** na Wilaya **10** katika mfumo.

Ufuatiliaji na Tathmini ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi

138. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2023/24 Tume imeendelea kufanya Ufuatiliaji na Tathmini ya uzingatiaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji **62** katika maeneo yaliyopitiwa na Miradi ya Kimkakati katika Halmashauri za Bahi, Chemba, Singida, Bunda, Makete, Sumbawanga, Igunga, Kibaha, Tarime, Chamwino, Ngorongoro, Kilombero, na Misungwi. Ufuatiliaji na Tathmini umebaini kuwa, Mipango ya Matumizi ya Ardhi inayoandaliwa haizingatiwi ipasavyo. Sababu ya kutokuzingatiwa ni pamoja na changamoto ya kimuundo kati ya Kamati za Halmashauri za vijiji hususan Kamati ndogo za huduma za jamii na Kamati ya Usimamizi wa Matumizi ya Ardhi (VLUM). Hii inatokana na Mwongozo wa Ushirikishwaji wa Uaandaji wa Mpango wa Matumizi ya Ardhi kuzuia wajumbe wa Halmashauri ya Kijiji kuteuliwa kuwa wajumbe wa Kamati ya Usimamizi wa Matumizi ya Ardhi ya Kijiji

(VLUM) hali inayosababisha mgongano katika utekelezaji wa majukumu na hatimae kuacha ombwe katika usimamizi wa utekelezaji wa mipango ya Matumizi ya Ardhi.

139. *Mheshimiwa Spika*, kutokana na changamoto hiyo, Wizara kupitia Tume imeanza kufanya marekebisho ya mwongozo wa uandaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kwa kushirikisha wadau mbalimbali wa masuala ya Ardhi ili kuwianisha majukumu ya Kamati ya Huduma za Jamii na VLUM.

BODI ZA KITAALAM

140. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ina jukumu la kusimamia Bodi za Wataalam wa Sekta ya Ardhi. Bodi hizo ni Bodi ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji; Bodi ya Usajili wa Wathamini; na Baraza la Taifa la Wapima Ardhi. Majukumu ya Bodi hizi yanajumuisha kusajili wataalam wa sekta na kampuni za kitaalam, kusimamia weledi na maadili ya kitaaluma.

Bodi ya Usajili wa Wataalam wa Mipangomiji

141. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2023/24, Wataalam **39** na kampuni **11** za Mipangomiji zimesajiliwa, hivyo kuwa na jumla ya Wataalam **499** na kampuni **101** zilizosajiliwa. Aidha, Wataalam wawili (**2**) wamefutiwa usajili na Bodi kwa

ukiukwaji wa sheria na maadili katika utendaji kazi. Pia, Bodi inaendelea kufanya uchunguzi kuhusu tuhuma za ukiukaji wa maadili ya utendaji kazi dhidi ya wataalam saba (7) na Kampuni sita (6) za mipangomiji katika mikoa ya Dar es Salaam, Dodoma, Lindi na Songwe.

142. Mheshimiwa Spika, Bodi imefanya ufuatiliaji wa utendaji kazi na uzingatiaji Sheria za Mipangomiji katika Mikoa ya Mtwara, Lindi, Pwani, Dar es Salaam, Mwanza, Shinyanga, Geita na Dodoma, na kufanya ukaguzi wa jumla ya michoro ya mipangomiji **935** pamoja na kutoa ushauri wa kitaalam katika Ofisi za Ardhi za Mikoa hiyo.

143. Mheshimiwa Spika, Bodi kwa kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao (e-GA) imeandaa mfumo wa kielektroniki kwa ajili ya kusajili miradi inayofanywa na wataalam na kampuni za mipangomiji na wataalam wa mipangomiji. Mfumo huu utarahisisha upatikanaji wa taarifa zinazohusiana na miradi na wataalam wa mipangomiji na kuimarisha ukusanyaji wa mapato ya Serikali.

144. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, Bodi itaendelea kusajili Wataalam na kampuni za mipangomiji zitakazokidhi vigezo ili kuimarisha utendaji kazi. Aidha, usimamizi na ufuatiliaji wa utendaji kazi na uzingatiaji wa sheria za mipangomiji utaendelea kufanyika ili kuimarisha ustawi wa sekta ya mipangomiji.

Bodi ya Usajili wa Wathamini

145. Mheshimiwa spika, hadi tarehe 15 Mei, 2024 jumla ya Wathamini **94** wamesajiliwa katika ngazi ya Usajili Kamili, Wathamini **84** katika ngazi ya Usajili wa Awali, Wathamini Wasaidizi **52** wameorodheshwa na Kampuni za Uthamini nane (**8**) zimesajiliwa. Idadi hii inafanya jumla ya Wathamini **389** wenye Usajili Kamili, Wathamini **775** wenye Usajili wa Awali, Kampuni za Uthamini **75** na Wathamini Wasaidizi **162**. Bodi pia inashughulika na masuala ya kinidhamu na kimaadili ambapo wathamini **28** na kampuni **16** zimetolewa taarifa kuhusu masuala ya kinidhamu na hatua kuanza kuchukuliwa. Hivyo, kufanya jumla ya Wathamini ambao wamechukuliwa hatua kufikia **41** na kampuni **36**; kati ya masuala haya ya kinidhamu, masuala yanayohusu wathamini **27** na kampuni **29** yamekamilishwa na kufungwa.

146. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25, Bodi imepanga kuendelea kusajili wathamini **150** katika ngazi zote, kutengeneza Mfumo wa TEHAMA kwa ajili ya usajili wa wathamini, kufanya mapitio ya mitaala ya mafunzo ya kujiandaa na mitihani ya Usajili Kamili, kufanya kaguzi za kitaalam, kuendesha mafunzo endelevu kwa wathamini na kufanya Mkutano Mkuu wa Mwaka. Aidha, Bodi imepanga kukusanya kiasi cha shilingi milioni **740.55** kutoka kwenye vyanzo vyake vya mapato ya ndani.

Baraza la Taifa la Wapima Ardhi

147. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Baraza lilipokea maombi **98** kwa ajili ya usajili wa wapima ardhi na maombi ya leseni za kampuni. Kati ya maombi yaliyowasilishwa, wapima ardhi **74** wamesajiliwa na kampuni **24** zilipewa leseni hivyo, kufanya jumla ya wapima ardhi waliosajiliwa nchini kuwa **793** na kampuni zenye leseni **119**. Katika mwaka 2024/25, Baraza litasajili wapima ardhi **80** na kutoa leseni kwa Kampuni **30**. Aidha, Baraza litaendelea kuchukua hatua kwa wapima ardhi na kampuni zitakazokiuka taaluma ya maadili ya kazi za upimaji kwa kusitisha leseni ya upimaji.

Vyuo vya Ardhi vya Morogoro na Tabora

148. Mheshimiwa Spika, Vyuo vya Ardhi Morogoro (ARIMO) na Tabora (ARITA) vimeendelea kutekeleza majukumu ikiwemo kufanya utafiti, kutoa mafunzo ya muda mrefu katika ya fani za mipangomiji, upimaji ardhi, urasimu ramani, ubunifu na uchapishaji, usimamizi wa ardhi, uthamini na usajili. Katika mwaka 2023/24, Wizara kupitia vyuo hivyo iliahidi kudahili wanafunzi **2,000** (ARITA **1,500** na ARIMO **500**). Napenda kuliarifu Bunge lako tukufu kuwa jumla ya wanafunzi **1,744** walidahiliwa ambapo Chuo Ardhi Tabora kilidahili wanafunzi **1,256** na Chuo cha Ardhi Morogoro kilidahili wanafunzi **488** katika

mafunzo ya Astashahada na Stashahada. Aidha, wanafunzi **1,602** wamehitimu mafunzo yao. Aidha, Chuo cha Ardhi Morogoro kimeongeza miundombinu ya Madarasa kwa kujenga vyumba vitatu (**3**) vya mihadhara. Vilevile, Wizara iliahidi kukamilisha ujenzi wa Maktaba ya Chuo cha Ardhi Tabora ifikapo Juni, 2024. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba, ujenzi wa Maktaba hiyo unaendelea na utakamilika kama ilivyopangwa.

149. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/25 Wizara kupitia vyuo vyake inatarajia kudahili wanafunzi **2,670** (ARITA **1,580** na ARIMO **1,090**). Aidha, kutokana na ongezeko la mahitaji ya wataalam wa sekta ya ardhi, Chuo cha Ardhi Morogoro kitaongeza udahili wa wanafunzi kutoka wanafunzi **489** hadi **1,090**. Vilevile, Wizara itakamilisha ujenzi wa vyumba viwili (2) vya madarasa ya Chuo cha Ardhi Morogoro.

Naibu Waziri wa Ardhi Mhe. Geophrey Pinda (kushoto) akipata maelezo kutoka kwa mwanafunzi wa Chuo cha Ardhi Morogoro (ARIMO) wakati wa mahafali Novemba 2023

MASUALA MTAMBUKA

Utawala na Rasilimali Watu

150. Mheshimiwa Spika, Utawala na Rasilimali Watu ni sehemu muhimu katika usimamizi na utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Hadi tarehe 15 Mei, 2024 Wizara ina jumla ya watumishi **2,395** kati ya hao wanaume **1,679** na wanawake **716**. Aidha, katika kipindi hicho Wizara ilipata kibali cha kuajiri Watumishi **98** wa fani za Upimaji wa Ardhi,

Uthamini na Utawala wa Ardhi. Kwa kuzingatia muundo na majukumu ya Wizara, idadi halisi ya mahitaji ya watumishi ni **5,028** na hivyo kuwa na upungufu wa watumishi **2,633** (**Jedwali Na.20**). Katika kukabiliana na upungufu huo, Wizara imeendelea kuwasiliana na Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora ili kupatiwa watumishi kwa idadi inayokidhi mahitaji. Aidha, watumishi **347** wamepandishwa vyeo na watumishi **37** wamebadilishwa kada. Watumishi **1,166** watapandishwa vyeo katika mwaka 2024/2025.

151. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia nidhamu na uadilifu katika utoaji wa huduma za Sekta ya Ardhi nchini. Katika kusimamia nidhamu za watumishi, hatua mbalimbali kwa watumishi waliotuhumiwa kwa makosa mbalimbali zilichukuliwa ambapo watumishi **22** wamesimamishwa kazi kupisha uchunguzi wa tuhuma za ukosefu wa maadili ya utendaji kazi katika Utumishi wa Umma; Watumishi saba (**7**) waliachishwa kazi na watumishi wawili (**2**) walipewa onyo na kuwekwa chini ya uangalizi.

Kuwajengea Uwezo Watumishi

152. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuwajengea uwezo watumishi kwa kuwawezesha kushiriki katika mafunzo ya muda mrefu na mfupi kwa lengo la kuwaongezea utaalam, ujuzi na maadili ili kuhakikisha wanakuwa na weledi zaidi

katika utoaji wa huduma bora kwa wananchi. Katika mwaka 2023/24, Wizara iliahidi kuwawezesha watumishi **215** kupata mafunzo ya muda mfupi na mrefu kwa kuzingatia mahitaji na Mpango wa Mafunzo wa Wizara. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, Wizara imewezesha mafunzo ya muda mfupi na mrefu kwa watumishi **330**. Katika mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kuwawezesha watumishi kushiriki mafunzo kwa kuzingatia Mpango wa Mafunzo wa Wizara.

Habari na Elimu kwa Umma

153. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023/24, Wizara iliahidi kuendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu masuala mbalimbali ya Sekta ya Ardhi. Hadi tarehe 15 Mei, 2024, Wizara imetoa elimu kwa umma kuhusu masuala ya sekta ya ardhi kupitia vipeperushi, majarida, mitandao ya kijamii, makala za magazeti, kliniki za ardhi, mikutano ya hadhara na vipindi vya redio na luninga. Aidha, Wizara ilifanya mkutano mmoja (**1**) na wahariri wa vyombo vya habari pamoja na mikutano **11** ya waandishi wa habari kuhusu masuala ya Sekta ya Ardhi. Vilevile, elimu kwa umma imetolewa kupitia tovuti ya Wizara (www.lands.go.tz) na maonesho mbalimbali. Pia, elimu kwa umma imeendelea kutolewa kupitia kipindi cha Televisheni cha *‘Maisha ni Nyumba’* kinachoratibiwa na Shirika la Nyumba la Taifa.

154. *Mheshimiwa Spika*, kwa mwaka 2024/25, Wizara itaendelea kutoa elimu kwa umma kwa njia mbalimbali ikiwemo vyombo vya habari, mitandao ya kijamii, mikutano ya hadhara na maonesho mbalimbali.

SHUKRANI

155. *Mheshimiwa Spika*, kipekee nawashukuru Mhe. Geophrey Mizengo Pinda (Mb), Naibu Waziri; Mhandisi Anthony Damian Sanga, Katibu Mkuu; na Bi. Lucy Dominico Kabyemera, Naibu Katibu Mkuu; kwa kunisaidia kutekeleza majukumu ya kusimamia sekta hii muhimu. Aidha, nawashukuru Bw. Nathaniel Mathew Nhonge, Kamishna wa Ardhi; Bw. Hamad Abdallah Hamad, Mkurugenzi Mkuu wa Shirika la Nyumba la Taifa; Prof. Wakuru Magigi Maseka, Mkurugenzi Mkuu wa Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi; Bi. Evelyne Mugasha, Mthamini Mkuu wa Serikali; na Bi. Stella Tullo, Msajili wa Mabaraza ya Ardhi na Nyumba ya Wilaya. Pia, nawashukuru Wakuu wa Idara na Vitengo, Wenyeviti wa Bodi; na watumishi wote wa Wizara na Taasisi kwa kutekeleza majukumu yao kwa bidii na maarifa na hivyo kuleta ufanisi katika kufikia malengo ya Wizara.

156. *Mheshimiwa Spika*, naomba nitumie fursa hii kuwashukuru Washirika wa Maendeleo ambao Serikali imekuwa ikishirikiana nao katika utekelezaji wa shughuli za maendeleo zinazohusiana na Sekta ya

Ardhi. Washirika hao ni pamoja na Benki ya Dunia, Benki ya EXIM ya Korea Kusini, UN-HABITAT, Shelter Afrique, African Union Boarder Program, Regional Centre for Mapping of Resources Development (RCMRD), Benki ya Maendeleo Afrika, Benki Kuu ya Tanzania (BOT), Tanzania Mortgage Refinancing Company (TMRC), Watumishi Housing Company Limited, taasisi za fedha za ndani, Asasi za Kiraia, Sekta Binafsi na wananchi kwa michango yao katika utekelezaji wa majukumu ya sekta ya ardhi.

157. *Mheshimiwa Spika*, napenda kutoa shukrani kwa vyombo vya habari kwa ushirikiano mkubwa waliotupatia katika kutoa elimu na hamasa kwa umma kuhusu masuala ya sekta ya ardhi. Kwa hakika wanahabari wameiwezesha Wizara kuwafikia wadau wengi zaidi kwa namna mbalimbali.

158. *Mheshimiwa Spika*, mwisho lakini si kwa umuhimu, napenda kuishukuru familia yangu hususan mke wangu Bi Mariam Bakari Silaa na mwanangu Simba William Silaa kwa uvumilivu na kunitia moyo katika utekelezaji wa majukumu yangu.

HITIMISHO

159. *Mheshimiwa Spika*, napenda kuhitimisha hotuba yangu kwa kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Wizara katika mwaka 2024/25, itaendelea kuimarisha uratibu na usimamizi wa maendeleo ya

Sekta ya Ardhi kwa kuboresha huduma zinazotolewa. Ili kutekeleza azma hiyo, Wizara itazingatia vipaumbele vilivyoainishwa awali ambavyo ni:-

- i). Kuongeza kasi ya upangaji, upimaji na umilikishaji wa ardhi mijini na vijijini;
- ii). Kuimarisha mifumo ya utatuzi wa migogoro ya ardhi;
- iii). Kuimarisha mifumo ya TEHAMA katika utunzaji wa kumbukumbu, utoaji wa huduma na upatikanaji wa taarifa za ardhi;
- iv). Kuhakikisha uwepo wa nyumba bora, ukuaji wa sekta ya milki na maendeleo ya makazi kwa ajili ya maendeleo ya kiuchumi na kijamii; na
- v). Kuimarisha mipaka ya kimataifa.

MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA 2024/25

160. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lijadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi (Fungu 48) na Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi (Fungu 03) kama ifuatavyo: -

Fungu 48: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi

Na	Maelezo	Aina	Makisio ya Bajeti
A	Mapato ya		250,000,000,000.00
Makisio ya Matumizi			
B	Matumizi ya Kawaida	Mishahara (PE)	48,435,318,000
		Taasisi (PE)	1,720,210,000
		Jumla ya	50,155,528,000
		Matumizi	35,399,978,250
		Taasisi (OC)	1,243,068,750
Jumla ya Matumizi Mengineyo			36,643,047,000
Jumla ya matumizi ya Kawaida			86,798,575,000
C	Matumizi ya Maendeleo	Ndani	10,601,757,000
		Nje	60,054,753,000
	Jumla ya Miradi ya Maendeleo		
Jumla Kuu			157,455,085,000

Jumla ya Matumizi ya Kawaida na Maendeleo kwa Fungu 48 ni shilingi **157,455,085,000.00**.

Fungu 03: Tume ya Taifa ya Mipango ya Matumizi ya Ardhi.

AINA	AINA YA MATUMIZI	SHILINGI
A	Mapato	
	Mapato ya Serikali	18,000,000
B	Matumizi ya Kawaida;	
	Mishahara	3,887,780,000
	Matumizi Mengineyo	3,244,318,000
	Jumla Ndogo	7,132,098,000
C	Matumizi ya Maendeleo	
	Fedha za ndani	5,041,232,000
	Jumla Ndogo	5,041,232,000
JUMLA KUU (B+C)		12,173,330,000

161. Mheshimiwa Spika, jumla kuu ya fedha zinazoombwa na Wizara (Fungu **48** na Fungu **03**) ili Bunge liweze kujadili na kuidhinisha ni shilingi **171,372,508,000.00**.

162. Mheshimiwa Spika, naomba kuhitimisha hotuba yangu kwa kutoa shukrani zangu za dhati kwako binafsi pamoja na Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba imeambatana na majedwali yanayoainisha kwa ufasaha takwimu zinazohusiana na shughuli zilizotekelezwa na Wizara. Aidha, hotuba hii inapatikana pia kwenye tovuti ya Wizara ambayo ni www.lands.go.tz.

163. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

Jedwali Na. 1: Mchanganuo wa Fedha za Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo zilizopokelewa na kutumika hadi 15 Mei, 2024

Aina ya Bajeti			Kiasi kilichoidhinishwa kwa mwaka 2023/24 ikijumuisha Uhamisho (Reallocation)	Kiasi cha fedha kilichopokelewa hadi 15 Mei 2024	Asilimia (%) ya kiasi kilichopokelewa vs kilichoidhinishwa.
1	Matumizi ya Kawaida	Mishahara (Wizara + Taasisi)	43,428,651,000	34,717,391,508.40	79.94
		Jumla ya Mishahara	43,428,651,000	34,717,391,508.40	79.94
		Matumizi Mengineyo (OC) -(Wizara+Taasisi)	39,013,249,859	21,941,760,775.50	56.24
		Jumla ya Matumizi mengineyo (OC)	39,013,249,859	21,941,760,775.50	56.24
		Jumla ya Matumizi ya Kawaida	82,441,900,859	56,659,152,283.90	68.73
2	Miradi ya Maendeleo	Ndani	311,013,639,000	309,527,884,044.20	99.52
		Nje	57,370,439,214	56,943,395,682.60	99.26
		Jumla ya Fedha za Maendeleo	368,384,078,214	366,471,279,726.80	99.48
Jumla Fungu 48			450,825,979,072	423,130,432,010.70	93.86

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 2: Maduhuli Yatokanayo na Kodi ya Ardhi Yaliyokusanywa kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024

Na.	Mkoa	Makisio	Makusanyo	Asilimia %
1	Arusha	16,790,000,000	6,807,617,905.70	40.55
2	Dar es Salaam	92,575,000,000	59,579,518,853.19	64.13
3	Dodoma	23,000,000,000	13,118,598,939.12	57.00
4	Geita	4,830,000,000	1,068,926,791.18	22.13
5	Iringa	5,060,000,000	2,403,471,650.14	47.50
6	Kagera	4,715,000,000	1,315,630,478.73	27.90
7	Katavi	2,415,000,000	647,857,804.16	26.83
8	Kigoma	4,025,000,000	1,214,720,116.91	30.18
9	Kilimanjaro	4,830,000,000	3,185,000,399.14	65.94
10	Lindi	4,255,000,000	2,835,639,555.47	66.64
11	Manyara	3,910,000,000	1,466,267,463.30	37.50
12	Mara	5,405,000,000	1,679,598,900.89	31.07
13	Mbeya	15,755,000,000	3,135,586,583.36	19.90
14	Morogoro	14,260,000,000	4,123,392,146.82	28.92
15	Mtwara	6,980,000,000	5,154,066,461.83	73.84
16	Mwanza	24,610,000,000	7,285,576,433.45	29.60
17	Njombe	4,715,000,000	961,205,021.67	20.39
18	Pwani	18,745,000,000	7,042,242,662.51	37.57
19	Rukwa	2,990,000,000	615,364,926.44	20.58
20	Ruvuma	3,680,000,000	1,063,726,227.68	28.91
21	Shinyanga	9,775,000,000	2,207,507,285.58	22.58

Na.	Mkoa	Makisio	Makusanyo	Asilimia %
22	Simiyu	2,990,000,000	662,068,718.96	22.14
23	Singida	3,680,000,000	987,905,481.02	26.85
24	Songwe	3,680,000,000	1,334,128,996.05	36.25
25	Tabora	4,255,000,000	1,062,108,015.84	24.96
26	Tanga	12,075,000,000	5,042,272,180.89	41.76
	Jumla	300,000,000,000	136,000,000,000.00	45.30

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024*

Jedwali Na. 3: Mchanganuo wa Fedha za Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo Fungu 03 zilizopokelewa na kutumika hadi 15 Mei, 2024

Aina ya Matumizi	Bajeti iliyoidhinishwa	Kipindi cha Julai 2023 Hadi Tarehe 15 Mei, 2024		% ya Kiasi Kilichopokelewa
		Kiasi Kilichopokelewa	Kiasi Kilichotumika	
Mishahara	3,126,020,500	2,547,154,000	2,547,154,000	81.48
Matumizi Mengineyo	2,293,724,000	1,368,568,130.63	1,365,603,482.18	59.67
Mradi wa Maendeleo	3,410,000,000	3,410,000,000	3,329,466,879	100
Jumla	8,829,744,500	7,325,722,130.63	7,242,224,361.18	82.97

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 4: Fedha Zilizotokana na kuhamasisha wadau na kuchangia Utekelezajikwa Fungu 03 kwa Mwaka kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024

Na.	Mdau	Kiasi cha Fedha	Kazi zilizotekelezwa	Idadi ya Vijiji
1.	<i>Jane Goodall Institute</i> (JGI)	23,595,000	Kuandaa Mpango wa Matumizi ya Ardhi katika Vijiji 3 vya Nyamhoza, Nyamigufa na Mkwanga katika Halmashauri ya Wilaya ya Kigoma	3
2.	<i>Ngorongoro Conservation Authority</i> (NCA)	220,000,000	Uandaaji wa Mipango kina na Upimaji wa katika Vijiji vya Msomera, Saunyi na Kitwai	-
3.	MAKENA	25,000,000	Uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi Vijiji 3 vya Turugeti, Kitenga na Kwisarara katika H/Wilaya ya Tarime Mkoa wa Mara	3
4.	BONDE LA MAJI W ¹ AMI	2,560,000	Uchambuzi wa ripoti za Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji 4 vya Langali, Kibangula, Nyandira na Tchezema vya Halmashauri ya Wilaya ya Mvomero pamoja na Uchapishaji wa ripoti za Mipango hiyo	-
5.	<i>Frankfurt Zoological Society</i> (FZS)/TANAPA -	704,973,150	i) Uandaaji wa Mipango ya Matumizi ya Ardhi katika Vijiji 30 Wilaya za	30

Na.	Mdau	Kiasi cha Fedha	Kazi zilizotekelezwa	Idadi ya Vijiji
	Hifadhi ya Taifa Nyerere		Morogoro (6), Kisarawe (5), Tunduru (8), Liwale (6) na Ulanga (5). ii) Kuandaa Mipango Kina na Hati za Hakimiliki za Kimila (9,874) katika Vijiji 25 vya Wilaya 4	
6.	Ofisi ya Makamu wa Rais (VPO)	715,000,000	Kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya vijiji 5 katika wilaya ya Wanging'ombe (1) na Sumbawanga (4), Mipango Kina ya vijiji 30 na Utoaji wa Hati za Hakimiliki za Kimila katika Wilaya 6 za Mpimbwe (1063), Mbeya (598), Mbarali (563), Iringa (740), Wanging'ombe (395) na Sumbawanga (1,082).	5
7.	UVINZA	1,200,000	Kuchapisha vitabu vya Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji vya Kashangulu, Lufubu na Ubanda katika Halmashauri ya Wilaya ya Uvinza	-
8.	Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB)	927,722,500	Kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji 72 katika Wilaya za Musoma (24), Butiama (24), Shinyanga (4), Makete (16) na Sumbawanga (4)	72

Na.	Mdau	Kiasi cha Fedha	Kazi zilizotekelezwa	Idadi ya Vijiji
9.	Halmashauri ya Wilaya ya Kyerwa	0	Kuandaa Mpango wa Matumizi ya Ardhi ya Kijiji cha Morongo	1
10.	Uvinza	1,200,000	Kuchapisha vitabu vya Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji 3 vya Kashangulu, Lufubu na Ubanda katika Halmashauri ya Wilaya ya Uvinza	
11.	TFS	53,178,000	Uhuishaji wa mipaka ya upimaji wa Vijiji 7 katika Halmashauri ya Wilaya ya Mlele katika Vijiji vya Mgombe, Kanoge, Wachawaseme, Mtakuja, Nsekwa, Kaulolo na Kalovya	
Jumla		2,776,032,500		114

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 5: Idadi ya Hatimiliki, Hati za Hakimiliki za Kimila, Hati za Sehemu ya Jengo, Vyeti vya Ardhi ya Vijiji, Miamala ya Hatimiliki na Nyaraka za Kisheria Zilizotolewa na Kusajiliwa Kuanzia Tarehe 01 Julai, 2023 Mpaka 15 Mei, 2024

Na.	Mkoa	Hatimiliki	Hati za Hakimiliki Za Kimila	Hati Za Sehemu Ya Jengo	Vyeti Vya Ardhi Ya Kijiji	Miamala Ya Hatimiliki Na Nyaraka Za Kisheria
1.	Dodoma	20,583	1,311			4,473
2.	Dar es Salaam	16,541		324		35,344
3.	Pwani	6,718	3160		1	10,788
4.	Mwanza	5,539				8,889
5.	Mbeya	4,366	9461		33	2,407
6.	Tanga	2,859	801		2	2,866
7.	Morogoro	2,713	2,457		13	3,884
8.	Arusha	2,262	1238		1	5,017
9.	Manyara	2,143	1063		3	1,089
10.	Simiyu	1,999	11,750		21	807
11.	Kigoma	1,829	6008		11	811
12.	Iringa	1,790	1,301		8	1,976
13.	Shinyanga	1,756	4		0	1,996
14.	Njombe	1,559	7279		28	1,006
15.	Ruvuma	1,525	4656		15	1,007
16.	Songwe	1,514	497		38	584
17.	Kilimanjaro	1,484	458		2	2,957

Na.	Mkoa	Hatimiliki	Hati za Hakimiliki Za Kimila	Hati Za Sehemu Ya Jengo	Vyeti Vya Ardhi Ya Kijiji	Miamala Ya Hatimiliki Na Nyaraka Za Kisheria
18.	Mtwara	1,382	128			898
19.	Geita	1,341				1,113
20.	Kagera	1,267	269		23	2,900
21.	Mara	1,226	207		18	1,433
22.	Tabora	1,191	61		62	969
23.	Singida	1,010	2,245		6	702
24.	Lindi	965	3458		23	610
25.	Katavi	889	24,228		28	412
26.	Rukwa	789	4954		26	518
JUMLA		87,240	86,994	324	362	95,456

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 6: Mchanganuo wa maombi ya ardhi ya uwekezaji

Na	Wawekezaji	Idadi ya Maombi	Ukubwa (Ha)	Mtaji (Usd-Mil)
1	TIC	148	11,189.67	56.08
2	EPZ	3	6.74	2.87
3	Watanzania	65	95.73	-
	JUMLA	216	11,292.14	58.95

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024*

Jedwali Na. 7: Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi Kiutawala

Na	Mkoa	Idadi ya Migogoro ya Ardhi Iliyopokelewa	Idadi ya Migogoro ya Ardhi Iliyoshughulikiwa
1	Arusha	329	175
2	Dar es Salaam	4,486	3285
3	Dodoma	2,330	1780
4	Geita	63	41
5	Iringa	41	31
6	Kagera	133	110
7	Katavi	37	37
8	Kigoma	34	27
9	Kilimanjaro	147	113
10	Lindi	102	89
11	Manyara	124	78
12	Mara	442	317
13	Mbeya	272	182
14	Morogoro	32	24
15	Mtwara	92	38
16	Mwanza	1,181	111
17	Njombe	118	102
18	Pwani	303	238
19	Rukwa	106	80
20	Ruvuma	146	109
21	Shinyanga	62	25

Na	Mkoa	Idadi ya Migogoro ya Ardhi Iliyopokelewa	Idadi ya Migogoro ya Ardhi Iliyoshughulikiwa
22	Simiyu	45	40
23	Singida	30	26
24	Songwe	66	45
25	Tabora	627	613
26	Tanga	512	169
JUMLA		11,860	7,885

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024*

Jedwali Na. 8: Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi katika Vijiji 975

Na	Mkoa	Jumla	Vijiji/Mitaa Ambayo Utekelezaji Umekamilika	Vijiji/Mitaa Ambayo Utekelezaji Unaendelea
1	Kigoma	33	29	20
2	Mbeya	54	33	19
3	Tanga	18	6	12
4	Arusha	116	10	106
5	Katavi	60	41	19
6	Pwani	87	17	70
7	Singida	12	1	18
8	Kagera	34	11	25
9	Tabora	98	58	47
10	Iringa	14	4	19
11	Ruvuma	38	30	8
12	Geita	39	22	17
13	Mtwara	6	10	2
14	Morogoro	81	48	42
15	Dsm	5	2	3
16	Songwe	5	0	5
17	Simiyu	45	45	0
18	Kilimanjaro	8	10	2
19	Manyara	21	16	5
20	Dodoma	40	0	42
21	Rukwa	13	7	6

Na	Mkoa	Jumla	Vijiji/Mitaa Ambayo Utekelezaji Umekamilika	Vijiji/Mitaa Ambayo Utekelezaji Unaendelea
22	Shinyanga	9	5	7
23	Lindi	19	11	14
24	Mwanza	23	23	4
25	Njombe	22	0	29
26	Mara	20	12	12
Jumla		920	451	553
Jumla Kuu				1,004

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 9A: Malipo ya Fidia kwa Wananchi Waliopo Katika Vijiji 975

NA	ENEO	VIJIFI/MITAA	KIASI (TZS)	HATUA ILIYOFIKIWA
1	Mita 500 ya Hifadhi ya Bwawa la Mindu	Mikoroshini, Mindu, Kasanga, Mkoya na Mkwajuni	4,683,884,895.00	Uthamini umekamilika
2	Hifadhi ya Taifa Ruaha	Msanga, Luhanga, Kilambo, Yala na Madundasi na vitongoji 17 katika vijiji 7 vya Iwalanje, Ikanutwa, Magigiwe, Vikae, Igunda, Lualanje na Mwanavala.	72,850,221,038.67	Uthamini unaendelea
3	Hifadhi ya Bonde la Mto Kilombero	Wananchi 1053 katika Kijiji cha Ngombo	7,351,097,480.46	Uthamini umekamilika
4	Pori la Akiba Mkungunero	Kaya 145 katika vitongoji vya Kagera, Msumbiji, Elbenek na Ndaja katika vijiji vya Kisondoko na Keikei	511,567,709.34	Uthamini umekamilika
5	Eneo la Ghuba ya Speke	Tamau, Serengeti, Nyatwali na Kariakoo	59,516,450,405.93	Uthamini umekamilika na nyaraka

NA	ENEO	VIJJI/MITAA	KIASI (TZS)	HATUA ILIYOFIKIWA
				zimewasilishwa Hazina
6	Uwanja wa Ndege wa Kimataifa Kilimanjaro (KIA)	Kijiji cha Chemka, Mtakuja, Tindigani, Samaria Kati, Majengo, Mhula na Sanya Station	11,321,898,061.00	Uthamini umekamilika
7	Hifadhi ya Taifa ya Mkomazi	Kitongoji cha Kimuni katika Kijiji cha Mkota	642,917,912.2	Uthamini umekamilika
8	Hifadhi ya Taifa Mahale-Uvinza-Kigoma;	Wananchi 194 katika kitongoji vya Mahasa na Kabuyungu katika kijiji cha Kalilani.	1,605,144,974.42	Uthamini unaendelea
9	Shamba la utegi	Kitongoji cha Kibinyongo, Mabatini, Oringa, Denga, Omuga na Shule ya Msingi Utengi	7,727,036,577.31	Uthamini umekamilika
10	Pori la Akiba la Mpanga Kipengele	Jumla ya Kaya 101 (Kaya 30 katika Kitongoji cha Soliwaya Kijiji cha Wangama; na Kaya 56 katika	1,200,000,000.00	Uthamini unaendelea

NA	ENEO	VIJJI/MITAA	KIASI (TZS)	HATUA ILIYOFIKIWA
		Kitongoji cha Mlowo na kaya 15 katika Kitongoji cha Maswagu Kijiji cha Kigala;		
11	Pori Tengefu Mto Uмба	Perani, Mbuta, Mwakijembe na Mkota	10,458,045.00	Uthamini wa Awali umekamilika
12	Pori Tengefu Lunda Mkwambi	Kaya 82 katika Kijiji cha Maperamengi	198,670,000.00	Uthamini unaendelea
13	Hifadhi ya Msitu Mkuti	Kanisa la wasabato Rungwe mpya-	53,838,381.61	Uthamini umekamilika
14	Hifadhi ya Msitu Mbangala	Marumba na Mbangalambuyuni-	2,779,152,634.34	Uthamini wa Awali umekamilika
15	Hifadhi ya Taifa Ibanda Kyerwa	Familia 13 katika Kijiji cha Nyakakoni	353,667,000.00	Uthamini umekamilika
16	Hifadhi ya Taifa Arusha	Kaya 33 katika Kitongoji cha Momela eneo la Nasula/ Kijiji cha Orkung'wado	626,674,753.00	Uthamini unaendelea
17	Hifadhi ya Msitu wa Kupanda Sao HILL	Vijiji vya Igeleke, Usokani, Kibengu, Wamimbalwe, Mapanda, Iyegeya,	7,087,123,000.00	Uthamini wa Awali umefanyika

NA	ENEO	VIJJI/MITAA	KIASI (TZS)	HATUA ILIYOFIKIWA
		Ihomasa, Mangunguli, Kitasengwa, Luhunga, Ligolofi na Ligereka-		
18	Hifadhi ya Msitu Mto Loasi	Kitongoji cha Misako katika Kijiji cha Mpsa	53,000,000.00	Uthamini wa awali umefanyika
Jumla Kuu			178,572,802,868.28	

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na 9B: Mchanganuo wa maeneo yaliyolipwa fidia

NA	ENEO	VIJJI/MITAA	KIASI (TZS)	HATUA ILIYOFIKIWA
1.	Hifadhi ya Taifa ya Saadani	Kaya 17 na mashamba 22 katika Kitongoji cha Uvinje	376,436,839.60	Fidia imelipwa mwezi Septemba 2023 kwa wananchi wa Kitongoji cha Uvinje (kaya 17 na mashamba 22) katika Kijiji cha Saadani ili kupisha eneo la Hifadhi ya Taifa ya Saadani.
2.	Hifadhi ya Taifa Arusha	Wananchi 15 ndani ya Shamba Na. 358 katika kijiji cha Orkung'wado	135,365,800.00	Wamelipwa fidia kupitia H/Wilaya ya Meru Desemba, 2022 na kupisha eneo la Hifadhi ya Taifa Arusha.
3	Hifadhi ya Maji Mto THEMI	Wananchi 51 wa Kijiji cha Kivuluvulu na 42 wa Kijiji cha Olgilai	887,043,462.00	Wananchi wamelipwa fidia na kuondoka
4	Hifadhi ya Bwawa la Farkwa	Wananchi wa vijiji vya	7,400,700,000.00	Wananchi wamelipwa fidia na kuondoka

NA	ENEO	VIJJI/MITAA	KIASI (TZS)	HATUA ILIYOFIKIWA
		Bubutole na Mombose		
5	Hifadhi ya Maji Nyakanasi	Wananchi 6 wa Mtaa wa Nyakanasi	73,146,200.56	Wananchi wamelipwa fidia na kuanza kuondoaka
6	Uwanja wa Ndege wa Kimataifa Kilimanjaro (KIA)	Kijiji cha Chemka, Mtakuja, Tindigani, Samaria Kati, Majengo, Mhula na Sanya Station	11,200,000,000.00	Wananchi 1,666 kati ya 1,712 wamelipwa fidia
Jumla Kuu			20,072,692,302.16	

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 10: Uthamini wa Fidia Katika Miradi ya Kimkakati

Na.	Mradi	Mahali
1.	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha ujenzi wa miundombinu ya umeme wa msongo wa 400KV kutoka Mtwara hadi Somanga Lindi	Mtwara na Lindi
2	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha Ujenzi wa Reli ya Kisasa awamu ya tatu (SGR Lot III) kutoka Makutupora hadi Tabora	Singida na Tabora
3.	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha Ujenzi wa Reli ya Kisasa awamu ya Nne (SGR Lot IV) kutoka Tabora hadi Isaka	Tabora na Shinyanga
4.	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha Ujenzi wa Reli ya Kisasa awamu ya Tano (SGR Lot V) kutoka Isaka hadi Mwanza	Shinyanga na Mwanza
5.	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha Ujenzi wa Miundombinu ya umeme wa kuendeshea Reli ya Kisasa awamu ya Tano (SGR Lot V) kutoka Isaka hadi Mwanza	Shinyanga na Mwanza
6.	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha Ujenzi wa Reli ya Kisasa awamu ya Sita (SGR Lot VI) kutoka Tabora hadi Kigoma	Tabora na Kigoma
7.	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha maeneo ya Hifadhi ya Ngorongoro	Ngorongoro, Arusha
8.	Uthamini wa mali za wananchi wanaozunguka Bwala la Milala, Manispaa ya Mpanda Mkoa wa Katavi	Katavi

Na.	Mradi	Mahali
9	Mradi wa ujenzi wa miundombinu ya umeme wa 220KV kutoka Geita hadi Nyakanazi Kagera	Geita na Kagera
10.	Uthamini wa mali za wananchi ambao maeneo yao yanatwaliwa kupisha ujenzi wa miundombinu ya umeme wa 132 KV kutoka Tabora hadi Kigoma	Tabora na Kigoma
11.	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha maneo ya Hifadhi ya Taifa Ruaha	Mbarali , Mbeya
12.	Upanuzi wa Uwanja wa Ndege Musoma Mkoa wa Mara	Musoma, Mara
13.	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha mradi wa ujenzi wa barabara kutoka Kahama hadi Kakola (73km)	Shinyanga
14	Uthamini wa mali za wananchi wanaopisha kutoka Shamba la Serikali Utegi la ufugaji na Kilimo eneo la Rorya, Mara	Mara

Chanzo: *Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024*

Jedwali Na. 11: Idadi ya Maeneo Yaliyotangazwa Kuendelezwa Kimji na Maeneo ya Urasimishaji Yaliyotangazwa Kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024

A. Maeneo Mapya Yaliyotangazwa Kuendelezwa Kimji Mwaka 2023/24					
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jina la Amri ya Tangazo	Namba ya Tangazo na Tarehe
1	Simiyu	1	Meatu	Amri Ya Kupanga Eneo La Kisesa ya Mwaka, 2023.	817 of 2023 la tarehe 10/11/2023
2	Mbeya	2	Busokelo	Amri ya Kupanga Eneo la Kikuba za Mwaka, 2024.	Na. 49 la tarehe \A26/01/2024
				Amri ya Kupanga Eneo la Kifunda ya Mwaka, 2024	Na. 73 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kupanga Eneo la Kitali ya Mwaka, 2024.	Na. 74 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kupanga Eneo la Mbambo ya Mwaka, 2024	Na. 75 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kupanga Eneo la Kipapa ya Mwaka 2024.	Na. 78 la tarehe 02/02/2024
		3	Mbeya DC	Amri ya Kupanga Eneo la Swaya ya Mwaka, 2024.	Na. 50 la tarehe 26/01/2024
				Amri ya Kupanga Eneo la Nsongwi za Mwaka, 2024.	Na. 51 la tarehe 26/01/ 2024
				Amri ya Kupanga Eneo la Ilembo ya Mwaka, 2024	Na. 57 la tarehe 26/01/2024
3	Mwanza	4	Magu	Amri ya kupanga eneo la Magu mjini ya mwaka 2023	800 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Bukandwe ya mwaka 2023	802 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Bujashi ya mwaka 2023	803 of 2023 ya 10/11/2023

A. Maeneo Mapya Yaliyotangazwa Kuendelezwa Kimji Mwaka 2023/24					
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jina la Amri ya Tangazo	Namba ya Tangazo na Tarehe
				Amri ya kupanga eneo la Sagani ya mwaka 2023	804 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Nyigogo ya mwaka 2023	808 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Ng'haya ya mwaka 2023	812 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri kupanga eneo la Chabula ya mwaka 2023	815 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Kisesa mwaka 2023	817 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Mahaha ya mwaka 2023	818 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Bujashi ya mwaka 2023	822 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Kitongosima ya mwaka 2023	823 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Kongolo ya mwaka 2023	825 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Kabila ya mwaka 2023	834 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Kahangala ya mwaka 2023	835 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Nyanguge ya mwaka 2023	811 of 2023 ya 10/11/2023
		5	Sengerema	Amri ya kupanga eneo la Sima ya mwaka 2023	806 of 2023 ya 10/11/2023

A. Maeneo Mapya Yaliyotangazwa Kuendelezwa Kimji Mwaka 2023/24					
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jina la Amri ya Tangazo	Namba ya Tangazo na Tarehe
		6	Misungwi	Amri ya kupanga eneo la Mwaholo ya mwaka 2023	813 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Kanyeleele ya mwaka 2023	837 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Ukiruguru ya mwaka 2023	805 of 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Nyang'homango ya mwaka 2023	810 ya 2023 ya 10/11/2023
				Amri ya kupanga eneo la Mbalika ya mwaka 2023	836 of 2023 ya 10/11/2023
4	Morogoro	7	Ulanga	Mavimba and Milola Planning Area	GN No. 615K ya 28/08/2023
5	Singida	8	Manyoni	Amri ya kupanga eneo la Makutupora ya mwaka, 2023.	451 of 2023/7/2023
6	Dodoma	9	Bahi	Amri ya Kupanga Eneo la Chilungulu ya Mwaka, 2023.	Na. 833 la tarehe 10/11/2023
7	Rukwa	10	Nkasi (W)	Amri ya Kupanga Eneo la Kipili ya Mwaka 2023	618C of 2023,28/08/2023
		11	Sumbawanga (W)	Amri ya Kupanga Eneo la Muze na Kalakala ya Mwaka 2023	615X of 2023,28/08/2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Ilemba 'A', 'B' na Kaswepa	28/08/2023 618F of 2023,
				Amri ya Kupanga Eneo la Kilyamatundu ya Mwaka 2023	618I of 2025,28/08/2023
		12	Kalambo (W)	Amri ya Kupanga Eneo la Msanzi ya Mwaka 2023	618G of 2023,28/08/2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Mlenje ya Mwaka 2023	618H of 2024,28/08/2023

B. Maeneo ya Upangaji yaliyo katika hatua za Kutangazwa

Na	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
1	Lindi	1	Kilwa DC	Amri ya kupanga eneo la Kiranjeranje ya mwaka, 2024.
2	Simiyu	2	Bariadi DC	Amri ya Kupanga Eneo la Ibulyu ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Kasoli ya Mwaka, 2023.
				Amri ya Kupanga Eneo la Masewa ya Mwaka, 2023
		3	Busega	Amri ya Kupanga Eneo la Lamadi ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Lukungu ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Mwabayanda ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Yitwimila A ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Yitwimila B ya Mwaka, 2023
		4	Itilima	Amri ya Kupanga Eneo la Budalabujiga ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Ikindilo na Ntenga ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Kinangw'eli ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Lagangabilili ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Migato na Simiyu ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Mwamigagani ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Mwaumishenu ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Nanga ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Nkoma ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Nyamalapa na Kimali ya Mwaka, 2023
		5	Maswa DC	Amri ya Kupanga Eneo la Nguliguli ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kupanga Eneo la Njiapanda ya Mwaka, 2023
6	Meatu DC	Amri ya Kupanga Eneo la Ipililo ya Mwaka, 2023		
		Amri ya Kupanga Eneo la Kisesa ya Mwaka, 2023		
		Amri ya Kupanga Eneo la Makao ya Mwaka, 2023		
		Amri ya Kupanga Eneo la Malwilo ya Mwaka, 2023		
		Amri ya Kupanga Eneo la Mwaukoli ya Mwaka, 2023		

C. Maeneo ya Urasimishaji Yaliyotangazwa Mwaka 2023/24

Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jina la Amri ya Tangazo	Namba ya Tangazo na Tarehe
1	Mara	1	Musoma Manispaa	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Musoma ya Mwaka 2023.	6171 of 2023 la tarehe 28/08/2023
2	Simiyu	2	Busega	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kiloleli ya Mwaka 2023	615A of 2023 la tarehe 28/08/2023
		3	Itilima	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nanga ya Mwaka 2023.	615B of 2023 la tarehe 28/08/2023
		4	Maswa	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ipilili/ (IPILILO) ya Mwaka 2023	617P of 2023 la tarehe 28/08/2023
3	Mbeya	5	Busokelo	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Kandete, Kitongoji cha Kalulu ya Mwaka, 2024	Na. 69 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Ndembo, Kitongoji cha Itete ya Mwaka, 2024.	Na. 70 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Ikamabande, Kitongoji cha Kitungwana Butumba ya Mwaka, 2024.	Na. 71 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa katika Eneo la Mwela, Kitongoji cha Lusungo ya Mwaka, 2024	Na. 102 la tarehe 16/02/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa katika Eneo la Kapulampunguti ya Mwaka, 2024.	Na. 103 la tarehe 16/02/2024
		6	Mbarali	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Ubaruku ya Mwaka, 2024.	Na. 66 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Mswiswi ya Mwaka, 2024.	Na. 67 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Mabadaga ya Mwaka, 2024.	Na. 68 la tarehe 02/02/2024
		7	Mbeya DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa katika Eneo la Igawa ya Mwaka 2024	Na. 106 la tarehe 16/02/2024

C. Maeneo ya Urasimishaji Yaliyotangazwa Mwaka 2023/24

Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jina la Amri ya Tangazo	Namba ya Tangazo na Tarehe
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Simambwe ya Mwaka, 2024	Na. 53 la tarehe 26/01/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Nsongwi Juu ya Mwaka, 2024.	Na. 54 la tarehe 26/01/ 2024
		8	Chunya DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Ifumbo ya Mwaka, 2	Na.58 la tarehe 26/01/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Bitimanyangaya ya Mwaka, 2024.	Na. 64 la tarehe 02/02/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Katika Eneo la Chalangwa ya Mwaka, 2024.	Na.52 la tarehe 26/01/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa katika Eneo la Sangambi ya Mwaka, 2024.	Na.104 la tarehe 16/02/2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa katika Eneo la Ifiga ya Mwaka, 2024.	Na. 101 la tarehe 16/02/2024
4	Tabora	9	Tabora Manispaa	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mabatini ya Mwaka 2023.	617Y of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Usule ya Mwaka 2023	615C of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mchichani ya Mwaka 2023.	615N of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kizigo ya Mwaka 2023.	615O of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Rufita ya Mwaka 2023.	615R of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mtakuja ya Mwaka 2023.	615Y of 2023 tarehe 28/08/2023

C. Maeneo ya Urasimishaji Yaliyotangazwa Mwaka 2023/24					
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jina la Amri ya Tangazo	Namba ya Tangazo na Tarehe
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Usengi ya Mwaka 2023.	615Z of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mpepo ya Mwaka 2023.	616Z of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kijiweni ya Mwaka 2023.	617A of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kazaroho ya Mwaka 2023.	617C of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kipalapala ya Mwaka 2023.	617G of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kidatu 'B' ya Mwaka 2023.	617H of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kidatu 'A' ya Mwaka 2023.	617R of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ikindwa ya Mwaka 2023.	617S of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Lwanzari ya Mwaka 2023.	617T of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Chang'ombe ya Mwaka 2023.	617U of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kwihala ya Mwaka 2023.	617V of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kombamasai ya Mwaka 2023.	617W of 2023 tarehe 28/08/2023
				Amri ya kupanga eneo la Mbalika ya mwaka 2023	836 of 2023 ya 10/11/2023

C. Maeneo ya Urasimishaji Yaliyotangazwa Mwaka 2023/24					
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jina la Amri ya Tangazo	Namba ya Tangazo na Tarehe
5	Morogoro	10	Ulanga	Mavimba and Milola Planning Area	GN No. 615K ya 8/08/2023
6	Rukwa	11	Sumbawnga Manispaa	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyo pangwa Eneo la Izia ya Mwaka 2023	615V of 2023,28/08/2023
		12	Nkasi (W)	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyo pangwa Eneo la Kabwe Asilia na sehemu ya Kabwe Camp na Udachi ya Mwaka 2023	615W of 2023,28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Itete, Mtakuja na Kamwanda ya Mwaka 2023	617D of 2023,28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Chala 'A', 'B', na 'C' ya mwaka 2023	617F of 2023,28/08/2023
		13	Sumbawanga (W)	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Muze na Kalakala	617B of 2023,28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa ya Eneo la Ilemba 'A', 'B', na Kaswepa	618L of 2026,28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa ya Mtowisa 'A' na Mtowisa 'B'	618Q of 2028,28/08/2023
		14	Kalambo (W)	Amri ya Kurasimisha makazi Yasiyopangwa Eneo la Santamaria, Namlangwa na Matai 'B'	618P of 2027,28/08/2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mtakuja ya Mwaka 2023.	615 of 2023, 28/08/2023

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
1	Dar es salaam	1	Kinondoni MC	Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
				Amri ya kurasimisha makazi yasiyopangwa eneo la Viwanda Mbezi ya mwaka, 2023
2	Simiyu	2	Itilima	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Budalabujiga ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ikindilo ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Inalo ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kinangw'eli ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Laini ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Lugulu ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Migato ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwamapalala ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwamigagani ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nanga ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nkoma ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nyamalapa ya Mwaka, 2023
		3	Bariadi TC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Bunamhala Chuoni ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Bunamhala ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ditima ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Giriku ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Guduwi ya Mwaka, 2023

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Isanga ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kilulu ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mahaha ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mbiti ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwakibuga ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwamhuba ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ngw'angw'ali ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nyakabindi ya Mwaka, 2023
		4	Bariadi DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Byuna ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Dutwa ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Gasuma ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Gilya ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ibulyu ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Igegu na Igegu Mashariki ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kasoli ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kilalo ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Masewa ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Matongo ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwasinasi ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwasubuya ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ngulyatiya Mwaka, 2023

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nkindwabiye na Songambele ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nkololo ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nyamswa ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sapiwi ya Mwaka, 2023
		5	Bariadi TC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Old-Maswa ya Mwaka, 2023
3	Kigoma	6	Kasulu TC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Heru juu ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kabanga Mlinda na Kiduguda ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kanazi, Ngoma, Nyangwe, Migogwe, Nyakabondo, Luzilampene na Tabilugu ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kidyama, Nyachijima na Nyarumanga ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mudyanda ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Muhunga, Kanyika, Lugongo na Labilo ya mwaka, 2022
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mgandazi, Murufiti A, Murufiti B, Murufiti Kati, Nyamigombero A, Nyamigombero B ya mwaka, 2022
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nyansha, Kilombero na Nyantare ya mwaka, 2022
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mnanila, Nyangunge, Mnanila, Mwikungu, Nyumbingwa A, Nyumbingwa B na Tumaini ya mwaka, 2022
		7	Ujiji MC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Bushabani ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Businde ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kagera ya mwaka, 2023

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kisingirima ya mwaka, 2022
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kibirizi ya mwaka, 2022
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kitongoni ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Majengo ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwenge ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Rubuga ya mwaka, 2023
		8	Kibondi DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Malagarasi ya mwaka, 2023
		9	Kasulu DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Makere ya mwaka, 2023
4	Dodoma	10	Dodoma CC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nzasa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mhanga ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Azimio ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Chamwino ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Gawaye ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Chisichili ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Hombolo makulu ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kangarima ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Msisi ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Zepisa 'A' ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Zepisa 'B' ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ipala ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Itumbi ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Iwelewele ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kawawa ya mwaka, 2024

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kusenha ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Makutopora ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mazengo ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mapinduzi Mbabala ya Mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mphusu Mbabala ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwongozo Mbabala ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nguji ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mlangwa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Muungano Chahwa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Muungano Matumbulu ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwinzi ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwongozo - Matumbulu ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwongozo - Chahwa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nyemihanga ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sabasaba - Mpunguzi ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sokoine - Zuzu ya mwaka, 2024

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sokoine - Ipala ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ukombozi - Ipala ya mwaka, 2024
		11	Dodoma CC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nzasa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mhanga ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Azimio ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Chamwino ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Gawaye ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Chisichili ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Hombolo makulu ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kangarima ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Msisi ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Zepisa 'A' ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Zepisa 'B' ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ipala ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Itumbi ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Iwelewele ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kawawa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kusenha ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Makutopora ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mazengo ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mapinduzi Mbabala ya Mwaka, 2023

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mphusu Mbabala ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwongozo Mbabala ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nguji ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mlangwa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Muungano Chahwa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Muungano Matumbulu ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwinyi ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwongozo - Matumbulu ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mwongozo - Chahwa ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Nyemihanga ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sabasaba - Mpunguzi ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sokoine - Zuzu ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sokoine - Ipala ya mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Ukombozi - Ipala ya mwaka, 2024
5	Njombe	12	Njombe DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kidegembe ya Mwaka, 2024

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Matembwe ya Mwaka, 2024.
		13	Makete	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kitulo - Mnadani ya Mwaka, 2024.
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Lupila - Mnadani ya Mwaka, 2024.
6	Tabora	14	Urambo DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa eneo la Kariakoo ya Tabora ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa eneo la Azimio ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa eneo la Bombamzinga manne ya mwaka, 2023
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa eneo la Kigamboni ya mwaka, 2023
7	Kilimanjaro	15	Moshi MC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Arabika ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kalimani ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Katanini ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la KDC ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kigongoni ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kwa - Komba ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Langoni ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mageeza ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Matindigani ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mjimpya ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mjimwema ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Msufini ya Mwaka, 2024

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Rauya ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Relini ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sokoni njoro ya Mwaka, 2024
		16	Moshi DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Viwandani ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Bogini ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Chekeleni ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Faru ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kameti ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Karamsingi ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kariwa ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kindi, Sambarai, Kisiwani, Miembeni, Bomani na Mvuleni ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Koresa ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Korini Kusini ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Longuo 'A' ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mabogini ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mabungo ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Majengo - Kimochi ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Makuyuni ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mtakuja ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Muungano, Maendeleo na mjimpya ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mvuleni ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Njiapanda Mashariki ya Mwaka, 2024

D. Maeneo ya Urasimishaji yaliyo hatua za Kutangazwa				
Na.	Mkoa	Na.	Halmashauri	Jinala Tangazo
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Oria ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sango ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Shabaha ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Uchira ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Uparo ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Yamumakaa ya Mwaka, 2024
		17	Hai DC	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Bomang'ombe ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kimashuku ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Mungushi ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Rundugaiya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kwa Sadala ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Sanya - Station ya Mwaka, 2024
				Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Shirinjoro ya Mwaka, 2024
8	Tabora	18	Tabora Manispaa	Amri ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo la Kariakoo Ya Mwaka 2024
				Amri Ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo La Azimio - Isevyu, 2024
				Amri Ya Kurasimisha Makazi Yasiyopangwa Eneo La Bombamzinga Ya Mwaka 2024

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

**Jedwali Na. 12: Vipande vya Ardhi Vilivyorasimishwa Kimkoa
kuanzia Julai, 2023 Hadi 15 Mei 2024**

Na.	Mkoa	Idadi ya Mchoro ya Urasimishaji Makazi	Idadi ya Viwanja vya Urasimishaji Viliyoidhinishwa
1	Arusha	26	4,519
2	Dar es Salaam	104	65,570
3	Dodoma	118	39,161
4	Geita	39	16,404
5	Iringa	17	2,497
6	Kagera	3	1,165
7	Katavi	15	3,491
8	Kigoma	18	9,746
9	Kilimanjaro	25	11,840
10	Lindi	4	1,896
11	Manyara	3	1,352
12	Mara	12	3,630
13	Mbeya	17	3,854
14	Morogoro	8	1,816
15	Mtwara	2	1,164
16	Mwanza	25	7,823
17	Njombe	16	6,079
18	Pwani	30	38,245
19	Rukwa	7	981
20	Ruvuma	2	939
21	Shinyanga	8	5,157
22	Simiyu	8	3,461
23	Singida	2	1,835
24	Songwe	7	1,421
25	Tabora	13	3,378
Jumla		529	237,424

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

**Jedwali Na. 13: Viwanja na Mashamba Vilivyoidhinishwa
Kimkoa kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei
2024**

Na	Mkoa	Halmashauri	Idadi ya Viwanja	Idadi ya Mashamba
1	Dodoma	Dodoma Jiji	24424	135
		Chamwino	1049	52
		Mpwapwa	56	0
		Kondoa Mji	32	0
		Kondoa Dc	0	0
		Bahi	39	2
		Chemba	2743	0
		Kongwa	2418	0
		Jumla	30761	189
2	Kigoma	Kigoma Ujiji	2,103	3
		Kigoma	1,003	7
		Kasulu	4	4
		Kasulu Mji	4,287	1
		Kibondo	1,413	0
		Kakonko	7	0
		Buhigwe	18	11
		Uvinza	1,542	79
		Jumla	10,377	105
3	Mbeya	Mbeya Jiji	3,484	0
		Chunya	155	0
		Mbalali	395	54
		Busokelo	5	2
		Mbeya	269	0
		Rungwe	71	3
		Kyela	3,946	0
		Jumla	8,325	59
4	Songwe	Mbozi	1,005	4
		Tunduma Tc	2,512	6
		Ileje	7	1
		Momba	26	0
		Songwe	440	16
		Jumla	3,990	27
5	Iringa	Iringa Mc	1,362	0
		Mafinga Tc	1,404	0
		Iringa	619	4
		Kilolo	359	6
		Mufindi	603	0
		Jumla	4,347	10
6	Njombe	Njombe Tc	2,489	0
		Njombe	807	0
		Makambako Tc	1,008	0
		Wanging'ombe	453	0

Na	Mkoa	Halmashauri	Idadi ya Viwanja	Idadi ya Mashamba
		Ludewa	5,411	0
		Makete	354	7
		Jumla	10,522	7
7	Katavi	Mpanda Mc	3,925	0
		Tanganyika	98	103
		Nsimbo	392	0
		Mlele	163	0
		Mpimbwe	102	0
		Jumla	4,680	103
8	Lindi	Lindi Mc	4,572	0
		Mtama	441	0
		Liwale	505	0
		Kilwa	615	0
		Nachingwea	1,476	6
		Ruangwa	30	0
		Jumla	7,639	6
9	Arusha	Arusha Jiji	1,375	0
		Longido	67	0
		Arusha	1,098	18
		Meru	889	3
		Karatu	260	1
		Monduli	244	3
		Ngorongoro	170	0
		Jumla	4,103	25
10	Mara	Musoma Mc	1,737	0
		Musoma	12	0
		Tarime Tc	2,312	0
		Butiama	2,051	3
		Rorya	4,364	0
		Bunda Tc	695	0
		Bunda	53	0
		Serengeti	0	0
		Tarime	12	0
Jumla	11,236	3		
11	Dsm	Ilala	2,251	0
		Kigamboni	5,884	0
		Kinondoni	1,934	0
		Temeke	1,664	0
		Ubungo	5,007	0
		Jumla	16,740	0
12	Geita	Geita Mji	2,764	0
		Geita	121	0
		Chato	3,704	0
		Bukombe	140	0
		Mbogwe	873	0

Na	Mkoa	Halmashauri	Idadi ya Viwanja	Idadi ya Mashamba
		Nyang'hwale	2	
		Jumla	7,604	0
13	Simiyu	Bariadi Tc	3,797	0
		Bariadi Tc	4,750	0
		Busega	306	0
		Itilima	16	0
		Meatu	78	0
		Maswa	0	
		Jumla	8,947	0
14	Mwanza	Nyamagana	4,440	0
		Ilemela	1,648	0
		Misungwi	2,716	0
		Magu	1,375	0
		Kwimba	109	0
		Sengerema	83	0
		Ukerewe	417	3
		Buchosa	52	0
Jumla	10,840	3		
15	Rukwa	Sumbawanga Mc	978	0
		Sumbawanga	1,077	3
		Kalambo	268	0
		Nkasi	4	3
		Jumla	2,327	6
16	Mtwara	Mtwara Mc	1,408	0
		Mtwara	823	2
		Nanyamba	9	0
		Tandahimba	0	0
		Newala Tc	0	0
		Newala	0	0
		Masasi Tc	18	0
		Masasi	7	0
		Nanyumbu	18	0
Jumla	2,283	2		
17	Ruvuma	Songea Mc	2,724	0
		Nyasa	277	0
		Mbinga	335	0
		Mbinga Tc	1,671	7
		Songea	122	1
		Madaba	607	3
		Namtumbo	256	0
		Tunduru	247	4
		Jumla	6,239	15
18	Manyara	Babati Tc	15	0
		Babati	2,627	0

Na	Mkoa	Halmashauri	Idadi ya Viwanja	Idadi ya Mashamba
		Hanang'	1,013	0
		Kiteto	1	5
		Mbulu	43	0
		Mbulu Tc	729	0
		Simanjiro	5	43
		Jumla	4,433	48
19	Singida	Singida Tc	7,547	0
		Singida	10	17
		Ikungi	538	3
		Manyoni	1,345	18
		Itigi	412	0
		Iramba	1,474	6
		Mkalama	2	13
		Jumla	11,328	57
20	Tabora	Tabora Mc	546	0
		Nzega Tc	17	0
		Nzega	40	0
		Uyui	2	0
		Urambo	62	0
		Kaliua	622	0
		Sikonge	113	0
		Igunga	1,523	0
Jumla	2,925	0		
21	Morogoro	Morogoro Mc	16,353	0
		Morogoro	2,307	8
		Ifakara Tc	1,432	0
		Kilosa	81	40
		Mvomero	1,271	102
		Gairo	35	0
		Ulanga	7	0
		Malinyi	0	0
Mlimba	2	0		
Jumla	21,488	150		
22	Kagera	Karagwe	89	4
		Misenyi	141	6
		Kyerwa	102	1
		Muleba	23	3
		Ngara	63	0
		Bukoba	567	11
		Bukoba Mc	171	0
		Biharamlo	47	0
Jumla	1,203	25		
23	Shinyanga	Shinyanga Mc	3,112	0
		Kahama Mc	1,324	0
		Shinyanga	24	1

Na	Mkoa	Halmashauri	Idadi ya Viwanja	Idadi ya Mashamba
		Msalala	365	0
		Kishapu	399	0
		Ushetu	1,215	0
		Jumla	6,439	1
24	Kilimanjaro	Moshi Mc	303	0
		Moshi	753	2
		Siha	18	2
		Hai	1,608	4
		Rombo	1,068	6
		Same	18	1
		Mwanga	0	0
		Jumla	3,768	15
25	Pwani	Bagamoyo	6,416	0
		Chalinze	5,282	29
		Kibaha Tc	3,137	0
		Kibaha	2,222	0
		Kibiti	34	0
		Kisarawe	616	33
		Mkuranga	2,121	2
		Rufiji	30	2
		Mafia	72	0
Jumla	19,930	66		
26	TANGA	Tanga Cc	2,030	0
		Korogwe Tc	831	0
		Korogwe	29	8
		Handeni Tc	456	3,893
		Handeni	1,965	0
		Muheza	23	0
		Lushoto	17	0
		Bumbuli	11	0
		Pangani	310	0
		Mkinga	21	0
Kilindi	1,274	1,784		
Jumla	6,967	5,685		
Jumla Kuu			249,340	7,559

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 14: Idadi ya Vijiji Vilivyohakikiwa na Kupimwa Kimkoa Kuanzia Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024

Na.	Mkoa	Idadi ya Vijiji Vilivyohakikiwa Mipaka	Idadi ya Vijiji Vipya Vilivyopimwa	Jumla ya Vijiji Vilivyohakikiwa na Kupimwa
1	Dodoma	13	5	18
2	Kigoma	8	4	12
3	Mbeya	11	5	16
4	Songwe	14	7	21
5	Iringa	14	7	21
6	Njombe	38	1	39
7	Katavi	18	8	26
8	Lindi	26	21	47
9	Arusha	0	0	0
10	Mara	57	10	67
11	Dsm	0	0	0
12	Geita	0	0	0
13	Simiyu	34	23	57
14	Mwanza	24	6	30
15	Rukwa	24	51	75
16	Mtwara	0	0	0
17	Ruvuma	31	14	45

Na.	Mkoa	Idadi ya Vijiji Vilivyohakikiwa Mipaka	Idadi ya Vijiji Vipya Vilivyopimwa	Jumla ya Vijiji Vilivyohakikiwa na Kupimwa
18	Manyara	0	0	0
19	Singida	0	6	6
20	Tabora	48	76	124
21	Morogoro	5	1	6
22	Kagera	32	0	32
23	Shinyanga	9	7	16
24	Kilimanjaro	0	0	0
25	Pwani	0	0	0
26	Tanga	69	15	84
Jumla		475	267	742

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 15: Hali ya Urejeshaji wa Fedha Zilizokopeshwa Kwa Halmashauri Kwa Ajili ya Utekelezaji wa Miradi ya Kupanga, Kupima na Kumilikisha Ardhi (KKK) kuanzia Mwaka 2021/22 hadi 15 Mei 2024

(i) Halmashauri zilizokamilisha Marejesho kwa 100%			
Na.	Halmashauri	Mkopo	Marejesho
1	Moshi DC	233,200,000	233,200,000
2	Mwanza Jiji	800,000,000	800,000,000
3	Meru DC	1,650,000,000	1,650,000,000
4	Morogoro Manispaa	1,000,000,000	1,000,000,000
5	Ifakara Mji	200,000,000	200,000,000
6	Geita DC	600,000,000	600,000,000
7	Bariadi TC	79,750,000	79,750,000
8	Mbozi DC	495,000,000	495,000,000
9	Ilemela Manispaa	3,589,774,000	3,589,774,000
10	Tunduma TC	543,000,000	543,000,000
11	Songwe DC	450,000,000	450,000,000
12	Kaliua DC	100,000,000	100,000,000
13	Ofisi ya Ardhi Mkoa wa Iringa	450,000,000	581,318,714
14	Kigamboni Manispaa	1,500,000,000	1,500,000,000
	JUMLA	11,690,724,000	11,822,042,714

(ii) Halmashauri zilizorejeshwa sehemu ya fedha					
Na	Halmashauri	Mkopo	Fedha zilizorejeshwa	Kiasi ambacho hakijarejeshwa	Asilimi a
1	Rhombo DC	1,060,000,000	838,000,000	240,000,000	79
2	Kibaha TC	1,588,000,000	1,218,156,528	369,843,472	77
3	Kilosa DC	200,000,000	150,000,000	50,000,000	75
4	Mbeya Jiji	2,000,000,000	1,500,000,000	500,000,000	75
5	Bunda TC	493,989,000	370,410,330	123,989,000	75
6	Njombe TC	700,000,000	507,000,000	193,000,000	72
7	Mbeya DC	584,000,000	400,000,000	184,000,000	68
8	Makambako TC	683,300,000	410,000,000	273,300,000	60
9	Musoma Manispaa	250,000,000	120,000,000	120,000,000	48
10	Meatu DC	93,500,000	45,000,000	48,500,000	48
11	Mtwara Manispaa	1,679,450,000	800,000,000	879,450,000	48
12	Sumbawanga DC	47,630,000	20,000,000	27,630,000	47
13	Tabora Manispaa	885,000,000	360,726,252	524,273,748	41
14	Tarime TC	560,000,000	216,355,000	343,645,000	39
15	Mbulu DC	162,500,000	60,000,000	152,500,000	37
16	Ushetu DC	259,850,000	87,892,300	172,157,700	34
17	Butiama DC	297,000,000	105,245,500	191,754,500	35
18	Morogoro DC	865,210,000	310,000,000	555,210,000	32
19	Babati TC	250,000,000	80,117,091	169,882,909	32
20	Chalinze DC	2,500,000,000	800,000,000	1,700,000,000	32
21	Tanga Jiji	400,000,000	107,306,000	292,694,000	27
22	Dodoma Jiji	3,000,000,000	810,062,115	2,189,937,885	27
23	Uyui DC	100,000,000	27,205,000	72,795,000	27
24	Babati DC	125,000,000	32,000,000	93,000,000	26
25	Mbinga TC	330,000,000	77,106,758	252,893,242	23
26	Ileje DC	432,319,000	100,000,000	332,319,000	23
27	Ludewa DC	405,000,000	89,000,000	316,000,000	22

(ii) Halmashauri zilizorejesha sehemu ya fedha					
Na	Halmashauri	Mkopo	Fedha zilizorejeshwa	Kiasi ambacho hakijarejeshwa	Asilimia
28	Buchosa DC	327,000,000	52,000,000	275,000,000	16
29	Maswa DC	850,000,000	140,000,000	710,000,000	16
30	Rorya DC	1,000,000,000	150,000,000	850,000,000	15
31	Kishapu DC	882,000,000	124,080,955.50	757,919,045	14
32	Msalala DC	1,609,500,000	202,171,000	1,407,329,000	13
33	Ikungi DC	598,226,000	71,000,000	527,226,000	12
34	Lushoto DC	208,000,000	22,360,596	185,639,404	11
35	Chamwino DC	300,000,000	30,000,000	270,000,000	10
36	Hanang' DC	187,500,000	14,120,000	173,380,000	8
37	Manyoni DC	1,520,770,000	100,000,000	1,420,000,000	7
38	Mbulu TC	455,000,000	30,000,000	425,000,000	7
39	Korogwe TC	80,000,000	5,075,000	74,925,000	6
40	Shinyanga DC	900,000,000	49,647,482	850,352,518	6
41	Korogwe DC	240,000,000	12,880,000	227,120,000	5
42	Lindi Manispaa	1,600,000,000	8,730,000	1,591,270,000	1
	JUMLA	30,709,744,000	10,653,647,908	20,113,936,423	
(iii) Halmashauri ambazo hazijarejesha fedha					
Na	Halmashauri	Mkopo	Fedha zilizorejeshwa	Kiasi ambacho hakijarejeshwa	Asilimia
1	Musoma DC	200,000,000	0	200,000,000	0
2	Shinyanga Manispaa	1,055,000,000	0	1,055,000,000	0
JUMLA		1,255,000,000	0	1,255,000,000	

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 16: Idadi ya Vijiji Vilivyoandaliwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi, Vilivyopimwa Mipaka, Vilivyoandaliwa Vyeti vya Ardhi Katika Wilaya 21 Zinazotekeleza Mradi wa Uboreshaji wa Usalama wa Milki za Ardhi (LTIP) Kwa Kipindi cha Julai 2023 hadi 15 Mei 2024.

Na.	Halmashauri	Mipaka ya Vijiji	Vyeti vya Ardhi ya Kijiji	Mipango ya Matumizi ya Ardhi ya Vijiji
1	Chamwino	8	9	64
2	Chunya	3	4	21
3	Handeni	7	7	35
4	Kaliua	38	38	53
5	Kilindi	29	25	35
6	Kilwa	18	25	48
7	Ludewa	0	0	31
8	Makete	5	7	19
9	Maswa	41	41	62
10	Mbinga	33	33	64
11	Mkinga	24	0	41
12	Mufindi	11	0	45
13	Mvomero	16	14	48
14	Ngara	22	22	38
15	Nkasi	32	11	50
16	Rorya	12	0	45
17	Ruangwa	26	16	30
18	Songwe	28	15	38
19	Tanganyika	17	17	10
20	Uyui	37	36	56
21	Iramba	0	0	10
Jumla		407	320	843

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jewali Na. 17: Ukarabati wa Majengo na Nyumba za Shirika la Nyumba la Taifa Kimkoa

Na.	Mikoa	Idadi ya Majengo ya kukarabati	Idadi Majengo Yaliyokamilika Kukarabatiwa	Idadi ya Sehemu (Nyumba) za kupangisha zilizokamika kukarabatiwa	Majengo yanayoendelea kukarabatiwa	Idadi ya Sehemu (Nyumba) za kupangisha zinazoendelea kukarabatiwa
1	Upanga	24	21	304	3	28
2	DSM Metropolitan	15	9	84	6	56
3	Iringa	9	9	166	3	0
4	Katavi	1	1	10	0	0
5	Singida	3	3	28	0	0
6	Temeke	3	2	18	1	10
7	Kilimanjaro	15	5	183	10	26
8	Nbeya	6	6	137	0	0
9	Dodoma	2	2	46	0	0
10	Ruvuma	1	1	4	0	0
11	Mwanza	15	15	193	0	0
12	Morogoro	2	2	46	0	0
13	Arusha	30	10	220	20	82
14	Kinondoni	3	3	55	0	0
15	Ilala	31	24	507	10	63
16	Tabora	5	4	91	1	10
17	Lindi	13	4	38	9	83
18	Kagera	14	14	225	0	0
19	Tanga	20	17	357	7	27
20	Mtwara	13	6	55	13	66
21	Shinyanga	5	5	115	0	0
22	Mara	10	10	94	0	0
23	Kigoma	8	8	135	0	0
Jumla		248	181	3111	83	451

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 18: Idadi ya Vijiji Vilivyoandaliwa Mipango ya Matumizi ya Ardhi kwa Kipindi cha Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
1	Mara	Tarime	Kitenga, Kwisarara, Turugeti	3	NLUPC & H/W TARIME/MAKENA
		Butiama	Ryamagubo, Songora, Nyarukoru, Nyanza, Nyabikwabi, Nyamikoma, Tonyo, Bisumwa, Busegwe, Kyamajoje, Nyakiswa, Bumangi, Kizaru, Bisarye, Nyasirori, Kwigutu, Mwibagi, Kwisaro, Ryamisanga, Kitasakwa, Buswahili, Kongoto, Kamgendi, Kirumi.	24	NLUPC & ZORED
		Musoma	Kigera, Kwikuba, Maneke, Mmahare, Kasoma, Chumwi, Mabuimerafuru, Lyasembe, Buanga, Rusoli, Kwikerege, Butata, Bwasi, Kome, Bugunda, Bujaga, Bugwema, Musanja, Kaburabura, Masinono, Makojo, Makojo, Chitale, Chimati, Busungu.	24	NLUPC & ZORED
		Rorya	Ikoma, Kogaja, Panyakoo, Ng'ope, Ochuna, Nyamasanda,	20	NLUPC

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
			Nyamusi, Roche, Chereche, Tatwe, Burere, Irienyi, Oliyo, Kwibuse, Kuruya, Nyambiwe, Kirogo, Rabuor, Makongro, Radienya.		
		Bunda	Bukama, Kiloreri, Kambubu, Sikilo, Mugara, Mwiruruma, Isanju, Nyarugoma, Mumagunga, Namhura, Chingulubila, Kasahunga, Nakatuba, Karukekere, Namalebe, Neruma	16	NLUPC
2	Shinyanga	Shinyanga	Welezo, Nsalala, Nshishundo, Mwamkanga,	4	NLUPC & ZORED
			Amani, Mwiseme, Sayu, Nzoza, Mwakatola, Mwaduntu, Shilabela, Mwamadilanha, Bulambila, Ng'hama, Mwang'osha, Kituli, Mwamalogo, Mwaluka	12	NLUPC
		Ushetu	Nsunga, Mliza, Nhimbo, Ngokolo, Mhulidede, Mhuge, Kabanga, Bulima, Itumbo,	20	NLUPC

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
			Itumbili, Iwilo, Igalula, Chibiso, Nshimba, Kigwa, Mbuta, Sofi, Igunda, Bunasani, Ilemve		
3	Singida	Singida	Mvae, Kinyeto, Mgori, Munkhola, Sughana, Unyampana, Mughunga, Lamba, Ghata, Mughamo, Mpipiti, Ughandi A, Ughandi B, Mwarufyu, Mjughuda, Msimihi, Mwachambia, Merya, Ikhanoda, Msange.	20	NLUPC
4	Kigoma	Kigoma Vijijini	Mkwanga, Nyamhoza, Nyabigufa	3	NLUPC & JGI
		Kibondo	Busuzu, Kisongwe	2	NLUPC
5	Kagera	Kyerwa	Murongo	1	NLUPC, H/W KYERWA & KIKAGATI- POWER Co LTD
6	Morogoro	Morogoro	Kichangani, Gomero, Nyarutanga, Mnganzi, Magogoni, Kongwa.	6	NLUPC, FZS & TANAPA
		Ulanga	Chilongola, Euga, Gombe, Nkongo, Mzelezi	5	NLUPC, FZS & TANAPA

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
7	Lindi	Liwale	Ndunyungu, Mitawa, Ngorongopa, Mpengere, Lubaba, Nambinda	6	NLUPC, FZS & TANAPA
		Ruangwa	Chiundu, Namkatila, Nandandala, Namkonjela, Mkaranga, Nandanda, Mbecha, Chilangalile, Likwachu, Nambiranje, Nanjaru, Chikwale, Chikoko, Mibure, Nanganga, Litama.	16	NLUPC
8	Ruvuma	Tunduru	Ngapa, Mnazimmoja, Chawisi, Muhuwesi, Jaribuni, Ligunga, Liwangula, Matemanga,	8	NLUPC, FZS & TANAPA
			Chingulungulu, Msagula, Majimaji, Chalinze, Magomeni, Namiungo, Mnenje, Nammanga, Mchengamoto, Mkowela, Tanga, Namatanda, Tinginya, Imani, Pachanne, Misufini, Kazamoyo, Nangolombe, Mitwana, Mnazimmoja, Twendembele, Amani	20	NLUPC

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
9	Pwani	Kisarawe	Kihare, Koresa, Kwala, Mafumbi, Cholesamvula	5	NLUPC, FZS & TANAPA
10	Njombe	Makete	Ukange, Mbalatse, Ukwama, Ihanga	4	NLUPC
			Kijyombo, Igumbilo, Malanduku, Lupila, Ilungu, Lupombwe, Ipepo, Udilu, Masisiwe, Maliwa Ikete, Ilevelo, Ihela, Usagatikwa, Utweve, Igolwa	16	NLUPC & ZORED
		Wanging'ombe	Mapogoro	1	NLUPC & VPO
		Ludewa	Lihagule, Kingole, Liughai, Kimelembe, Nkomang'ombe, Ilela, Ngelenge, Mbongo, Luana, Mbwila, Mholo, Mfalasi, Kiyombo, Mkiu, Lupande, Lupanga.	16	NLUPC
11	Tanga	Kilindi	Saunyi	1	NLUPC
12	Tabora	Igunga	Mbutu, Ganyawa, Ibutamisuzi, Kidalu, Jogohya, Kining'nila, Hindishi, Mwanyagula, Iyogelo, Mwamashimba, Chagana, Mtungulu, Igoweke, Mwina, Buhekela, Mwamashinga,	20	NLUPC

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
			Mwamala, Ntobo, Imalilo, Matinje.		
13	Dodoma	Kondoa	Kalamba Juu, Kalamba chini	2	NLUPC
14	Mbeya	Rungwe	Suma, Nditi	2	NLUPC
15	Mwanza	Magu	Lubugu, Bubinza, Kisamba, Misungwi, Sayaka, Kitongo, Kayenze B, Chandulu, Bugatu, Salama, Kisesa B, Mwamanga, Mwabulenga, Ng'washepi, Nhobola, Igombe, Langi, Itandula,	18	NLUPC
		Buchosa	Mgogo, Isenyi, Luhiza, Chanika, Bugoro, Nyachitale, Kabanga, Nyakasasa, Nyamisiwi, Buhama, Nyamkolechilwa, Nyakabanga, Nyagalamila, Igwanzozu, Mwamanyili, Lumeya, Bilulumo, Kisisa, Humulumo, Kasela, Lusolelo, Kamisa, Isegeng'he, Luharanyonga	24	NLUPC
16	Rukwa	Sumbawanga	Ilembo, Kilembo, Lusaka, Mulombo, Kapewa, Kaoze, Msanda Muungano A, Liwelyamvula, Mshani, Msanda	12	NLUPC

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
			Muungano B, Lyanza, Nankanga C.		
			Kazi, Itela, Mkunda, Katonto	4	NLUPC & ZORED
			Nankanga, Kapenta, Nsanga, Mkusi	4	NLUPC & VPO
JUMLA				339	

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 19: Idadi ya migogoro ya Ardhi ya vijiji iliyotatuliwa na Tume Katika Halmashauri za wilaya 20 kwa Kipindi cha Julai, 2023 hadi 15 Mei 2024

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
1	Mara	Tarime	Kitenga, Turugeti, Gamasala, Keisangula, Tagare, Kimusu, Mtagacha, Muriba, Nyantira, Nyakalima, Komarera, Nyansicha	12	NLUPC
		Butiama	Songora, Nyarukoru, Nyanza, Nyamikoma, Tonyo, Bisumwa, Busegwe, Kyamajoje, Nyakiswa, Kitasakwa, Kirumi, Kigori, Nyakanga.	13	NLUPC
		Musoma	Kigera, Mmahare, Kasoma, Chumwi, Butata, Bujaga, Musanja, Kaburabura.	8	NLUPC
		Rorya	Chereche, Burere, Oliyo, Kwibuse, Nyambiwe, Kirogo, Rabuor, Radienya, Malasibora.	9	NLUPC
		Bunda	Bukama, Chingulubila.	2	NLUPC
2	Shinyanga	Shinyanga	Mwiseme, Mwakatola, Shilabela, Mwamadilanha, Bulambila, Ng'hama, Mwang'osha, Mwamalogo, Mwaluka.	9	NLUPC
		Ushetu	Mliza, Ngokolo, Mhulidede, Kabanga, Igunda.	5	NLUPC
3	Singida	Singida	Mvae, Sughana, Unyampana, Lamba, Ghata, Mughamo, Mwarufyu,	12	NLUPC

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezes haji
			Mwachambia, Msikii, Mwighanji, Munkola, Mugunga		
4	Kigoma	Kigoma	Nyamhoza, Nyabigufa	2	NLUPC & JGI
5	Morogoro	Morogoro	Kichangani, Gomero, Kongwa, Kisaki Kituoni, Tulo	5	NLUPC
6	Lindi	Liwale	Mitawa, Ngorongopa, Mpengere, Lubaba	4	NLUPC
		Ruangwa	Chiundu, Mbecha, Nanjaru, Chikwale, Mchenga, Mihewe.	6	NLUPC
7	Ruvuma	Tunduru	Ngapa, Mnazimmoja, Chawisi, Muhuwesi, Jaribuni, Ligunga, Liwangula, Matemanga, Chingulungulu, Msagula, Majimaji, Chalinze, Magomeni, Namiungo, Mnenje, Nammanga, Mchengamoto, Mkowela, Tanga, Namatanda, Tinginya, Imani, Pachanne, Misufini, Kazamoyo, Nangolombe, Mitwana, Mnazimmoja, Twendembele, Mtangashari, Sautimoja, Amani	32	NLUPC
8	Njombe	Makete	Ukange, Mbalatse, Ukwama, Ihanga, Kijyombo, Igumbilo, Malanduku, Lupila, Ilungu, Lupombwe, Ipepo,	24	NLUPC

Na	Mkoa	H/Wilaya	Kijiji	Idadi	Mwezesaji
			Udilu, Masisiwe, Maliwa Ikete, Ilevelo, Ihela, Usagatikwa, Utweve, Igolwa, Makangalawe, Ilindiwe, Mago, Ikonda		
		Ludewa	Kiyombo, Lupanga, Mkiu, Utilili	4	NLUPC
9	Tabora	Igunga	Mbutu, Ganyawa, Mwamashimba, Mwina, Buhekela, Mwamala, Ntobo, Imalilo, Matinje, Mwanyalali	10	NLUPC
13	Mwanza	Magu	Lubugu, Bubinza, Kisamba, Misungwi, Sayaka, Kitongo, Bugatu, Salama, Mwamanga, Mwabulenga, Inonelo	11	NLUPC
		Buchosa	Mgogo, Luhiza, Chanika, Bugoro, Kabanga, Nyakasasa, Nyamisiwi, Nyakabanga, Mwamanyili, Kisisa, Humulumo, Lusoalelo, Luharanyonga	13	NLUPC
14	Rukwa	Sumbawanga	Msanda Muungano A, Liwelyamvula, Msanda Muungano B, Lyanza, Nankanga C, Nankanga, Kapenta, Nsanga, Mkusi, Ngomeni.	10	NLUPC
15	Katavi	Mpimbwe	Ntibili, Igalukilo, Ikulwe	3	NLUPC
Jumla				194	

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Jedwali Na. 20: Idadi Halisi ya Mahitaji ya Watumishi na Upungufu wa Watumishi hadi kufikia 15 Mei 2024

Na.	Idara	Mahitaji	Watumishi Waliopo	Upungufu wa Watumishi	Watumishi Waliopo Makao Makuu	Watumishi Waliopo Ofisi za Ardhi Mkoa na Halmashauri
1	Utawala na Rasilimaliwatu	336	241	95	107	134
2	Uhasibu na Fedha	81	34	47	21	13
3	Sera na Mipango	29	15	14	15	0
4	Ukaguzi wa Ndani	19	6	13	6	0
5	TEHAMA	47	21	26	10	11
6	Menejimenti ya Ardhi na Maendeleo	952	686	266	20	666
7	Upimaji na Ramani	1,117	612	505	33	579
8	Maendeleo ya Makazi	1,117	329	788	30	299
9	Mabaraza ya Ardhi na	817	170	647	9	161

Na.	Idara	Mahitaji	Watumishi Waliopo	Upungufu wa Watumishi	Watumishi Waliopo Makao Makuu	Watumishi Waliopo Ofisi za Ardhi Mkoa na Halmashauri
	Nyumba ya Wilaya					
10	Uthamini	343	214	129	12	202
11	Usajili wa Hati	101	35	66	4	31
12	Ununuzi na Ugavi	20	17	3	13	4
13	Huduma za Kisheria	19	6	13	6	0
14	Kitengo cha Milki	20	4	16	2	2
15	Mawasiliano Serikalini	10	5	5	5	0
	JUMLA	5028	2395	2633	293	2102

Chanzo: Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, 2024

Waziri wa Ardhi Njugumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Jerry William Silaa (Mb.) (katikati) akiwa katika picha ya pamoja Viongozi wa Wizara. Kulia kuwake ni Naibu Waziri wake Mhe. Geoffrey Mzenigo Pinda (Mb.), kushoto kuwake ni Katibu Mkuu Mhandisi Antony Damian. Sanga na wa pili kulia kuwake ni Naibu Katibu Mkuu Lucy Dominico Kabayemera.

Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt Philip Isdori Mpango aikiabidhi Hatimiliki za Kimila kwa mwananchi wa Makete mkoa wa Njombe tarehe 27 Oktoba, 2023. Katikaiti ni Natibu Waziri wa Arathi Njumba na Maendeleo ya Makazi Mhe. Geofrey Mizengo Pinda (Mb.)